

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo

Qeveria - Vlada - Government

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë / Ministarstvo Trgovine i Industrije /
Ministry of Trade and Industry

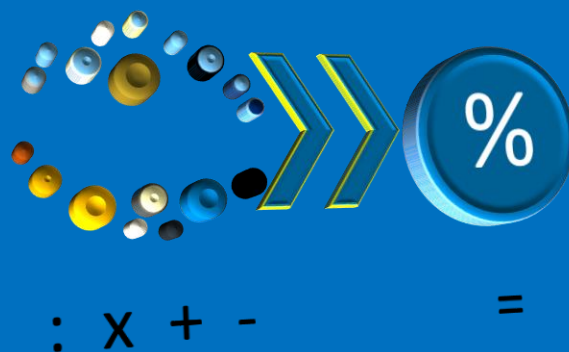
Departamenti i Industrisë - Divizioni për Politika Industriale

RAPORT

SEKTORI C

**INDUSTRIA
PËRPUNUESE**

2018

PËRMBAJTJA

Shkurtesat e përdorura.....	3
Lista e tabelave.....	4
Lista e figurave.....	6
Hyrje.....	7
Metodologjia.....	8

PJESA E PARË

9

TË DHËNAT E PËRGJITHSHME

1 Analiza makroekonomike.....	9
1.1 Bruto produkti vendor.....	10
1.2 Investimet e huaja direkte sipas aktivitetit ekonomik.....	11
1.3 Investimet e huaja direkte sipas shteteve.....	12
1.4 Tregu financiar.....	13
1.5 Fuqia punëtore.....	14

PJESA E DYTË

15

ANALIZA SEKTORIALE - SEKTORI C

15

1 Numri i të punësuarve, ndërmarrjeve dhe qarkullimi vjetor.....	15
2 Eksporti dhe importi me vendet e BE, CEFTA, EFTA dhe vendet tjera, për sektorin C (Industria përpunuese).....	18
2.1 Eksporti dhe importi me vendet e BE-së.....	21
2.2 Eksporti dhe importi me vendet e CEFTA-së.....	25
2.3 Eksporti dhe importi me vendet e EFTA-së.....	28
2.4 Eksporti dhe importi me vendet tjera.....	30
3 Prodhimi i tekstilit.....	32
3.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e tekstilit.....	33
3.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e tekstilit.....	34
4 Prodhimi i veshjeve.....	37
4.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e veshjeve.....	38
4.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e veshjeve.....	39
5 Prodhimi i Lëkurës dhe Produkteve prej Lëkurës.....	42
5.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e lëkurës.....	42
5.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e lëkurës.....	44

6	Prodhimi i Drurit dhe i Produkteve të Drurit dhe të Tapës, përveç Mobilieve; Prodhimi i Artikujve nga Kashta dhe Materialeve të Gërshetuara-Thurrëse	46
6.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e drurit.....	47
6.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e drurit.....	48
7	Prodhimi i Letrës dhe Produkteve prej Letrës.....	51
7.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e letrës.....	52
7.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e letrës.....	53
8	Prodhimi i Produkteve Kimike.....	56
8.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e produkteve kimike	57
8.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e produkteve kimike.....	59
9	Prodhimi i Produkteve të Gomës dhe të Plastikës.....	62
9.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e plastikës.....	63
9.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e plastikës.....	64
10	Prodhimi i Metaleve.....	66
10.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e metaleve.....	67
10.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e metaleve.....	69
11	Prodhimi i Produkteve të Fabrikua Metalike, përveç Makinerisë dhe Pajisjeve	73
11.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e produkteve të fabrikua metalike.....	74
11.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e produkteve të fabrikua metalike.....	76
12	Prodhimi i Mobileve.....	80
12.1	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e mobileve.....	80
12.2	Eksportet dhe importet në nën sektorin e mobileve.....	82
13	Përmbledhja.....	85
14	Konkludimet.....	87
15	Referencat.....	88

Lista e shkurtesave

ASK	-	Agjencia e Statistikave të Kosovës
ATK	-	Administrata Tatimore e Kosovës
BE	-	Bashkimi Evropian
BKK	-	Buxheti i Konsoliduar i Kosovës
BPV	-	Bruto Prodhimi Vendor
BQK	-	Banka Qendrore e Kosovës
CEFTA	-	Marrëveshja e Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore
DI	-	Departamenti i Industrisë
DK	-	Dogana e Kosovës
DPI	-	Divizioni për Zhvillimin e Politikave Industriale
EFTA	-	Shoqata Evropiane e Tregtisë së Lirë
IHD	-	Investimet e Huaja Direkte
IÇK	-	Indeksi i Çmimeve të Konsumit
IÇP	-	Indeksi i Çmimeve të Prodhimit
KTD	-	Korporata Tjera Depozituese
MTI	-	Ministria e Tregtisë dhe Industrisë
MTLEQ	-	Marrëveshja e Tregtisë së Lirë e Evropës Qendrore
NMVID	-	Norma Mesatare Vjetore e Interesit në Depozita

Lista e tabelave

Tabela 1	Bruto Produkti Vendor sipas sektorëve.....	10
Tabela 2	IHD sipas sektorëve ekonomike, 2014 – 2018.....	11
Tabela 3	IHD sipas vendeve të origjinës, 2014 – 2018.....	12
Tabela 4	Normat efektive të interesit në kredi të KTD-ve.....	13
Tabela 5	Pjesëmarrja në fuqinë punëtore 2014-2018.....	14
Tabela 6	Shkalla e papunësisë 2014 – 2018.....	14
Tabela 7	Sektori C, numri i ndërmarrjeve, të punësuarve dhe qarkullimi.....	16
Tabela 8	Sektori C, eksporti dhe importi me vendet e BE, CEFTA, EFTA dhe vendet tjera.....	20
Tabela 9	Sektori C, eksporti dhe importi me vendet e BE.....	22
Tabela 10	Sektori C, eksporti dhe importi me vendet e CEFTA.....	26
Tabela 11	Sektori C, eksporti dhe importi me vendet e EFTA	29
Tabela 12	Sektori C, eksporti dhe importi me vendet tjera.....	31
Tabela 13	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e tekstilit.....	33
Tabela 14	Eksporti dhe importi në nën sektorin e tekstilit.....	35
Tabela 15	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e veshjeve.....	38
Tabela 16	Eksporti dhe importi në nën sektorin e veshjeve.....	40
Tabela 17	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e lëkurës.....	43
Tabela 18	Eksporti dhe importi në nën sektorin e lëkurës.....	44
Tabela 19	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e drurit.....	47
Tabela 20	Eksporti dhe importi në nën sektorin e drurit.....	49
Tabela 21	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e letrës	53
Tabela 22	Eksporti dhe importi në nën sektorin e letrës	54
Tabela 23	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e industrisë kimike.	58

Tabela 24	Eksporti dhe importi në nën sektorin e industrisë kimike.....	60
Tabela 25	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e industrisë së gomës dhe plastikës.....	63
Tabela 26	Eksporti dhe importi në nën sektorin e industrisë së gomës dhe plastikës.....	64
Tabela 27	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të metaleve.....	68
Tabela 28	Eksporti dhe importi në nën sektorin e prodhimit të metaleve.....	70
Tabela 29	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike.....	74
Tabela 30	Eksporti dhe importi në nën sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike.....	77
Tabela 31	Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të mobileve.....	81
Tabela 32	Eksporti dhe importi në nën sektorin e prodhimit të mobileve.....	82

Lista e figurave

Figura 1	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e tekstilit.....	36
Figura 2	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e veshjeve.....	41
Figura 3	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e lëkurës.....	45
Figura 4	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e drurit.....	51
Figura 5	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e letrës.....	56
Figura 6	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e industrisë kimike.....	61
Figura 7	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e industrisë së gomës dhe plastikës.....	66
Figura 8	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e prodhimit të metaleve.....	72
Figura 9	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikua metalike.....	79
Figura 10	Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e prodhimit të mobileve.....	84

Hyrje

Kosova është një shtet i ri andaj edhe është përballur me ndryshime të mëdha në të gjitha aspektet brenda një periudhe relativisht të shkurtër kohore, siç është edhe ekonomia e vendit. Dikur ishte ekonomi gjysmë e industrializuar dhe e centralizuar, sot ajo është transformuar në një ekonomi të tregut, ku ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM) përbëjnë shtyllën kryesore të ekonomisë, me rreth 99 %. Kosova, edhe pse është një ndër vendet e pakta në rajon që ka përjetuar një normë solide të rritjes ekonomike, madje edhe gjatë krizës financiare botërore, ka nevojë për një ritëm shumë më të shpejtë të rritjes së eksporteve dhe investimeve në industri, për të përmirësuar standardin e jetesës si dhe të ekuilibrojë bilancin e saj të madh negativ tregtar.

Zhvillimi i sektorëve të industrisë përpunuese është shumë i rëndësishëm për ekonominë e vendit sepse kontribuon drejtpërsëdrejti në rritjen e vlerës së prodhimit në vend si dhe në rritjen e numrit të të punësuarve me profile të ndryshme.

Për të pasur një pasqyrë të detajuar të gjendjes apo trendëve të zhvillimit të industrisë, hartuesit e politikave industriale në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë kanë përgatitur raportin vjetor statistikor dhe analitik 2018 mbi zhvillimin e sektorëve industrial.

Qëllimi i hartimit të Raportit Vjetor është paraqitja e trendëve kryesore të zhvillimit të ekonomisë së Kosovës, për vitet 2016-2018, me theks të veçantë në degët kryesore industriale gjatë vitit 2018, por edhe një analizë krahasuese për dy vitet e fundit, 2017-2018, si dhe trendi i zhvillimeve në sektorët e industrisë.

Paraqitja e të dhënave në këtë Raport mund t'iu shërbejë politikë-bërësve në procesin e zhvillimit ekonomik në Kosovë, bizneseve operuese, (të tanishme dhe ato potenciale nga sektori privat), investitorëve, donatorëve, hulumtuesve, akademikëve, etj. Më konkretisht, përmes këtij Raporti, i cili ofron një pasqyrë më të qartë rreth trendëve kryesore me ndikim në industrinë e vendit, do t'iu lehtësohet puna të gjithë akterëve përkatës në hartimin e politikave zhvillimore më të efektshme, bazuar në indikatorë të matshëm.

Përveç indikatorëve kryesor të nivelit sektorial/industrial (numri i ndërmarrjeve, të punësuarve, qarkullimi etj.), të cilët ndikojnë në zhvillimin industrial, në këtë raport janë përfshirë edhe indikatorët e nivelit makroekonomik, ata të tregut financiar, tregut të punës, pastaj Investimeve si dhe tregtia e jashtme.

Metodologjia

Raporti është hartuar duke përdorur metodat kërkimore të raporteve të ndryshme hulumtuese si dhe të dhënave sasiore dhe cilësore të pranuar nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, Banka Qendrore e Kosovës dhe institucionet tjera relevante.

Të dhënat sasiore dhe cilësore, janë përpunuar dhe analizuar nga stafi i MTI-së konkretisht nga përpunuesit e statistikave dhe hartuesit e politikave industriale në Departamentin e Industrisë. Për të gjitha të dhënat që janë përdorur në Raportin Analitik janë shënuar thirrjet apo burimi i informatave.

Me qëllim të ofrimit të informatave të sakta të paraqitura në format tabelore dhe figurative janë përdorur metodat e kombinimit dhe krahasimit për të dhënat e prezantuara.

Të dhënat statistikore janë përpunuar në pjesën e përgjithshme për Industrinë përpunuese të Sektorit C, si dhe në pjesë të veçanta për nën sektorët si: Tekstili dhe Veshja, Lëkura, Druri, Letra, Industria Kimike, Prodhimi i Produkteve të Fabrikuar Metalike (përveç Makinerisë dhe Pajisjeve), Plastika dhe Goma, Metalet dhe Prodhimi i Mobileve. Përshkrimi i këtyre nënsektorëve, në këtë Raport është radhitur sipas kodeve, ashtu siç janë të radhitura në NACRev2.

Të dhënat për nën sektorët e lartë theksuar janë paraqitur sipas kodeve, nga ata dy shifror deri në gjashtë shifror, ku prej të dhënave statistikore të përpunuara janë hartuar analiza të detajuara për BPV, IHD, numrin e të punësuarave në industri, numrin e ndërmarrjeve, vlerën e qarkullimit, trendët e eksporteve dhe importeve në industrinë përpunuese, etj.

Pas analizave të paraqitura lidhur me të dhënat e përgjithshme dhe trendët për industrinë përpunuese në Kosovë, në këtë raport janë ofruar edhe konkluzionet që kanë të bëjnë me industrinë përpunuese në Kosovë.

PJESA E PARË

1. ANALIZA MAKROEKONOMIKE PËR SEKTORIN E PRODHIMIT

Bruto produkti vendor (BPV) me çmime aktuale në vitin 2018 ishte 6,725.9 milionë €. Rritja reale në vitin 2018 në krahasim me vitin 2017, ishte 3.82%, ndërsa BPV-ja për kokë banori për vitin 2018 ishte 3,746 €. ¹

Megjithatë, pjesa e BPV-së nga sektori i prodhimit (C), për 3 vitet e fundit ka qenë relativisht i ulët (mesatarisht rreth 11%).

Kosova ka pasur eksport relativisht të ulët, në vitin 2018 vlera e eksportit ka qenë 367,500 milion €, deri sa në vitin 2017 vlera e eksportit ishte 378,010 milion €, çka do të thotë sa ka rënie për 2.8%. Në vitin 2018 importi ka shënuar vlerën prej 3,347,007 milion €, deri sa në vitin 2017 importi ishte 3,047,018 milion €, nga shihet se ka rritje për 9.8% ².

Raporti mes eksportit dhe importit në vitin 2018, duke u bazuar nga të dhënat e pasqyruara të shkëmbimit tregtarë, paraqet bilanc negativ tregtarë, ku mbulimi i importit me eksport është 11%.

Sa i përket industrisë përpunuese, Sektori C, pjesëmarrja në vitin 2018 në eksport është 258,252 milion €, ndërsa në vitin 2017 ishte 251,024 milion €, shprehur në përqindje eksporti në vitin 2018 ka pasur rritje për 2.9%. Importi në vitin 2018 në sektorin C, ishte 3,121,766 milion €, ndërsa në vitin 2017 importi ka qenë 2,813,613 milion €, që tregon se ka pasur rritje për 11%. Pjesëmarrja e industrisë përpunuese, Sektori C, në eksportin e përgjithshëm në vitin 2018 është rreth 70.27%, kurse në importin e përgjithshëm në vitin 2018 është rreth 93.27%.

Sfidat tjera që po e pengojnë zhvillimin ekonomik të Kosovës përfshijnë shkallën relativisht të lartë të ekonomisë joformale, fuqinë punëtore të pakualifikuar, mungesën e qasjes në financa, shkallën e ulët të pjesëmarrjes në punë (në veçanti të rinjtë dhe gratë) dhe nivelit relativisht i lartë i supozimit të korrupsionit.

1.1 Bruto Produkti Vendor

Bruto Produkti Vendor (BPV) është treguesi më i rëndësishëm ekonomik i llogarive kombëtare, i cili paraqet performancën ekonomike të një shteti në një periudhë të caktuar kohore. BPV gjithashtu është një matës i vlerave të gjitha produkteve dhe shërbimeve të prodhuara në një ekonomi. Andaj, është e rëndësishme që BPV të matet për të pasqyruar gjendjen e një ekonomie dhe dinamikën e saj.

Sektori C - Industria përpunuese merr pjesë me 11.3% në BPV.

Ekonomia e Kosovës në dekadën e fundit ka shënuar normë pozitive të rritjes ekonomike, përkundër sfidave të shkaktuara nga luhatjet në ekonominë globale, sidomos në atë Evropiane dhe është rritur vazhdimisht mbi mesataren e Ballkanit Perëndimor.

¹ <http://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/bruto-produkti-vendor-bpv-2008-2018>

² Vjetari Statistikor-2019, Agjencia e Statistikave të Kosovës

BPV sipas aktiviteteve ekonomike me çmimet aktuale në vitin 2017 kane qenë 6.413.861 milion € derisa në vitin 2018 është 6.725.913 milion €, ku është pasqyruar një rritje për 312.052 milion €. ³

Aktivitetet ekonomike kryesore të cilat kanë kontribuar në rritjen e BPV-së në periudhën 2016-2018 ishin: tregtia me shumicë dhe pakicë, industria përpunuese, bujqësia, gjuetia, pylltaria, peshkimi, afarizmi me pasuri të patundshme, si dhe administrimi publik dhe i mbrojtjes. *Tabela 1. Bruto Produkti Vendor sipas aktiviteteve ekonomike (në %)*

Sipas aktivitetit	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
A Bujqësia, gjuetia , pylltaria dhe peshkimi	10,5	9,1	7,2
B Industria nxjerrëse	2,1	2,3	2,2
C Industria përpunuese	11,0	10,9	11,3
D Furnizimi me energji elektrike, me gaz	3,5	3,6	3,5
E Furnizimi me ujë	0,7	0,8	0,7
F Ndërtimtaria	6,5	8,0	8,7
G Tregtia me shumicë dhe pakicë; riparimi i automjeteve dhe motoçikletave	12,3	12,5	13,0
H Transporti dhe magazinimi	3,6	3,7	4,0
I Hotelet dhe restorantet	1,2	1,3	1,3
J Informimi dhe komunikimi	1,8	1,8	1,9
K Aktivitetet financiare dhe te sigurimit	2,9	3,1	3,5
L Afarizmi me pasuri të patundshme	8,0	7,6	7,4
M Aktivitetet profesional, shkencore dhe teknike	1,5	1,5	1,5
N Aktivitetet administrative dhe mbështetëse	0,6	0,7	0,7
O Administrimi publik dhe i mbrojtjes; sigurimi i detyrueshëm social	7,7	7,4	7,8
P Edukimi	4,0	3,8	3,8
Q Shëndetësia dhe aktivitetet e punës sociale	1,9	1,8	1,9
R Art, zbavitje dhe rekreacion	0,4	0,4	0,4
S Shërbime tjera	0,2	0,2	0,2
T Aktivitetet e ekonomive familjare si punëdhënës; Mallra dhe shërbimet e pa diferencuara që prodhojnë aktivitetet e familjeve për përdorim vetanak	0,0	0,0	0,0
BVSH me çmime bazë	80,4	80,5	80,8
Tatimet në produkte	20,1	20,3	19,9
Subvencionet ne produkte	..	..	..
Bruto Produkti Vendor	100,0	100,0	100,0

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës

Sipas tabelës 1. Tregtia me shumicë dhe pakicë; riparimi i automjeteve dhe motoçikletave, është aktiviteti i cili kontribuon me 13.04% në totalin e vlerës së BPV. Industria përpunuese radhitet e dyta, me pjesëmarrje prej 11.32%, ndërsa sektori i tretë me radhë është sektori i ndërtimtarisë me rreth 8.70%, të pjesëmarrjes në vlerën e përgjithshme të BPV.

³ Agjencia e Statistikave të Kosovës; <http://askdata.rks-gov.net/PXWeb>

1.2 Investimet e Huaja Direkte Sipas Aktivitetit Ekonomik

Investimet e huaja direkte, ndikojnë në rritjen e mundësive për integrim ekonomik duke krijuar lidhje të qëndrueshme dhe afatgjata në tregjet ndërkombëtare.

Kompanitë e mëdha botërore transferojnë kapitalin e tyre në ato vende që ofrojnë kushte më të mira në investime. Përveç taksave më të ulëta, fuqisë punëtore më të lirë dhe të kualifikuar, kompanitë janë të interesuara edhe për sundimin e rendit dhe ligjit në vendin e investimeve, por edhe për sigurimin e investimeve nga vendi përfitues.

Investimet e huaja direkte në Kosovë, për vitin 2018, krahasuar me vitin 2017, kanë shënuar rritjen më të lartë në sektorin e shërbimeve tregtare për 100%.

IHD, në sektorin e industrisë në vitin 2018, kanë pasur rënie për 16.7 milion

Tabela 2. IHD sipas sektorëve ekonomike, 2014 – 2018 (në milion euro)
Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI / MTI-së

Sektorët	2014	2015	2016	2017	2018
Bujqësia	0.2	1.0	1.2	(1.3)	0.1
Minierat	4.2	(36.9)	(19.1)	(4.9)	4.0
Industria	(34.0)	20.7	4.6	(5.7)	(16.7)
Energjia	13.4	11.9	3.4	(1.0)	9.1
Ndërtimtaria	(19.9)	46.3	28.2	5.0	(19.9)
Shërbimet tregtare	8.4	12.0	14.5	10.3	19.3
Hotelet	0.4	0.0	0.7	0.8	1.8
Transporti dhe Komunikimi	(9.1)	(6.1)	(9.1)	(7.9)	(13.6)
Shërbimet financiare	41.9	64.3	19.0	55	14.7
Patundshmëritë	142.1	189.6	167.6	187.2	202.3
Shërbimet tjera	2.2	4.5	9.4	4.9	10.3
Aktivitete tjera	1.4	1.4	(0.6)	1.6	2.3

Përveç shërbimeve tregtare rritje të IHD, krahasuar me vitin 2017, janë shënuar edhe në sektorin e patundshmërive për 8%, pastaj sektori i energjisë, shërbime tjera, etj.

Në kuadër të IHD-ve sipas sektorëve ekonomik, siç shihet edhe në tabelën nr. 2, në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017, rënie është shënuar në sektorin e industrisë, në atë të ndërtimtarisë, transportit dhe komunikimit si dhe në sektorin e shërbimeve financiare.

1.3 Investimet e Huaja Direkte Sipas Shteteve

Investimet e Huaja Direkte (IHD) sipas shteteve, gjatë viteve 2016-2018, kanë një trend stabil të ngritjes së vlerës së IHD-ve. Vlera e përgjithshme e IHD-ve për vitin 2018 ishte 272.1 milion €, që do të thotë se ka pasur rritje për 6.54%, krahasuar me vitin 2017. Nëse marrim për bazë trendin e rritjes ndër vite, atëherë rritja më e lartë është shënuar në vitin 2015 krahasuar me

vitin 2014 për rreth 100%. Rënie e lartë te IHD-të paraqitet në vitin 2016 për 28.8%, krahasuar me vitin 2015.

Tabela 3. IHD sipas vendeve të origjinës, 2014 – 2018 (në milion euro)

Shtetet	2014	2015	2016	2017	2018
Anglia	(39.5)	26.6	13.6	27	57.4
Austria	30.3	33.5	9.9	20.3	11.2
Bosnja	0.3	0.8	1.2	0.7	0.4
Bullgaria	14.5	1.6	0.4	0.5	2.1
Republika Ceke	0.4	1.3	0.2	0.7	1.5
Qipro	0.3	0.1	0.4	0.8	1.3
Egjipti	0	0	0	0	0.0
Emiratet Arabe	1.3	1.4	3.6	13.4	(2.5)
Franca	3.3	3.2	2.8	3.6	5.6
Greqia	(0.6)	(0.2)	(0.4)	(1.2)	(0.3)
Gjermania	29.4	45.3	25.7	55.9	60.3
Holanda	(7.8)	(36.4)	(23.1)	(14.1)	(39.7)
Italia	3.3	5.7	1.9	7	2.7
Kuvajti	0.5	0	0.2	0	(1.1)
Kanada	0.9	1.1	2.5	3	3.2
Kroacia	1.1	0	(1.7)	0.7	(1.0)
Luksemburgu	1.2	0.1	0.6	2.1	1.9
Maqedonia	3.2	0.1	3.2	(1.0)	1.3
Norvegjia	5.9	2.9	3.4	3.5	5.1
Malta	0	0	0.1	0	0
Sllovakia	0.2	0.1	0.8	0.1	0.5
Sllovenia	(9.4)	5.6	(4.5)	1.2	(8.7)
Shqipëria	20.4	40.1	28.6	2.4	22.3
SHBA	14.7	25	23.0	20.3	35.5
Turqia	20	55.4	42.7	29.5	12.2
Zvicra	38.2	72.9	61.8	50.6	71.0
Serbia	2.4	0.8	(0.6)	(1.4)	0.4
Spanja	0	(0.8)	0.2	2.5	0.3
Tjera	16.6	22.4	23.3	27.3	29.2
Gjithsej	151.1	308.6	219.8	255.4	272.1

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës, përpunuar nga DPI / MTI-së

Ndër vendet me rritje më të lartë të IHD-ve për vitin 2018 është Zvicra, me investime prej 71 milion €, nga 50.6 milion €, sa ishin në vitin 2017. Në vendin e dytë, sa iu përket investimeve është Gjermania me 60.3 milion €, vlerë kjo pothuajse e ngjashme me vitin 2017 pasuar nga Anglia me 57.4 milion € por që krahasuar me vitin paraprak ka shënuar një rritje prej rreth 30 milion €.

Gjatë vitit 2018, krahasuar me vitin 2017, shtete tjera të cilat kishin rritje të lehët në IHD ishin: Bullgaria, Franca, Norvegjia, Çekia, Qipro, Serbia, Kanada, Luksemburgu, etj.

1.4 Tregu financiar

Sa i përket normave efektive të interesit te Korporata Tjera Depozituese (KTD), marrë mesataren e normave të interesit për sektorët e pasqyruar në tabelën 6, në vitin 2018 vërehet një rritje e lehët e përqindjes së normës së interesit, krahasuar me vitin 2017.

Për sektorin e industrisë norma efektive e interesit ka pasur rënie për 0.3% krahasuar me vitin 2017.

Norma efektive e interesit në sektorin e industrisë është 6.1%.

Tabela 4. Normat efektive të interesit në kredi të KTD-ve

Sektorët	Norma e Interesit 2017	Norma e Interesit 2018
Kredi Konsumuese	7.8%	7.5%
Kredi Hipotekare	5.9%	6%
Bujqësore	7.7%	9.2%
Industriale	6.4%	6.1%
Shërbyese	6.5%	6.4%
Sektorët Tjerë	6.6%	6.3%
Mesatarja e Normës së Interesit	6.8%	6.9%

Burimi: Banka Qendrore e Kosovës / Raport vjetor 2018

Rritje të lehët në përqindje të normës së interesit, gjatë vitit 2018, është vërejtur te sektori hipotekarë deri sa rritje të lartë në normën efektive të interesit ka pasur sektori i bujqësisë krahasuar me vitin 2017, për 1.5%, apo nga 7.7% ka arritur në 9.2%, në vitin 2018.

1.5 Fuqia punëtore

Sipas ligjit të punës në Kosovë, marrëdhënia e punës mund të themelohet me çdo person prej moshës tetëmbëdhjetë (18) vjeçare.

Fuqia punëtore përbëhet nga personat e punësuar dhe personat e papunë, ndërsa personat joaktivë nuk konsiderohen pjesë e fuqisë punëtore.

Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore është përqindja e popullsisë në moshë pune e një vendi, që angazhohet në mënyrë aktive në tregun e punës.

Tabela 5. Pjesëmarrja në fuqinë punëtore 2014-2018

Fuqia punëtore	2014	2015	2016	2017	2018
Pjesëmarrja në fuqinë punëtore (në %)	41.6%	37.6%	38.7%	42.8%	40.9 %
Pjesëmarrja e grave në fuqinë punëtore (në %)	21.4%	18.1%	18.6%	20.0%	18.4%
Pjesëmarrja e meshkujve në fuqinë punëtore (në %)	61.8%	56.7%	58.3%	65.3%	63.3%

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës / Vjetari Statistikor i Kosovës 2018

Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore gjatë vitit 2018, ka pësuar rënie për 1.9%, krahasuar me vitin 2017.

Pjesëmarrja e grave në fuqinë punëtore, në vitin 2018, është 18.4% ndërsa në vitin 2017 ishte 20%, që do të thotë se është shënuar rënie e pjesëmarrjes së fuqisë punëtore të grave për 1.6%. Pjesëmarrja e meshkujve në fuqinë punëtore, edhe gjatë vitit 2018 është më e mirë, me 63.3%, se sa pjesëmarrja e grave, por edhe te kjo kategori është shënuar rënie për 2%, krahasuar me vitin paraprak.

Shkalla e papunësisë është përqindja e fuqisë punëtore, që nuk është e punësuar. Fuqia punëtore përcaktohet si bazë për këtë indikator dhe jo popullsia në moshë pune e pasqyruar në tabelën nr. 6.

Tabela 6. Shkalla e papunësisë 2014 - 2018

Shkalla e papunësisë	2014	2015	2016	2017	2018
Shkalla e përgjithshme e papunësisë (në %)	35.3%	32.9%	27.5%	30.5%	29.6%
Shkalla e papunësisë tek gratë (në %)	41.6%	36.6%	31.8%	36.6%	33.4%
Shkalla e papunësisë tek meshkujt (në %)	33.1%	31.8%	26.2%	28.7%	28.5%

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës / Vjetari Statistikor i Kosovës 2019

Shkalla e përgjithshme e papunësisë, gjatë vitit 2018, pësoi një rënie të lehtë, për 0,9 %, apo nga 30.5%, sa ishte në vitin 2017 në 29.6% në vitin 2017. Bazuar në tabelën nr. 6, gjatë viteve 2014- 2018, papunësia më e lartë u shënuar në vitin 2014, me 35.3%, ndërsa më e ulëta ishte në vitin 2016, me 27.5%.

Shkalla e papunësisë te gratë në vitin 2018 është 33.4% derisa në vitin 2017 ishte 36.6%, ku vërehet rënie për 3.2%. Rënie e lehtë është shënuar edhe te shkalla e papunësisë për meshkujt por vetëm për 0.2%, apo nga 28.7% në 28.5%, në vitin 2018.

PJESA E DYTË

ANALIZA SEKTORIALE – SEKTORI C

1. Numri i të punësuarve, ndërmarrjeve dhe qarkullimi vjetorë

Analiza sektoriale në këtë raport përfshinë industrinë përpunuese, sipas NACE REV2, sektorët e radhitur sipas kodeve, 10 deri në 33, e që ka të bëjë me numrin e ndërmarrjeve prodhuese, pastaj numrin e të punësuarve si dhe vlerën e qarkullimit vjetor në këta sektorë.

Industria e prodhimit-Seksioni C, përfshinë transformimin fizik ose kimik të një materiali, substancë ose përbërësi në një produkt të ri, mirëpo nuk mund të jetë kriteri i vetëm dhe universal për përcaktimin e industrisë prodhuese, dhe si rregull i përgjithshëm, prodhimi merret me shndërrimin e lëndëve të para në një produkt të ri.

Përveç paraqitjes së të dhënave statistikore, analizat tregojnë edhe për trendët e rënies apo ngritjes, në sektorët e industrisë, jo vetëm në vitin e fundit por edhe për periudhën krahasuese me vitin paraprak si dhe trendët në periudhën tri vjeçare. Në tabelën nr. 7 të dhënat tregojnë se, gjatë tri viteve të fundit, rritje është shënuar në kuadër të tre indikatorëve të paraqitur, siç janë: numri i të punësuarve, numri i ndërmarrjeve dhe qarkullimi vjetor.

Punësimi - Pjesëmarrja punësimit të industrisë përpunuese në totalin e përgjithshëm, gjatë vitit 2018, ka trend rënie për 2.9%⁴, krahasuar me vitin 2017.

Sektori C- Industria përpunuese, në shkallën e punësimit sipas aktivitetit ekonomik merr pjesë me 10.03%.

⁴ Agjencia e Statistikave të Kosovës / <http://askdata.rks-gov.net/PXWeb>

Tabela 7. Sektori C, numri i ndërmarrjeve, të punësuarve dhe qarkullimi

Kodi	SEKTORI C - INDUSTRIA PËRPUNUESE	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
10	Përpunimi i produkteve ushqimore	1,221	1,225	1,244	5,438	5,622	6,153	181,459,551	221,985,121	223,630,843
11	Prodhimi i pijeve	74	77	89	1,559	1,685	1,822	84,971,288	95,781,864	107,448,551
12	Prodhimi i produkteve të duhanit	3	1	1	90	80	25	87,316	-	449,889
13	Prodhimi i tekstilit	113	123	127	755	835	817	12,349,647	17,223,678	14,687,986
14	Prodhimi i veshjeve	207	215	226	631	746	857	6,236,979	7,420,579	7,308,961
15	Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	33	35	37	431	428	430	8,288,819	6,672,866	6,812,630
16	Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës	472	456	445	1,223	1,212	1,390	36,005,511	35,778,577	37,920,774
17	Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	90	94	97	440	450	430	18,664,978	21,924,010	23,641,516
18	Shtypja dhe riprodhimi i mediave të incizuara	155	154	159	581	580	586	17,750,647	17,491,425	17,556,814
19	Prodhimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës	4	8	7	12	49	62	2,539,058	7,667,889	12,461,750
20	Prodhimi i produkteve kimike	92	94	104	676	561	642	37,107,778	20,971,231	24,145,349
21	Prodhimi i produkteve bazë farmaceutike dhe preparateve farmaceutike	10	9	8	95	219	94	1,813,696	4,007,664	3,681,554
22	Prodhimi i produkteve të gomës dhe të plastikës	465	484	504	2,349	2,270	2,374	131,185,743	106,575,041	114,531,279
23	Prodhimi i produkteve minerale jo metalike	468	469	478	3,521	3,588	3,796	167,749,558	182,765,876	195,005,726
24	Prodhimi i Metaleve	103	102	99	1,050	1,039	1,051	30,478,967	65,106,448	46,172,078
25	Prodhimi i produkteve të fabrikuar metalike	566	566	600	2,297	2,236	2,471	96,861,877	92,735,945	117,431,916
26	Prodhimi i kompjuterëve, produkteve elektronike dhe optike	16	23	21	42	48	54	3,919,104	2,325,824	1,915,630
27	Prodhimi i pajisjeve elektrike	37	36	31	172	189	228	9,541,596	8,561,887	11,337,693
28	Prodhimi i makinerisë dhe pajisjeve p.k.t.	18	23	25	95	104	122	4,686,265	7,096,666	7,840,939
29	Prodhimi i mjeteve motorike, rimorkio dhe gjysmë rimorkio	2	2	2	31	31	36	403,081	783,531	1,018,339
30	Prodhimi i mjeteve tjera të transportit	3	3	5	54	49	43	2,786,176	3,334,519	1,779,881
31	Prodhimi i mobilieve	362	380	406	1,841	1,862	2,314	47,773,665	48,959,032	63,113,256
32	Prodhimi tjetër p.k.t.	71	80	88	159	172	219	3,793,418	3,686,814	4,777,195
33	Riparimi dhe instalimi i makinerive dhe pajisjeve	36	46	59	49	62	82	4,401,800	7,467,925	16,765,129
Total		4,621	4,705	4,862	23,591	24,117	26,098	910,856,518	986,324,412	1,061,435,679

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Nga të dhënat në tabelën nr. 7, sa i përket vetë Sektorit C, të dhënat tregojnë se kemi rritje të punësimit me 2.22 %, sa ishte në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016 dhe 8.21% në vitin 2018 krahasuar me vitin paraprak.

Po ashtu, Sektori C ka shënuar rritje edhe në qarkullim, nga viti 2016 në vitin 2017 për 8.28 % dhe 7.6 % rritje në vitin 2018 krahasuar me vitin paraprak. Ndërsa një rritje më e vogël vërehet te numri i ndërmarrjeve, e cila në vitin 2018 është 3.3 % krahasuar me vitin 2017.

Nën sektori i Përpunimit të produkteve ushqimore, gjatë vitit 2018, ka pasur përqindjen më të lartë në punësim, 23.6 %, në qarkullim me 21.07% si dhe numrit të ndërmarrjeve prodhuese me 25.59%.

Në vendin e dytë, radhitet nën sektori i prodhimit të produkteve minerale jo metalike me vlerë qarkullimi vjetor prej 18.37% dhe me 14.55% të punësuar, përderisa tek numri i ndërmarrjeve prodhuese ky sektor zë vendin e katërt me rreth 10%.

Të dhënat e tabelës 7, tregojnë se prodhimi i produkteve të fabrikuar metalike në totalin e qarkullimit të sektorit C, gjatë vitit 2018, merr pjesë me 11.06%, ndërsa me punësim merr pjesë me 9.47% dhe numër të ndërmarrjeve me 12.34%.

Nën sektori i plastikës i cili konsiderohet nën sektor me potencial për zhvillim, në kuadër të sektorit C, në qarkullim merr pjesë me 10.8% të vlerës së përgjithshme, në punësim me 9.10% dhe me 10.37% në numrin e përgjithshëm të ndërmarrjeve.

Në kuadër të Sektorit C, njëri ndër nën sektorët me potencial të mirë në qarkullim dhe punësim është nën sektori i prodhimit të pijeve, i cili në vlerën e përgjithshme të qarkullimit merr pjesë me 10.12%, në punësim me 6.98% për derisa në numër të ndërmarrjeve përqindja është mjaft e ulët, me vetëm 1.83% të numrit të ndërmarrjeve.

Nën sektori i prodhimit të mobileve ka treguar një trend të mirë të rritjes, gjatë tri viteve të fundit në të tre indikatorët e paraqitur. Në kuadër të Sektorit C, për vitin 2018 ky nën sektor, merr pjesë në qarkullim me 5.95%, në punësim me 8.9% dhe numër të ndërmarrjeve me 8.35%.

Në raport janë pasqyruar të dhënat edhe për sektorin e drurit, i cili në kuadër të sektorit C, në qarkullim merr pjesë me vlerë prej 3.6%, në punësim me 5.3% me rritje për 14,7% në vitin 2018 dhe me numër të ndërmarrjeve 9.2%.

Vlera qarkulluese e nën sektorit të prodhimit të metaleve në totalin e sektorit C, gjatë vitit 2018, është 4.4% derisa në punësim merr pjesë me 4% dhe numër të ndërmarrjeve me 2%.

Nën sektori tjetër i cili deri diku ka ndikim në sektorin C, në qarkullim, punësim dhe numër të ndërmarrjeve është nën sektori i prodhimit të produkteve kimike, i cili në qarkullim merr pjesë me 2.3%, në punësim 2.5% dhe numër të ndërmarrjeve me 2.1%.

Në kuadër të nën sektorit C, sektori i letrës, edhe pse me një vlerë jo të madhe, në qarkullim merr pjesë me 2.2%, në punësim me 1.65% dhe në numër të ndërmarrjeve me 2%.

Sektori i tekstilit dhe veshjeve në kuadër të Sektorit C ndikon shumë pak në qarkullim, derisa në punësim dhe numër të ndërmarrjeve kanë ndikim të mirë. Nën sektori i tekstilit në punësim merr pjesë me 3.1% dhe numër të ndërmarrjeve me 2.61%, derisa nën sektori i veshjeve në kuadër të nën sektorit C, në punësim merr pjesë me 3.3% dhe numër të ndërmarrjeve me 4.7%.

2. Eksporti dhe importi me vendet e BE, CEFTA, EFTA dhe vendet tjera, për sektorin – C (Industria përpunuese)

Të dhënat në tabelën nr.8, paraqesin një pasqyrë të vlerave të importit dhe eksportit me vendet e CEFTA-së, EFTA-së, BE-së dhe vendet e tjera, për nën sektorët e Sektorit C-industrisë përpunuese, për vitet 2016-2018.

Totali i eksporteve në vendet e (BE, CEFTA, EFTA dhe vendet tjera), për vitin 2018 ishte 367,500 milion €, ndërsa sektori i industrisë përpunuese ka marrë pjesë me vlerë prej 258,252 milion €. Të dhënat në tabelën nr. 8, tregojnë se pjesëmarrja e Sektorit C në eksportet e përgjithshme për vitin 2018 është më e lartë për 2.8%, krahasuar me vitin 2017.

Sektori C- në eksportin e përgjithshëm merr pjesë me 70.27%

Eksportet gjatë vitit 2018, në Sektorin C, dominohen nga nën sektori i metaleve me 24.4%, edhe pse krahasuar me vitin 2017 ky nën sektor, ka pasur rënie për 24%. Në vendin e dytë radhitet nën sektori i plastikës dhe gomës me pjesëmarrje 18 %. Krahasuar me vitin 2017, ky sektor ka shënuar rritje për 26%.

Nën sektori i mobileve në kuadër të Sektorit C radhitet në vendin e gjashtë, me pjesëmarrje 4.1%, por vërejmë se ky nën sektor ka rritje më të lartë sa i përket eksporteve, për vitin 2018, me 45 %, krahasuar me vitin paraprak.

Rënie në eksport, krahasuar me vitin paraprak, ka shënuar nën sektori i lëkurës dhe produkteve të lëkurës për 23 %.

Totali i importeve me vendet e (BE, CEFTA, EFTA dhe vendet tjera), për vitin 2018 ishte 3,347,007,206 milion €, ndërsa sektori i industrisë përpunuese ka marrë pjesë me vlerë prej 3,121,766,377 milion €

Importet gjatë vitit 2018, në Sektorin C, dominohen nga nën sektori i industrisë ushqimore me 13.8% edhe pse krahasuar me vitin 2017 ky nën sektor, ka pasur rritje vetëm rreth 1%. Në vendin e dytë radhitet nën sektori i prodhimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës me pjesëmarrje 12.61 %, ku krahasuar me vitin 2017 ka shënuar rritje për 24%.

Nën sektori i metalit radhitet në vendin e tretë në importe me vlerë prej 8.45% dhe ka shënuar një ngritje të konsiderueshme me vlerë prej 28% krahasuar me vitin 2017. Industria e veshjes, edhe pse radhitet në vendin e dymbëdhjetë, në kuadër të sektorit C, me import në vlerë prej 3.37%, krahasuar me vitin 2017 ky nën sektor ka shënuar rritje për 18% të vlerës.

Tabela 8. Vlera e Eksporteve dhe Importeve me vendet e CEFTA-së, EFTA-së, BE-së, dhe Vendet tjera 2016 – 2018

Kodi	Sektori C – Industria përpunuese	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % (2017-2018)	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % (2017-2018)
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
10	Përpunimi i produkteve ushqimore	29,803,924	37,502,152	34,588,452	(2,913,700)	(8)	406,352,461	426,988,953	430,684,698	3,695,745	1
11	Prodhiimi i pijeve	16,978,733	24,194,115	27,565,226	3,371,111	14	71,038,392	76,485,549	78,580,038	2,094,489	3
12	Prodhiimi i produkteve të duhanit	-	-	-	-	-	58,269,101	62,087,168	64,847,952	2,760,784	4
13	Prodhiimi i Tekstilit	5,348,256	6,205,924	6,136,824	(69,099)	(1)	49,702,654	52,144,762	58,660,752	6,515,989	12
14	Prodhiimi i veshjeve	1,364,276	1,465,161	2,179,545	714,384	49	88,145,625	89,105,965	105,171,178	16,065,213	18
15	Prodhiimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	4,476,919	3,531,649	2,735,479	(796,170)	(23)	39,328,784	40,897,608	44,554,440	3,656,832	9
16	Prodhiimi i drurit dhe i produkteve të drurit.	6,138,727	5,357,327	5,408,715	51,388	1	65,594,812	64,815,776	69,299,229	4,483,452	7
17	Prodhiimi i letrës dhe produkteve prej letrës	1,636,415	2,554,843	2,420,019	(134,824)	(5)	52,853,523	56,441,944	58,497,122	2,055,178	4
18	Shtypja dhe riprodhiimi i mediave të incizuara	-	-	-	-	-	291,516	277,928	430,172	152,244	55
19	Prodhiimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës	747,113	1,249,675	1,344,981	95,305	8	253,603,301	318,127,062	393,716,433	75,589,371	24
20	Prodhiimi i produkteve kimike	4,750,605	5,714,545	5,867,275	152,730	3	199,351,724	213,552,971	226,642,896	13,089,925	6
21	Prodhiimi i produkteve bazë farmaceutike	166,039	695,643	1,874,825	1,179,182	170	68,121,435	65,778,072	69,038,490	3,260,418	5
22	Prodhiimi i produkteve të gomës dhe të plastikës	29,948,204	36,886,716	46,454,152	9,567,436	26	140,979,408	142,299,338	151,108,932	8,809,594	6

23	Prodhimi i produkteve minerale jo metalike	3,947,599	6,620,731	7,843,755	1,223,024	18	153,026,669	155,868,547	166,279,334	10,410,787	7
24	Prodhimi i Metaleve	40,060,235	83,307,152	63,135,997	(20,171,155)	(24)	176,568,204	205,753,206	263,854,274	58,101,067	28
25	Prodhimi i produkteve të fabrikua metalike	48,240,981	13,782,597	21,478,382	7,695,785	56	99,579,645	101,979,284	110,032,985	8,053,701	8
26	Prodhimi i kompjuterëve, produkteve elektronike dhe optike	1,518,603	1,540,536	3,019,766	1,479,230	96	89,319,525	90,111,453	110,119,841	20,008,387	22
27	Prodhimi i pajisjeve elektrike	1,625,344	1,709,086	2,254,567	545,481	32	142,958,981	139,947,496	149,458,728	9,511,232	7
28	Prodhimi i makinerisë dhe pajisjeve p.k.t.	5,260,443	5,167,934	6,554,437	1,386,503	27	163,244,389	167,303,980	214,632,827	47,328,847	28
29	Prodhimi i mjeteve motorike, rimorkio dhe gjysmë rimorkio	1,083,559	1,216,819	2,180,302	963,483	79	204,952,786	258,995,415	253,292,372	(5,703,043)	(2)
30	Prodhimi i mjeteve tjera të transportit	56,686	12,954	43,899	30,945	239	9,062,903	5,392,237	10,480,383	5,088,145	94
31	Prodhimi i mobileve	5,937,328	7,259,137	10,541,832	3,282,695	45	43,484,658	40,831,639	49,638,936	8,807,298	22
32	Prodhimi tjetër p.k.t.	989,079	5,050,007	4,623,853	(426,154)	(8)	41,353,864	38,427,106	42,744,366	4,317,260	11
33	Riparimi dhe instalimi i makinerive dhe pajisjeve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gjithsej		210,079,069	251,024,702	258,252,282	7,227,580	3	2,617,184,359	2,813,613,460	3,121,766,377	308,152,916	11

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

2.1. Eksporti dhe importi me vendet e BE-së

Eksportet me vendet e BE-së për vitin 2018 janë në vlerë prej 71,970,943 € që do të thotë se kanë shënuar rritje prej 14% ndërsa vlera e importit është 1,387,193,187€ dhe po ashtu me rritje 9%, krahasuar me vitin 2017. Bazuar në tabelën 9, në totalin e shkëmbimeve tregtare, eksporti merr pjesë me 5%, ndërsa importi me 95 % të pjesëmarrjes në shkëmbimin tregtar Kosovë – BE dhe mund të themi se kemi një trend të ngjashëm në tre vitet e fundit.

Tabela 9. Vlera e Eksporteve dhe Importeve me vendet e BE-së për vitin 2016– 2018

Kodi	Sektori C – Industria përpunuese	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % (2017-2018)	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % (2017-2018)
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
10	Përpunimi i produkteve ushqimore	11,483,471	15,617,863	15,082,336	535,527	(3)	167,442,491	180,835,567	199,105,289	18,269,722	10
11	Prodhimi i pijeve	3,995,631	4,798,982	4,995,246	196,263	4	20,210,459	22,401,578	26,021,867	3,620,289	16
12	Prodhimi i produkteve të duhanit	-	-	-	-	-	49,071,847	47,397,117	41,792,056	(5,605,061)	(12)
13	Prodhimi i Tekstilit	1,943,962	3,011,473	2,467,160	(544,313)	(18)	5,665,860	6,202,212	7,977,414	1,775,202	29
14	Prodhimi i veshjeve	754,961	558,500	1,061,574	503,075	90	6,946,877	6,212,593	8,205,765	1,993,172	32
15	Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	3,059,841	2,025,120	2,128,797	103,676	5	4,160,616	3,342,015	3,763,190	421,174	13
16	Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit.	2,954,856	1,771,693	1,357,155	(414,538)	(23)	27,815,196	24,319,109	24,746,781	427,672	2
17	Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	108,175	178,685	117,956	(60,729)	(34)	20,505,688	22,861,198	24,803,666	1,942,468	8
18	Shtypja dhe riprodhimi i mediave të incizuara	-	-	-	-	-	102,042	77,829	64,706	(13,123)	(17)
19	Prodhimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës	-	5,860	78	(5,782)	(99)	177,207,710	206,727,435	216,457,787	9,730,352	5

20	Prodhimi i produkteve kimike	2,204,023	2,356,125	1,977,752	(378,373)	(16)	99,035,565	114,676,488	118,725,038	4,048,550	4
21	Prodhimi i produkteve bazë farmaceutike	13,943	15,767	81,913	66,145	420	40,214,711	39,959,156	45,105,305	5,146,149	13
22	Prodhimi i produkteve të gomës dhe të plastikës	13,302,443	15,760,855	21,070,931	5,310,075	34	62,454,981	66,261,230	73,260,685	6,999,455	11
23	Prodhimi i produkteve minerale jo metalike	635,941	861,807	1,366,795	504,988	59	48,120,461	50,617,016	54,789,671	4,172,655	8
24	Prodhimi i Metaleve	4,821,181	1,738,870	1,804,643	65,774	4	24,362,367	26,157,403	37,867,343	11,709,940	45
25	Prodhimi i produkteve të fabrikua metalike	3,115,685	4,571,293	7,195,531	2,624,238	57	38,697,356	38,348,352	45,162,475	6,814,124	18
26	Prodhimi i kompjuterëve, produkteve elektronike dhe optike	527,575	335,360	388,035	52,675	16	28,889,561	26,196,400	26,318,532	122,132	0
27	Prodhimi i pajisjeve elektrike	604,831	392,045	609,222	217,176	55	50,270,622	42,874,097	44,070,023	1,195,926	3
28	Prodhimi i makinerisë dhe pajisjeve p.k.t.	1,629,116	2,051,042	2,259,489	208,447	10	88,375,768	89,708,335	129,737,414	40,029,079	45
29	Prodhimi i mjeteve motorike, rimorkio dhe gjysmë rimorkio	527,421	532,949	818,311	285,362	54	186,843,676	237,270,672	232,960,059	(4,310,613)	(2)
30	Prodhimi i mjeteve tjera të transportit	19,147	600	9,559	8,959	1,493	2,740,437	2,404,295	3,036,545	632,250	26
31	Prodhimi i mobileve	2,252,915	2,049,385	3,649,273	1,599,888	78	9,836,202	8,429,727	11,605,332	3,175,606	38
32	Prodhimi tjetër p.k.t.	227,397	4,242,303	3,529,191	(713,113)	(17)	11,652,156	10,555,636	11,616,242	1,060,606	10
33	Riparimi dhe instalimi i makinerive dhe pajisjeve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gjithsej		54,182,513	62,876,577	71,970,943	9,094,366	14	1,170,622,649	1,273,835,459	1,387,193,187	113,357,728	9

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Në eksportet me vendet e BE-së, për vitin 2018, një vlerë të madhe prej 29.28% ka Industria e prodhimit të gomës dhe plastikës, si dhe ka eksportuar 34% më shumë se sa në vitin paraprak. Në vendin e dytë radhitet industria ushqimore me 20,96%, për derisa ka shënuar rënie në eksporte për 3%, krahasuar me vitin 2017. Ndërsa në vendin e tretë është nën sektori i produkteve të fabrikuara metalike me 10% dhe 57% rritje në eksport krahasuar me vitin paraprak.

Sektori i veshjeve edhe pse është me një vlerë të vogël në kuadër të sektorit C, ku radhitet në vendin e katërbëdhjetë, gjatë viti 2018 ka pasur rritje në eksport prej 90%. Ngjashëm me një përqindje të rritjes së lartë të eksportit ka shënuar edhe sektori i industrisë së produkteve minerale jo metalike për 59%, edhe pse në totalin e eksporteve të sektorit C me vendet e BE-së, merr pjesë vetëm me 1.9%.

Rënie në eksport gjatë vitit 2018 ka pasur në sektorët e produkteve kimike me 16%, atë të drurit me 17.54%, nën sektorin e lëkurës me 34% dhe në atë të tekstilit me 18%.

Sa i përket importeve, në sektorin e industrisë përpunuese, në vitin 2018, ato janë në vlerë prej 1,387,193,187 €. Të dhënat tregojnë se Industria e metaleve ka shënuar rritje të importit për 45% më shumë se sa ishte në vitin 2017, në produktet e mobileve 38%, produktet e tekstilit kane rritje 29% dhe veshjet 32%, si dhe industria ushqimore e cila ka rritje në import për 10% krahasuar me vitin 2017.

Rënie të importit në vitin 2018 kemi tek produktet e duhanit për 12% krahasuar me vitin 2017.

2.2. Eksporti dhe importi me vendet e CEFTA-së

Në tabelën nr. 10 pasqyrohen vlerat e importit dhe eksportit me vendet e CEFTA-së për vitin 2018 dhe vitin paraprak për nën sektorë nga (10 deri 33).

Në përgjithësi, vërejmë se vazhdojmë të kemi një deficit tregtar me vendet e CEFTA-së prej 644,588,160 €, megjithatë, eksportet për vitin 2018 në vlerë janë rritur me 14%, kundrejt rritjes së importeve me 5%.

Tabela 10: Vlera e Eksporteve dhe Importeve me vendet e CEFTA-së për sektorët e industrisë, 2016 – 2018

Kodi	Sektori C – Industria përpunuese	Eksporti			Ndryshimi në (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi në (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
10	Përpunimi i produkteve ushqimore	15,173,382	18,827,525	17,041,347	(1,786,178)	(9)	138,021,238	145,620,586	131,263,249	(14,357,337)	(10)
11	Prodhiimi i pijeve	12,145,155	18,191,511	20,992,801	2,801,290	15	46,497,778	49,338,687	48,273,487	(1,065,200)	(2)
12	Prodhiimi i produkteve të duhanit	-	-	-	-	-	5,619,365	4,990,419	2,636,872	(2,353,547)	(47)
13	Prodhiimi i Tekstilit	644,099	949,114	1,757,529	808,415	85	3,546,044	3,060,386	2,342,480	(717,906)	(23)
14	Prodhiimi i veshjeve	305,820	564,189	731,218	167,029	30	1,763,268	1,709,919	1,563,651	(146,268)	(9)
15	Prodhiimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	1,410,172	1,505,617	529,905	(975,712)	(65)	1,693,984	1,571,525	1,391,126	(180,399)	(11)
16	Prodhiimi i drurit dhe i produkteve të drurit.	945,109	1,212,221	1,531,783	319,562	26	22,449,586	22,640,883	22,175,712	(465,171)	(2)
17	Prodhiimi i letrës dhe produkteve prej letrës	1,450,676	2,318,053	2,228,013	(90,040)	(4)	21,401,767	22,464,254	22,118,036	(346,218)	(2)
18	Shtypja dhe riprodhimi i mediave të incizuara	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Prodhiimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës	747,113	1,243,675	1,344,903	101,228	8	49,042,555	83,327,419	116,179,032	32,851,614	39

20	Prodhimi i produkteve kimike	2,337,246	3,047,406	3,675,880	628,474	21	41,396,418	41,310,972	40,822,849	(488,124)	(1)
21	Prodhimi i produkteve bazë farmaceutike	115,927	309,596	339,795	30,199	10	10,839,021	9,996,722	9,689,289	(307,434)	(3)
22	Prodhimi i produkteve të gomës dhe të plastikës	9,137,450	12,341,028	15,331,417	2,990,389	24	39,156,946	36,430,727	33,892,012	(2,538,715)	(7)
23	Prodhimi i produkteve minerale jo metalike	2,434,628	3,851,144	4,233,047	381,903	10	69,260,610	67,919,716	67,415,416	(504,300)	(1)
24	Prodhimi i Metaleve	15,424,670	20,348,115	23,818,193	3,470,079	17	125,393,400	150,014,214	179,309,575	29,295,361	20
25	Prodhimi i produkteve të fabrikua metalike	4,062,236	4,493,594	5,868,510	1,374,916	31	23,576,815	25,561,151	22,086,923	(3,474,228)	(14)
26	Prodhimi i kompjuterëve, produkteve elektronike dhe optike	721,090	602,447	1,740,540	1,138,093	189	915,280	552,087	708,453	156,366	28
27	Prodhimi i pajisjeve elektrike	522,566	761,255	712,460	(48,795)	(6)	27,802,721	28,279,876	28,054,917	(224,959)	(1)
28	Prodhimi i makinerisë dhe pajisjeve p.k.t.	2,333,923	2,211,709	2,991,315	779,606	35	11,629,808	10,197,552	7,855,407	(2,342,146)	(23)
29	Prodhimi i mjeteve motorike, rimorkio dhe gjysmë rimorkio	194,714	217,021	596,890	379,869	175	372,500	534,485	1,134,086	599,601	112
30	Prodhimi i mjeteve tjera të transportit	36,275	9,706	13,624	3,918	40	182,488	88,105	172,811	84,706	96
31	Prodhimi i mobileve	602,074	900,190	1,196,476	296,286	33	13,712,056	12,492,331	12,171,538	(320,793)	(3)
32	Prodhimi tjetër p.k.t.	716,215	729,515	992,123	262,608	36	1,311,924	1,220,963	999,010	(221,954)	(18)
33	Riparimi dhe instalimi i makinerive dhe pajisjeve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gjithsej		71,460,541	94,634,631	107,667,771	13,033,140	14	655,585,571	719,322,980	752,255,931	32,932,952	5

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Eksportet me vendet e CEFTA-së, gjatë vitit 2018 dominohen nga sektori i industrisë metalike duke arritur vlerën prej 23,818,193.0 € dhe rritjen prej 17% krahasuar me vitin 2017. Nën sektori i industrisë plastike dhe gomë arrin vlerën prej 15,331,417.00 € dhe ka shënuar rritje prej 24% krahasuara me vitin 2017. Rritjen më të lartë sa i përket eksporteve, për vitin 2018, ka shënuar sektori i tekstilit, i cili ka eksportuar 85 % më shumë krahasuar me vitin paraprak, në vendin e dytë radhitet nën sektori i mobileve i cili ka rritur vlerën e eksporteve me 33%. Ndërsa, rënie në eksport krahasuar me vitin paraprak, ka shënuar nën sektori i produkteve të lëkurës për 65 %.

Importet e Kosovës me vendet e CEFTA- së, në vitin 2018 karakterizohen me një rënie të theksuar të sektorit të industrisë përpunuese C dhe atë në shumicën e nën sektorëve. Në industrinë e ushqimit kemi rënie në 10%, produktet e duhanit kanë një rënie të vlerës së importit prej 47%, ndërsa produktet e tekstilit kanë rënie prej 23%. Rritje të importit vërejmë te industria e metaleve në vlerën 179,309,575.0 €, apo 20% më i lartë se në vitin 2017 që ishte në vlerën 150,014,214.0 €.

2.3 Eksporti dhe Importi me vendet EFTA-së

Eksportet e Kosovës me shtetet anëtarë të EFTA-së për vitin 2018 kanë vlerën 28,932,805 €, me rritje për 40% krahasuar me vitin 2017. Rritje në krahasim me vitin 2017 në vitin 2018 ka pasur edhe importi me vlerë prej 34,763,361.0 € shprehur në përqindje rritja ka qenë për 41%.

Tabela 11: Vlera e Eksporteve dhe Importeve me vendet e EFTA-së për sektorët e industrisë, 2016 – 2018

Kodi	Sektori C – Industria përpunuese	Eksporti			Ndryshimi në (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi në (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
10	Përpunimi i produkteve ushqimore	573,155	994,663	853,603	(141,060)	(14)	1,257,258	1,134,046	1,169,213	35,166	3
11	Prodhimi i pijeve	471,956	736,171	784,658	48,486	7	505,042	567,665	458,167	(109,498)	(19)
12	Prodhimi i produkteve të duhanit	-	-	-	-	-	-	4,293,278	12,390,823	8,097,546	189
13	Prodhimi i Tekstilit	111,089	160,181	136,364	(23,817)	(15)	133,435	102,168	107,916	5,749	6
14	Prodhimi i veshjeve	45,013	244,526	151,060	(93,467)	(38)	966,147	793,870	1,134,346	340,476	43
15	Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	6,426	911	4,367	3,455	379	49,719	38,140	47,359	9,219	24
16	Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit.	2,115,225	2,361,701	2,466,566	104,866	4	1,330,325	1,494,573	1,383,813	(110,760)	(7)
17	Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	25,189	28,435	48,673	20,238	71	340,328	298,020	313,776	15,756	5
18	Shtypja dhe riprodhimi i mediave të incizuara	-	-	-	-	-	9,459	10,614	118,458	107,844	1,016
19	Prodhimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës	-	140	-	(140)	(100)	351,510	360,248	320,306	(39,942)	(11)
20	Prodhimi i produkteve kimike	138,798	160,248	159,264	(984)	(1)	1,402,369	1,269,456	1,315,979	46,523	4
21	Prodhimi i produkteve bazë farmaceutike	4,060	-	-	-	-	875,029	2,251,147	1,825,867	(425,280)	(19)

22	Prodhimi i produkteve të gomës dhe të plastikës	3,717,951	4,807,345	5,455,867	648,522	13	999,577	1,116,016	1,456,336	340,320	30
23	Prodhimi i produkteve minerale jo metalike	790,781	1,326,907	1,661,604	334,697	25	1,039,333	1,142,572	969,426	(173,146)	(15)
24	Prodhimi i Metaleve	804,038	1,018,089	1,491,976	473,886	47	541,102	562,677	628,630	65,953	12
25	Prodhimi i produkteve të fabrikua metalike	1,843,509	3,435,210	8,058,707	4,623,497	135	974,824	828,994	1,323,173	494,179	60
26	Prodhimi i kompjuterëve, produkteve elektronike dhe optike	109,839	231,942	460,069	228,127	98	2,159,663	1,580,848	1,787,039	206,191	13
27	Prodhimi i pajisjeve elektrike	493,374	552,018	894,221	342,203	62	1,502,880	1,231,882	1,356,343	124,461	10
28	Prodhimi i makinerisë dhe pajisjeve p.k.t.	364,175	166,477	158,636	(7,841)	(5)	4,183,293	2,800,212	3,981,647	1,181,435	42
29	Prodhimi i mjeteve motorike, rimorkio dhe gjysmë rimorkio	27,926	78,878	400,038	321,160	407	280,950	326,545	316,356	(10,190)	(3)
30	Prodhimi i mjeteve tjera të transportit	1,264	2,648	20,660	18,012	680	283,476	305,839	295,858	(9,981)	(3)
31	Prodhimi i mobileve	2,749,758	4,259,682	5,645,065	1,385,383	33	1,231,492	1,201,090	994,991	(206,099)	(17)
32	Prodhimi tjetër p.k.t.	34,751	54,631	81,410	26,779	49	936,913	971,616	1,067,538	95,922	10
33	Riparimi dhe instalimi i makinerive dhe pajisjeve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gjithsej		14,428,276	20,620,803	28,932,805	8,312,003	40	21,354,125	24,681,517	34,763,361	10,081,844	41

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Eksportet me vendet e EFTA-së për vitin 2018, i prinë industria e produkteve të fabrikua metalike me vlerë prej 8,058,707 euro dhe ka ngritje të lartë nga viti paraprak me 135%, duke u pasuar nga industria e gomës dhe plastikës 5,455,867 euro me rritje për 13% krahasuar me vitin 2017. Vlen të theksohet se industria e drurit dhe produkteve të drurit ka vlerën e importit 2,466,566 euro.

Importi me vendet EFTA-së, dominohen nga nën sektorët e industrisë të produkteve të duhanit e cila arrijnë vlerën 12,390,823.0 euro dhe se ka rritje për 189% krahasuar me vitin 2017. Vlenë për t'u theksuar edhe industria e produkteve të fabrikua metalike që ka vlerën 1,323,173.0 euro në import dhe rritje për 60% nga viti 2017.

2.4. Eksporti dhe Importi me vendet tjera

Eksportet me vendet tjera për vitin 2018, janë në vlerë prej 49,680.762 € dhe krahasuar me vitin 2017 shënuan rënie për 32 %, por që paraqet 5% të vlerës së shkëmbimit tregtar me vendet tjera.

Importet me vendet tjera për vitin 2018 janë në vlerë prej 947,553,910 € dhe krahasuar me vitin 2017 kanë shënuar rritje për 19% dhe që tregon se është 95% e vlerës së shkëmbimit tregtar Kosovë me vendet tjera.

Tabela 12: Vlera e Eksporteve dhe Importeve me vendet e tjera, për sektorët e industrisë, 2016 – 2018

Kodi	Sektori C – Industria përpunuese	Eksporti			Ndryshimi në (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi në (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
10	Përpunimi i produkteve ushqimore	2,573,916	2,062,101	1,611,165	(450,936)	(22)	99,631,474	99,398,753	99,146,947	(251,806)	(0)
11	Prodhimi i pijeve	365,992	467,450	792,521	325,071	70	3,825,113	4,177,618	3,826,516	(351,102)	(8)
12	Prodhimi i produkteve të duhanit	-	-	-	-	-	3,577,889	5,406,354	8,028,201	2,621,847	48
13	Prodhimi i Tekstilit	2,649,106	2,085,156	1,775,771	(309,384)	(15)	40,357,315	42,779,997	48,232,941	5,452,944	13
14	Prodhimi i veshjeve	258,482	97,946	235,693	137,747	141	78,469,334	80,389,583	94,267,415	13,877,832	17
15	Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	480	-	72,411	72,411	-	33,424,465	35,945,928	39,352,765	3,406,837	9
16	Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit.	123,538	11,712	53,211	41,499	354	13,999,705	16,361,211	20,992,923	4,631,712	28
17	Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	52,374	29,670	25,377	(4,293)	(14)	10,605,739	10,818,473	11,261,645	443,172	4
18	Shtypja dhe riprodhimi i mediave të incizuara	-	-	-	-	-	180,014	189,485	247,008	57,523	30
19	Prodhimi i Koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës	-	-	-	-	-	27,001,526	27,711,960	60,759,307	33,047,347	119
20	Prodhimi i produkteve kimike	70,537	150,766	54,379	(96,387)	(64)	57,517,372	56,296,055	65,779,031	9,482,976	17

21	Prodhimi i produkteve bazë farmaceutike	32,109	370,280	1,453,117	1,082,837	292	16,192,674	13,571,046	12,418,029	(1,153,017)	(8)
22	Prodhimi i produkteve të gomës dhe të plastikës	3,790,361	3,977,488	4,595,938	618,450	16	38,367,905	38,491,364	42,499,899	4,008,535	10
23	Prodhimi i produkteve minerale jo metalike	86,250	580,872	582,308	1,435	0	34,606,264	36,189,244	43,104,821	6,915,577	19
24	Prodhimi i Metaleve	19,010,345	60,202,078	36,021,185	(24,180,893)	(40)	26,271,336	29,018,912	46,048,725	17,029,813	59
25	Prodhimi i produkteve të fabrikuara metalike	39,219,552	1,282,500	355,634	(926,866)	(72)	36,330,650	37,240,787	41,460,413	4,219,626	11
26	Prodhimi i kompjuterëve, produkteve elektronike dhe optike	160,099	370,788	431,123	60,335	16	57,355,021	61,782,118	81,305,817	19,523,699	32
27	Prodhimi i pajisjeve elektrike	4,573	3,768	38,665	34,896	926	63,382,758	67,561,641	75,977,445	8,415,804	12
28	Prodhimi i makinerisë dhe pajisjeve p.k.t.	933,230	738,707	1,144,997	406,290	55	59,055,520	64,597,881	73,058,359	8,460,479	13
29	Prodhimi i mjeteve motorike, rimorkio dhe gjysmë rimorkio	333,498	387,971	365,063	(22,908)	(6)	17,455,660	20,863,713	18,881,885	(1,981,829)	(9)
30	Prodhimi i mjeteve tjera të transportit	-	-	56	56	-	5,856,502	2,593,999	6,975,168	4,381,169	169
31	Prodhimi i mobileve	332,580	49,880	51,018	1,138	2	18,704,908	18,708,491	24,867,075	6,158,584	33
32	Prodhimi tjetër p.k.t.	10,716	23,557	21,129	(2,428)	(10)	27,452,871	25,678,891	29,061,576	3,382,685	13
33	Riparimi dhe instalimi i makinerive dhe pajisjeve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gjithsej		70,007,738	72,892,691	49,680,762	(23,211,929)	(32)	769,622,014	795,773,505	947,553,910	151,780,406	19

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Në eksportet e Kosovës me vendet tjera, për vitin 2018, në vendin e parë është nën sektori i prodhimit të metaleve me 72,51%, përderisa krahasuar me vitin 2017, ky nën sektor ka shënuar rënie për 40%. Nën sektori i dytë radhitet nën sektori i plastikës dhe gomës me 9.25%, i cili ka shënuar rritje 16 %, krahasuar me vitin 2017. Nën sektori i tekstilit radhitet në vendin e tretë me 3.57% si dhe ka shënuar rënie në eksport për 15%, krahasuar me vitin 2017. Në tabelën nr.12 vërejmë se rënie në eksport është shënuar edhe te nën sektori i produkteve të fabrikuara metalike me 70 %, pastaj rënie të konsiderueshme ka pasur edhe te nën sektori i industrisë kimike për 64% si dhe industria e letrës me 14%.

Importi më i lartë, në vitin 2018, është te nën sektori i Përpunimit të produkteve ushqimore, me 10.46 % e që vazhdon ta përcjell një trend i ngjashëm në tri vitet e fundit. Në vendin e dytë është nën sektori i veshjeve me 9.95% dhe krahasuar me vitin 2017, ka një trend të rritjes prej 17 %.

Në kuadër të importeve me vendet tjera, një rritje e dukshme e vlerës së importeve, krahasuar me vitin 2017, është shënuar te nën sektori i prodhimit të koksit dhe produkteve të rafinuara të naftës mbi 100%, përderisa në importet e përgjithshme, në kuadër të Sektorit C, rritja e importeve te ky nën sektor është 24%, krahasuar me vitin paraprak. Po ashtu nën sektori i industrisë së drurit, ka shënuar rritje të importeve për 28 %, krahasuar me vitin 2017.

3. PRODHIMI I TEKSTILIT

Pas vitit 1999, Industria e tekstilit është ngritur me kombinimin e duhur të traditës, kreativitetit dhe përvojës ku shumë ndërmarrje private të reja kanë dalë nga familjet me traditë në përpunimin e lëkurave, gëzofëve, mbathjeve,thurjes, endjes dhe qepjes.

Sektori i produkteve të tekstilit është identifikuar si nën sektor me potencial për ekonominë në Kosovë, si për zgjerim të konsiderueshëm të punësimit, qarkullimit dhe rritjes së eksporteve.

Në Kosovë aktualisht janë 127 ndërmarrje private të angazhuara në prodhimin e tekstilit, ku 90% janë prodhues të produktit përfundimtar. Në këtë nën sektor ka hapësirë të konsiderueshme për investitorë, për të rikrijuar një grup prodhuesish të integruar, në mënyrë që Kosova edhe njëherë të prodhojë veshje përfundimtare nga peri dhe pëlhura të prodhuara në rajon.

Ndërmarrjet prodhuese të kësaj Industrie në Kosovë, janë të përqendruara pothuajse në të gjitha rajonet e Kosovës: Prishtinës, Prizrenit, Ferizajt, Pejës, Gjilanit, Mitrovicës dhe Gjakovës.

3.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të tekstilit

Ndërmarrjet siç e dimë janë një ndër faktorët kryesor të punësimit, duke u nisur nga ky fakt është analizuar numri i ndërmarrjeve, të punësuarve si dhe qarkullimi vjetor për vitet 2016-2018.

Në këtë rast, nën sektori i prodhimit të tekstilit sipas tabelës 13, ka 817 të punësuar në 127 ndërmarrje, dhe qarkullim për 14,687,985.88 €.

Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rënie për 18 të punësuar apo 2.15%, krahasuar me vitin 2017, po ashtu edhe numri i ndërmarrjeve ka shënuar rritje për 3.25%, ndërsa qarkullimi ka shënuar rënie për 15%.

Nën sektori (13) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 2.61% të ndërmarrjeve,
- 3.13% të punësuarve dhe
- 1.38% në qarkullim.

Tabela 13. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e tekstilit

Kodi	Nën sektori (13): Prodhimi i tekstilit	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
1310	Përgatitja dhe thurja e fijeve të tekstilit	9	12	10	15	9	13	575,931.00	461,132.57	41,747.06
1320	Endja e tekstilit	10	10	11	10	58	77	46,807.00	2,697,238.20	2,237,604.04
1330	Proceset përfundimtare të përpunimit të tekstilit	28	33	32	485	386	358	6,251,568.00	6,151,302.38	5,755,599.36
1391	Prodhimi i pëlhurave të thurura dhe të endura	2	2	6	2	3	13	33,823.00	28,176.60	37,386.77
1392	Prodhimi i artikujve të tekstilit të konfeksionuar përveç veshjeve	7	8	10	46	87	53	1,645,751.00	2,420,088.16	1,821,818.51
1393	Prodhimi i qilimave, sixhadeve dhe tepihëve	3	3	3	25	89	70	200,586.00	1,374,023.07	810,232.14
1395	Prodhimi i pëlhurave të pa endura dhe artikujve të pa endur, përveç veshjeve	1	1	1	1	2	4	-	-	-
1396	Prodhimi i tekstileve të tjera teknike dhe industriale	8	7	4	15	14	24	710,359.00	593,094.80	699,221.89
1399	Prodhimi i tekstileve të tjera p.k.t	45	47	50	156	187	205	2,884,822.00	3,498,622.70	3,284,376.11
Gjithsej		113	123	127	755	835	817	12,349,647.00	17,223,678.48	14,687,985.88

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas tabelës 13, janë pasqyruar të dhënat për nën aktivitetet e nën sektorit të tekstilit me numër të ndërmarrjeve, punësim si dhe qarkullim vjetor për vitet 2016-2018. Sa i përket numrit të ndërmarrjeve nën aktiviteti “prodhimi i tekstileve të tjera p.k.t” vitin 2018 ka pasur 50 ndërmarrje me 39.37% krahasuar me vitin 2017.

Nën aktiviteti më me ndikim në punësim është proceset përfundimtare të përpunimit të tekstilit me 358 të punësuar apo me 43.81% në vitin 2018, gjithashtu edhe qarkullimi vjetor në këtë nën aktivitet ka ndikim më të madh në vlerë prej : 5,755,599.368 me 39.19%.

Prodhimi i pëlhurave të pa endura dhe artikujve të pa endur, përveç veshjeve, është nën aktiviteti me numrin më të ulët të ndërmarrjeve, të punësuarve dhe qarkullim, në kuadër të këtij nën sektori.

3.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të tekstilit

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të tekstilit, në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016, kanë shënuar rritje për 16 %, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rënie për vetë 1.1%.

Importi te ky nën sektor, në vitin 2017 ka shënuar rritje për 5% krahasuar me vitin 2016, po ashtu edhe në vitin 2018 ka pasur rritje për 12.49 % krahasuar me vitin 2017. Raporti mes eksportit dhe importit te ky nën sektorë është negativ për 89.12% eksport në raport me 12.50% import.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 2.38% në totalin e eksporteve dhe 1.88% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 14. Eksporti dhe importi në nën sektorin (13), prodhimi i tekstilit

Kodi	Nën sektori (16): Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
13	Prodhimi i Tekstilit	5,348,255.98	6,205,923.58	6,136,824.19	(69,099.39)	(1.11)	49,702,654.25	52,144,762.42	58,660,751.55	6,515,989.13	12.50
13.1	Përgatitja dhe thurja e fijeve të tekstilit	521,154.60	1,103,564.87	509,170.62	(594,394.25)	(53.86)	805,504.00	1,105,647.34	1,123,102.91	17,455.57	1.58
13.1	Përgatitja dhe thurja e fijeve të tekstilit	521,154.60	1,103,564.87	509,170.62	(594,394.25)	(53.86)	805,504.00	1,105,647.34	1,123,102.91	17,455.57	1.58
13.2	Endja e tekstilit- Total	58,157.43	275,220.37	511,127.80	235,907.43	85.72	11,984,113.53	13,614,577.73	15,814,106.35	2,199,528.62	16.16
13.2	Endja e tekstilit	58,157.43	275,220.37	511,127.80	235,907.43	85.72	11,984,113.53	13,614,577.73	15,814,106.35	2,199,528.62	16.16
13.9	Prodhimi i tekstileve të tjera - Total	4,768,943.95	4,827,138.34	5,116,525.77	289,387.43	6.00	36,913,036.72	37,424,537.35	41,723,542.29	4,299,004.94	11.49
13.91	Prodhimi i pëlhurave të thurura dhe të endura	20.00	1,228.23	5,091.96	3,863.73	314.58	3,277,032.30	4,127,881.60	4,367,193.11	239,311.51	5.80

13.92	Prodhimi i artikujve të tekstilit të konfeksionuar përveç veshjeve	3,541,501.81	4,430,180.54	4,235,755.12	(194,425.42)	(4.39)	14,399,661.14	15,202,632.71	16,657,252.93	1,454,620.22	9.57
19.63	Prodhimi i qilimave, sixhadeve dhe tepihëve	279,005.70	248,194.55	703,760.14	455,565.59	183.55	9,116,822.64	8,868,503.42	11,220,597.64	2,352,094.22	26.52
13.94	Prodhimi i litarëve, spangove dhe rrjetave	6,159.92	781.31	7,368.29	6,586.98	843.07	1,565,211.91	949,833.89	968,479.85	18,645.96	1.96
13.95	Prodhimi i pëlhurave të pa endura dhe artikujve të pa endur, përveç veshjeve	2,985.25	4,167.39	14,126.05	9,958.66	238.97	3,323,027.94	3,426,815.70	4,407,432.84	980,617.14	28.62
13.96	Prodhimi i tekstileve të tjera teknike dhe industriale	938,871.27	141,944.38	137,751.56	(4,192.82)	(2.95)	4,218,044.30	3,951,684.09	3,190,597.08	(761,087.01)	(19.26)
13.99	Prodhimi i tekstileve të tjera p.k.t	400.00	641.94	12,672.65	12,030.71	1,874.12	1,013,236.49	897,185.94	911,988.84	14,802.90	1.65

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 6,136,824.19 €, eksporti me vendet e BE-së është 40.20%, me vendet e CEFTA-së 28.64%, EFTA-së 2.22% dhe vendet tjera 28.94%.

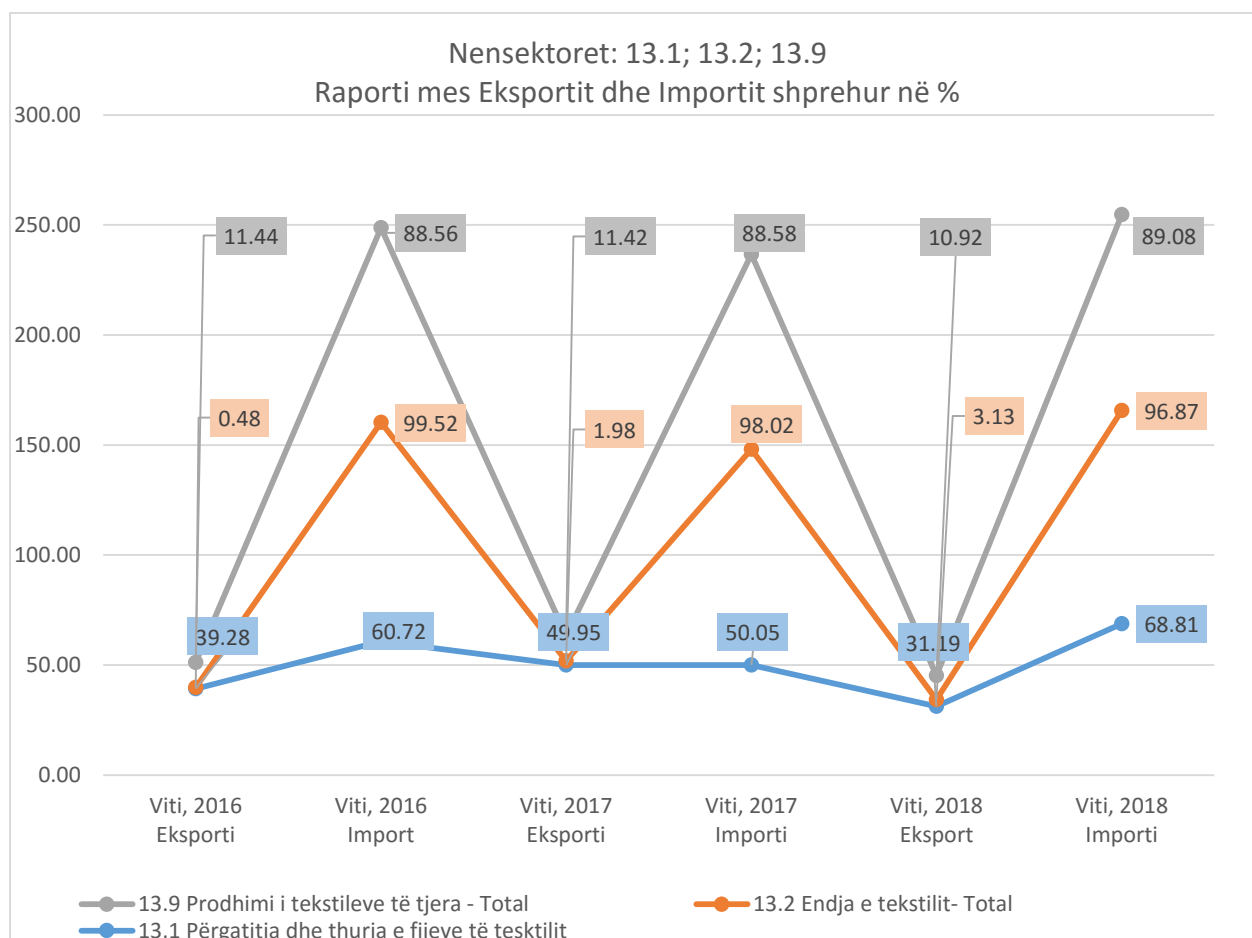
Sipas tabelës 14, rritje të lartë në eksporte ka shënuar aktiviteti prodhimi i tekstileve të tjera për 5,116,525.77 €, apo shprehur në përqindje 6% në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017.

Prodhimi i artikujve të tekstilit të konfeksionuar përveç veshjeve, radhitet në vendin e dytë me eksport për 4,235,755.12 €, edhe pse ka rënie për 4.39 % në eksporte në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017, po ashtu rënie të theksuar në eksport ka aktiviteti Përgatitja dhe thurja e fijeve të tekstilit me vlerë 509,170.62 €, në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 për 53.86 %.

Importi në nën sektorin prodhimi i tekstilit në vitin 2017 ka pasur rritje në krahasim me vitin 2016 për 49,702,654.25 €, si dhe në vitin 2018 importi po ashtu ka shënuar rritje në vlerë 58,660,751.55 €.

Aktiviteti më dominues në importe është prodhimi i tekstileve të tjera me vlerë për 41,723,542.29 € në vitin 2018 apo 11.49 % më i lartë se në vitin 2017, ndërsa nën aktiviteti më dominues është prodhimi i artikujve të tekstilit të konfeksionuar përveç veshjeve me vlerë për 16,657,252.93 €, për vitin 2018, krahasuar me vitin 2017 apo më i lartë për 9.57 %, në vendin e dytë radhitet nën aktiviteti prodhimi i qilimave, sixhadeve dhe tepihëve me vlerë për 11,220,597.64 €, në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 me rritje për 26.52 %.

Figura 1. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorin e tekstilit

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas figurës 1. Trendi i shkëmbimit tregtarë i aktivitetit, përgatitja dhethurja e fijeve të tekstilit ka shënuar rënie në eksport derisa importi ka pas rritje për 18.76 %. Në vitin 2018 aktiviteti endja e tekstilit ka shënuar rritje në eksport për 1.15 % krahasuar me vitin 2017.

4. PRODHIMI I VESHJEVE

Industria e veshjeve në Kosovë ishte industria e dytë më e madhe në Kosovë, pas minierave. Veshja është një nga industritë më të vjetra, më të mëdha dhe më të globalizuara. Në të kaluarën, produktet nga prodhuesit kosovarë kanë synuar tregun lokal, si dhe tregjet e tjera në të gjithë Evropën Perëndimore dhe Lindore si dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës.⁵

Industria e veshjeve për nga potenciali, ashtu edhe nga tërësia e produkteve është një degë e rëndësishme në familjen e gjerë të degëve të industrisë. Degët e industrisë së tekstilit dhe veshjeve janë relativisht të shtrira në tërë Kosovën.

Ndërmarrjet apo prodhuesit e Kosovës për veshmbathje dhe lëkura mund të zbërthehen në tri kategori:

a) Prej, Bëj dhe Shkurtoj (PBSh): njihet edhe si “prej e qep”, lohn dhe fason. Kjo është mundësi e madhe në përgjithësi për prodhuesit e veshmbathjeve në rajonin e Evropës jug lindore.

b) Shitësit vendas me pakicë të veshmbathjeve: shumë kompani të vogla shesin prodhimet standarde të veshmbathjeve dhe uniformave për tregjet tejet të fragmentuara vendore dhe të vendeve fqinje si dhe për pushtetin lokal.

c) Moda: Ka disa dizajnues të lartë të veshmbathjeve të grave në Kosovë që shesin përmes atelieve të tyre dhe në dyqanet nëpër qytetet kryesore.⁶

Përveç të qenit intensivë në punë, fuqia punëtore e veshmbathjeve është e dominuar nga femra, dhe shumë prej firmave në këtë nën sektor janë në pronësi ose drejtim të grave.

Industria e veshjeve në Kosovë karakterizohet edhe me specifikime të prodhimit rajonal të produkteve. Përderisa Prishtina është qendër e institucioneve akademike dhe tregtare me prodhues dhe eksportues kryesor rajoni i Pejës, Gjakovës dhe Prizrenit janë të specializuar në prodhimin e xhinseve, bluzave dhe uniformave, pastaj Gjilani është i specializuar në veshjet e dasmës që kërkojnë më tepër punë dore, Podujeva në prodhimin e veshjeve sportive dhe uniformave si dhe Suhareka është qendër e prodhimit të këpucëve. Sa i përket shitjeve, shumica e produkteve shiten në tregun e brendshëm por një pjesë e tyre eksportohen kryesisht në vendet e rajonit si: Shqipëri, Mali i Zi, Maqedoni, Bosnje etj.

⁵ <http://www.universum-ks.org/blog/karriera/biznesi-tekstilit-nje-mundesi-teper-qe-ndermarresit-te-investojne-ne-kosove>

⁶ <http://kosovowood.org/LinkClick.aspx?fileticket=y0NkNbvg-LI%3D&tabid=184&portalid=1&mid=761&language=sq-AL>

4.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e veshjeve

Ndërmarrjet janë një ndër faktorët kryesor të punësimit, duke u nisur nga ky fakt është analizuar numri i ndërmarrjeve, të punësuarve si dhe qarkullimi vjetor për vitet 2016-2018.

Në këtë rast nën sektori i prodhimit të tekstilit sipas tabelës 15, për vitin 2018, ka 857 të punësuar në 226 ndërmarrje, dhe qarkullim për 7,308,961.05 €.

Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje për 110 të punësuar apo 14.88%, krahasuar me vitin 2017, po ashtu edhe numri i ndërmarrjeve ka shënuar rritje për 15.31%, ndërsa qarkullimi ka shënuar rënie për 1.6%.

Nën sektori (14) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 4.65% të ndërmarrjeve,
- 3.28% të punësuarve dhe
- 0.69% në qarkullim.

Tabela 15. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e veshjeve

Kodi	Nën sektori (14): Prodhimi i veshjeve	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
1411	Prodhimi i veshjeve të lëkurës	4	3	3	69	50	55	246,375.00	166,853.40	163,510.37
1412	Prodhimi i veshjeve të punës	23	26	32	148	191	158	1,465,459.00	2,054,825.76	1,245,523.05
1413	Prodhimi i veshjeve të tjera të jashtme	117	125	126	321	443	494	3,580,196.00	4,325,890.83	4,265,857.81
1414	Prodhimi i veshjeve të brendshme	5	2	1	8	3	3	101,234.00	67,907.43	63,959.37
1419	Prodhimi i veshjeve të tjera dhe atyre plotësuese (dorëzave, kapelave, shalleve etj.)	33	31	31	39	34	109	201,793.00	479,118.29	1,191,889.37
1431	Prodhimi i çorapeve të thurura	5	4	5	28	9	12	510,595.00	178,082.90	210,419.63
1439	Prodhimi i rrobave të tjera të thurura ose të punuara me grep	20	23	28	18	16	26	131,327.00	147,900.40	167,801.45
Gjithsej		207	196	226	631	746	857	6,236,979.00	7,420,579.01	7,308,961.05

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Në tabelën 15, janë pasqyruar të dhënat për nën sektorin e veshjeve me numër të ndërmarrjeve, punësim si dhe qarkullim vjetor për vitet 2016-2018.

Nën aktiviteti, prodhimi i veshjeve të tjera të jashtme, radhitet e para në këtë nën sektor për vitin 2018, me 126 ndërmarrje apo 0.8%, krahasuar me vitin 2017, dhe me 494 të punësuar

ose 11.51% më shumë se në vitin paraprak, sa i përket qarkullimi vjetor në këtë nën aktivitet pasqyrohet vlera prej 4,265,857.81 me rënie për 1.38%, në krahasim me vitin 2017.

Në vendin e dytë radhitet aktiviteti prodhimi i veshjeve të punës me 158 të punësuar apo me 17.28% më pak se në vitin 2018, gjithashtu edhe qarkullimi vjetor në këtë nën aktivitet ka vlerën prej : 1,245,523.05 € me rënie 39.38% duke krahasuar me vitin 2017.

Vlen të theksohet se nën aktiviteti prodhimi i veshjeve të tjera dhe atyre plotësuese (dorëzave, kapelave, shalleve etj.) ka shënuar rritje të lartë në punësim në vitin 2018, për 75 punëtor edhe pse numri i ndërmarrjeve është i njëjtë si në vitin 2017 po ashtu edhe me rritje të qarkullimit mbi 100%.

4.2. Eksportet dhe importet në nën sektorin e veshjeve

Eksporti në nën sektorin e veshjeve, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017, ka shënuar rritje për 7.39 %, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka shënuar rritje të lartë për 48.7%.

Importi te ky nën sektor, në vitin 2017 ka shënuar rritje për 1% krahasuar me vitin 2016, ndërsa në vitin 2018 ka pasur rritje të lartë 18% krahasuar me vitin paraprak.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 0.84% në totalin e eksporteve dhe 3.37% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Shkëmbimi tregtar te ky nën sektor është 98% import dhe 2% eksport.

Tabela 16. Eksporti dhe importi në nën sektorin e veshjeve

Kodi	Nën sektori (14): Prodhi i veshjeve	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
14	Prodhi i veshjeve	1,364,276.43	1,465,160.74	2,179,544.62	714,383.88	48.76	88,145,625.45	89,105,964.99	105,171,177.93	16,065,212.94	18.03
14.1	Prodhi i veshjeve, përveç veshjeve të gëzofit	1,298,776.56	1,269,754.87	1,942,304.25	672,549.38	52.97	73,680,843.31	74,913,935.62	88,060,654.36	13,146,718.74	17.55
14.11	Prodhi i veshjeve të lëkurës	-	108.00	231.10	123.10	113.98	126,758.81	148,689.72	160,788.65	12,098.93	8.14
14.12	Prodhi i veshjeve të punës	223,061.09	141,275.72	159,970.75	18,695.03	13.23	1,171,387.89	694,806.49	1,042,102.47	347,295.98	49.98
14.13	Prodhi i veshjeve të tjera të jashtme	833,923.48	661,338.56	1,073,648.55	412,309.99	62.34	34,574,605.66	35,333,075.26	42,467,790.89	7,134,715.63	20.19
14.14	Prodhi i veshjeve të brendshme	69,288.43	224,846.24	223,060.97	(1,785.27)	(0.79)	25,414,662.82	26,600,960.45	31,678,476.32	5,077,515.87	19.09
14.19	Prodhi i veshjeve të tjera dhe atyre plotësuese (dorëzave, kapelave, shalleve etj.)	172,503.56	242,186.35	485,392.88	243,206.53	100.42	12,393,428.13	12,136,403.70	12,711,496.03	575,092.33	4.74
14.2	Prodhi i artikujve nga gëzofi	-	-	-	-	-	6,693.68	73,861.61	25,687.91	(48,173.70)	(65.22)
14.20	Prodhi i artikujve nga gëzofi	-	-	-	-	-	6,693.68	73,861.61	25,687.91	(48,173.70)	(65.22)
14.3	Prodhi i rrobave të thurura me grep	65,499.87	195,405.87	237,240.37	41,834.50	21.41	14,458,088.46	14,118,167.76	17,084,835.66	2,966,667.90	21.01
14.31	Prodhi i çorapeve të thurura	11,567.19	26,492.65	67,273.06	40,780.41	153.93	5,405,207.74	5,297,691.74	5,684,634.23	386,942.49	7.30
14.39	Prodhi i rrobave të tjera të thurura ose të punuara me grep	53,932.68	168,913.22	169,967.31	1,054.09	0.62	9,052,880.72	8,820,476.02	11,400,201.43	2,579,725.41	29.25

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 2,179,544.62 €, eksporti me vendet e BE-së është 48.7120%, me vendet e CEFTA-së 33.55%, EFTA-së 6.93% dhe vendet tjera 10.81%.

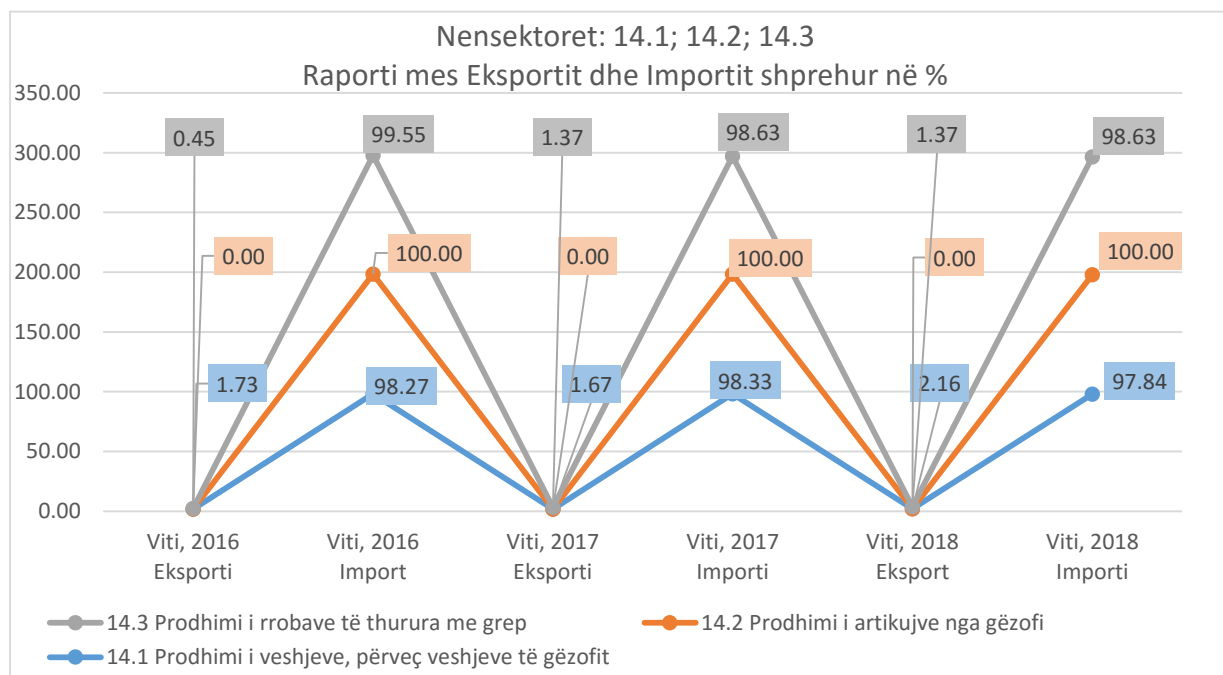
Sipas tabelës 16, rritje të lartë në eksporte ka shënuar aktiviteti Prodhimi i veshjeve, përveç veshjeve të gëzofit për 672,549.38 €, apo shprehur në përqindje 52.97% në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017.

Nën aktiviteti i prodhimit të veshjeve të tjera dhe atyre plotësuese (dorëzave, kapelave, shalleve etj.) ka shënuar rritje për 243,206.53 €, apo 100%, krahasuar me vitin 2017, gjithashtu, prodhimi i veshjeve të tjera të jashtme, për nga vlera në vitin 2018 ka shënuar rritje të lartë për 412,309.99 €, krahasuar me vitin 2017, me 62% krahasuar me vitin paraprak.

Importe me vlerë të lartë ka aktiviteti, prodhimi i veshjeve, përveç veshjeve të gëzofit, i cili në këtë nën sektor merr pjesë me 84%, po ashtu ky aktivitet krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018 ka shënuar rritje në import për 17.55%.

Nën aktiviteti, prodhimi i veshjeve të punës, në vitin 2018 ka pasur rritje për 49.98%, për derisa në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016 ka pasur rënie për 40%, shikuar në vlerë nën aktiviteti, prodhimi i veshjeve të tjera të jashtme, ka rritje më të lartë në import për 7,134,715 €, apo 20.19%.

Figura 2. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorin e veshjeve

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas figurës 2, trendi i shkëmbimit tregtar i aktivitetit, prodhimi i veshjeve, përveç veshjeve të gëzofit ka shënuar rritje në eksport për 0.49% derisa importi ka pas rënie. Shkëmbimi tregtar të ky nën sektor është 98.80% import dhe vetëm 1.20% eksport.

5. PRODHIMI I LËKURËS DHE PRODUKTEVE PREJ LËKURËS

Industria e lëkurës në Kosovë i ka rrënjët në traditën e regjësve të lëkurës dhe saraçëve në qytetin e Pejës dhe të fabrikave të këpucëve të lëkurës, që do të thotë se kjo industri i ka fillet për përpunimin e lëkurës dhe prodhimin e këpucëve, në vitin 1945.

Prodhimet lëkurë-këpucëve kanë filluar rënie sistematike të prodhimit industrial që nga viti 1989/1990, si pasojë e regjimit i cili zgjati deri në përmasa të një lufte të vitit 1999.

Ekonomia e Kosovës gjatë kësaj periudhe nuk ka operuar si një tërësi ekonomike, dhe duke marrë parasysh pozitën ekonomike në të kaluarën, masat ndëshkuese të cilat janë marrë ndaj këtij vendi kanë ndikuar negativisht në zhvillimin e prodhimit industrial edhe të sektorit të lëkurë-këpucëve. Gjatë kësaj periudhe kapacitetet prodhuese shfrytëzoheshin ndërmjet 20% dhe 30 % të kapaciteteve, shfrytëzimi i teknologjisë është bërë në mënyrë të egër duke i shfrytëzuar maksimalisht në prodhimtari dhe duke mos i mirëmbajtur me qëllim të shkatërrimit të tyre.

Nga analiza statistikore të këtij nën sektori, tregtisë se jashtme, përkatësisht shkëmbimi tregtar, ka trendet rënie në eksport derisa importi ka shënuar rritje në tri vitet e fundit.

5.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të lëkurës dhe produkteve prej lëkurës

Nën sektori i lëkurës dhe produkteve prej lëkure, ka ndikim solid në punësim, me lëvizje të lehtë gjatë tri viteve të fundit. Nga ky fakt është analizuar numri i ndërmarrjeve, të punësuarve si dhe qarkullimi vjetor për vitet 2016-2018.

Në këtë nën sektor, në vitin 2018, numri i ndërmarrjeve është 37, numri i të punësuarve është 430, dhe qarkullim vjetor për 6,812,630.46 €. Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje të lehtë për 2 të punësuar apo 0.46%, krahasuar me vitin 2017, po ashtu edhe numri i ndërmarrjeve ka shënuar rritje për 5.4%, ndërsa qarkullimi ka shënuar rritje për 2.09%.

Nën sektori (15) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 0.76% të ndërmarrjeve,
- 1.65% të punësuarve dhe
- 0.64% në qarkullim.

Tabela 17. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të lëkurës

Kodi	Nën sektori (15): Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurës	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
1511	Tanimi dhe regjja e lëkurës; veshja dhe ngjyrosja e gëzofit	4	4	2	5	5	4	41,930.00	22,280.60	10,500.40
1512	Prodhimi i valixheve, çantave dhe gjësendeve të ngjashme si takëmeve të kuajve dhe parzmoreve	8	9	11	34	34	31	820,110.00	678,433.55	706,814.59
1520	Prodhimi i këpucëve	21	22	24	392	389	395	7,426,779.00	5,972,151.90	6,095,315.47
Gjithsej		33	35	37	431	428	430	8,288,819.00	6,672,866.05	6,812,630.46

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Nën aktiviteti, prodhimi i këpucëve, radhitet e para në këtë nën sektor për vitin 2018, me 24 ndërmarrje apo 5.71%, krahasuar me vitin 2017, dhe me 395 të punësuar ose 1.54 % më shumë se në vitin paraprak, sa i përket qarkullimi vjetor në këtë nën aktivitet pasqyrohet vlera prej 6,095,315.47 € me rritje për 2.05%, në krahasim me vitin 2017.

Në vendin e dytë radhitet nën aktiviteti prodhimi i valixheve, çantave dhe gjësendeve të ngjashme si takëmeve të kuajve dhe parzmoreve me 31 të punësuar apo me 8.82% me pak se në vitin 2017, gjithashtu edhe qarkullimi vjetor gjatë vitit 2018 në këtë nën aktivitet ka vlerën për 706,814.59 € me rritje për 4.12%, krahasuar me vitin 2017.

5.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të lëkurës dhe produkteve prej lëkurës

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të lëkurës dhe produkteve prej lëkurës, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017, ka shënuar rënie për 21 %, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka shënuar rënie për 22.54%.

Importi te ky nën sektor, në vitin 2017 ka shënuar rritje për 3.98% krahasuar me vitin 2016, ndërsa në vitin 2018 ka pasur rritje për 8.94 % krahasuar me vitin paraprak.

Shkëmbimi tregtar te ky nën sektor është 94.22% import dhe 5.78% eksport.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 1.06% në totalin e eksporteve dhe 1.43% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela18. Eksporti dhe importi në nën sektorin e prodhimit të lëkurës

Kodi	Nën sektori (15): Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkure	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
15	Prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej lëkurë	4,476,918.81	3,531,648.80	2,735,479.11	(796,169.69)	(22.54)	39,328,783.71	40,897,608.37	44,554,440.03	3,656,831.66	8.94
15.1	Tanimi dhe regjja e lëkurës; prodhimi i valigjeve, çantave, takëmeve të kuajve dhe takëmeve të tjerë, veshja dhe ngjyrosja e gëzofit	1,224,276.09	963,675.58	956,459.59	(7,215.99)	(0.75)	7,358,826.64	7,841,743.02	8,857,972.36	1,016,229.34	12.96
15.11	Tanimi dhe regjja e lëkurës; veshja dhe ngjyrosja e gëzofit	3,772.85	-	31,722.84	31,722.84	100.00	1,242,442.37	884,142.59	987,637.36	103,494.77	11.71
15.12	Prodhimi i valixheve, çantave dhe gjëseneve të ngjashme si takëmeve të kuajve dhe parzmoreve	1,220,503.24	963,675.58	924,736.75	(38,938.83)	(4.04)	6,116,384.27	6,957,600.43	7,870,335.00	912,734.57	13.12
15.2	Prodhimi i këpucëve	3,252,642.72	2,567,973.22	1,779,019.52	(788,953.70)	(30.72)	31,969,957.07	33,055,865.35	35,696,467.67	2,640,602.32	7.99
15.20	Prodhimi i këpucëve	3,252,642.72	2,567,973.22	1,779,019.52	(788,953.70)	(30.72)	31,969,957.07	33,055,865.35	35,696,467.67	2,640,602.32	7.99

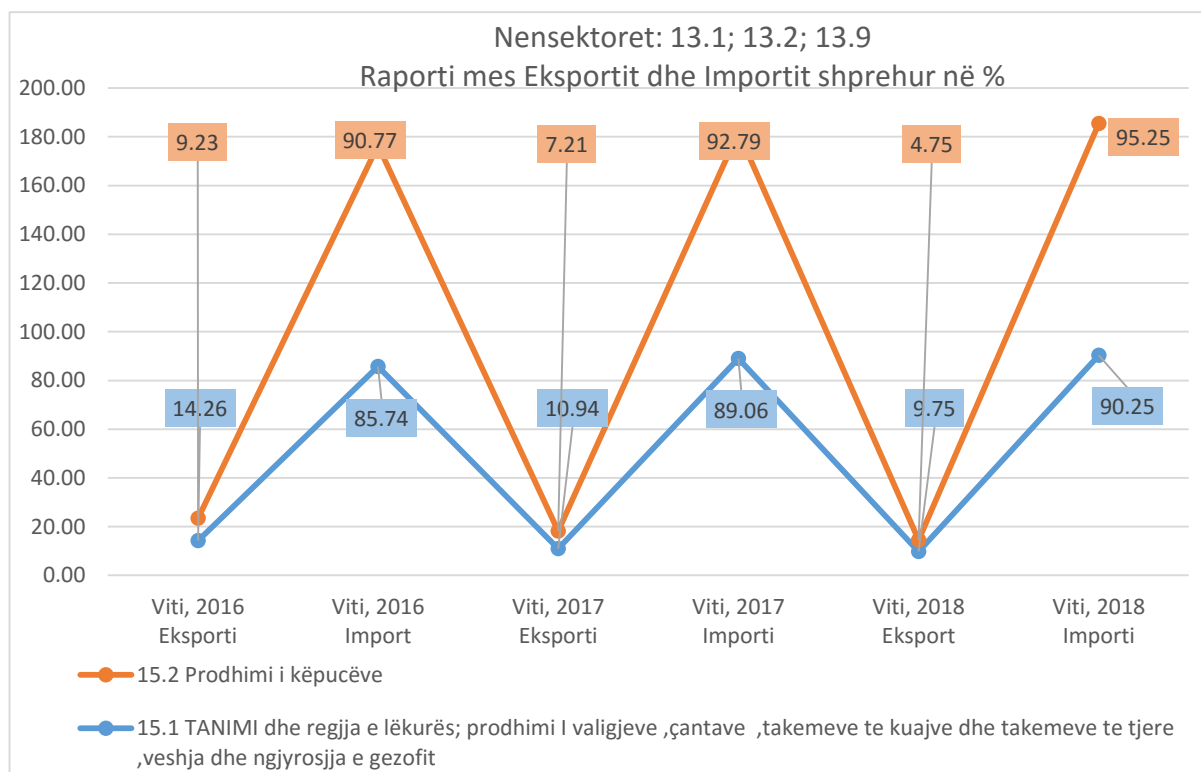
Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 2,735,479.11 €, eksporti me vendet e BE-së është 77.82 %, me vendet e CEFTA-së, 19.37%, EFTA-së 0.16% dhe vendet tjera 2.65%.

Sipas tabelës 18, aktiviteti i cili ka eksport më të lartë është prodhimi i këpucëve, për 1,779,019.52 €, mirëpo në vitin 2018 ky aktivitet ka shënuar rënie në eksport për 30.72% krahasuar me vitin 2017.

Import me vlerë të lartë ka shënuar aktiviteti, prodhimi i këpucëve, me 35,696,467.67 €, po ashtu po ashtu në vitin 2018 ka shënuar rritje për 7.99%, krahasuar me vitin 2017.

Figura 3. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorin e prodhimit të lëkurës dhe produkteve prej saj

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas figurës 3, trendi i shkëmbimit tregtar i aktivitetit, prodhimi i këpucëve ka shënuar rënie në eksport për 2.46% derisa importi ka rritje për 2.46%.

6. PRODHIMI I DRURIT DHE I PRODUKTEVE TË DRURIT DHE TË TAPËS, PËRVEÇ MOBILIEVE; PRODHIMI I ARTIKUJVE NGA KASHTA DHE MATERIALEVE TË GËRSHETUARA-THURËSE

Ky nën sektor përfshin prodhimin e produkteve të drurit dhe të tapës, përveç mobileve; prodhimin e artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshtuara-thurëse. Më konkretisht kjo ndarje përfshinë prodhimin e produkteve të drurit, kompensatë, rimeso, enë druri, dysheme drurit, mbërthese druri dhe objekte druri të pa fabrikuar. Proceset e prodhimit përfshijnë sharrimin, planifikimin, formësimin, petëzimin dhe montimin e produkteve të drurit, duke filluar nga lëndët drusore të prera, ose formësimet nga mjetet tjera formuese. Lëndë drusore ose forma të tjera të drurit të shndërruara gjithashtu, të cilat mundë të planifikohen ose zbuten dhe të grumbullohen në produkte të përfunduara, siç janë kontejnerët prej druri.

Bazuar në (Inventarin Kombëtar të Pyjeve 2012/13), sipërfaqja pyjore në Kosovë është rreth 481 000 ha (44.7% e sipërfaqes totale) dhe mundë të konsiderohen resurse të mira për ekonominë e Kosovës.

Nën sektori i përpunimit të drurit në Kosovë, konsiderohet në të gjitha analizat e konkurrueshmërisë përfshirë Raportin e vlerësimit të sektorit të drurit në Kosovë 2015, të programit EMPOWER të USAID-it, Analizën e zinxhirit të vlerës të nën sektorit të materialit ndërtimor prej druri 2018, implementuar nga International Development Ireland, financuar nga BE për Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë, Studimin e shkathtësive të nevojshme në nën sektorin e përpunimit të drurit në Kosovë 2017, të zbatuar nga Qendra për Arsim e Kosovës (KEC) në bashkëpunim me SPARK i financuar dhe menaxhuar nga Bashkimi Evropian. Këto analiza si dhe vlerësimet e UNDP-së, për këtë nën sektor, tregojnë se nën sektori i drurit, në Kosovë, është me potencial të madh për zhvillim ekonomik.

Prodhimi i përgjithshëm i drurit të rrumbullakët në BE arriti në rreth 470 milion m³ në 2017; gati 8 milion m³ (1.7%) më shumë sesa prodhimi kulm i regjistruar në 2007. Nga shtetet anëtare të BE-së, Suedia prodhoi (73 milion m³) në 2017, e ndjekur nga Finlanda, Gjermania dhe Franca (secila prodhon midis 51 dhe 64 milion m³). Pothuajse një çerek (23.2%) e prodhimit të drurit, 28 vendet e BE në vitin 2017 u përdorën si lëndë djegëse, ndërsa pjesa tjetër ishte përdorur për industrinë e drurit dhe rimeso, ose për prodhimin e pulpës dhe letrës.⁷

Eurostat nuk është në gjendje të sigurojë azhurnimet e të dhënave mbi aktivitetet brenda përpunimit të drurit dhe industritë e mobileve në shumë vende në nivelin 3 shifror.⁸

Sa i përket nën sektorit të drurit në Republikën e Kosovës, MTI konkretisht Departamenti i Industrisë, në bazë të dhënave statistikore të pranuar nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, ka azhurnuar të dhënat deri në nivelin e kodeve 4 dhe 6 shifrorë, ku është bazë e mjaftueshme për të analizuar këtë nën sektor.

⁷ Ec.europa.eu. (2019). Annual production of roundwood, EU-28, 1999–2017

⁸ Eos-oes.eu. (2019). Annual Report of the European Sawmill Industry 207/2018

6.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të drurit dhe produkteve të drurit

Ndërmarrjet janë ndër faktorët kryesor të punësimit, në këtë rast sektori i prodhimit të drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës sipas tabelës 19, ka të punësuar 1,390 punëtorë në 445 ndërmarrje dhe me qarkullim prej 37,920,774 €.

Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka pasur rritje për 178 të punësuar apo 14.7%, krahasuar me vitin 2017. Te ky nën sektor, numri i ndërmarrjeve ka pasur rënie për 2.4%, ndërsa qarkullimi ka pasur rritje për 6%, çka do të thotë se në rritje të punësimit ka ndikuar zgjerimi i bizneseve ekzistuese të këtij nën sektori.

Nën sektori (16) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 9.15% të ndërmarrjeve,
- 5.33% të punësuarve dhe
- 3.57% në qarkullim.

Shpërndarjen e ndërmarrjeve, punësimit dhe qarkullimit, në mënyrë më detaje, janë pasqyruar në tabelën 19.

Tabela 19. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e drurit

Kodi	Nën sektori (16): Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
1610	Sharrimi i drurit dhe zdrukthëtaria	120	123	120	263	286	333	5,537,092	8,463,409.98	8,794,853.21
1621	Prodhimi i fletëzave të rimesos dhe të paneleve bazuar në dru (furniri)	8	9	7	15	18	19	327,500	825,666.42	1,044,726.50
1622	Prodhimi i parketit për dysheme	3	3	3	16	11	8	954,928	676,625.30	684,995.90
1623	Prodhimi i karpentierisë dhe zdrukthëtarisë tjetër ndërtuese	271	243	239	694	682	787	19,483,674	18,567,543.16	21,080,927.57
1624	Prodhimi i kontejnerëve nga druri	6	6	4	11	6	11	3,271,632	674,927.55	118,240.64
1629	Prodhimi i produkteve të tjera nga druri; prodhimi i artikujve nga tapa, kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse	64	72	72	224	209	232	6,430,685	6,570,404.44	6,197,030.62
Gjithsej		472	456	445	1,223	1,212	1,390	36,005,511	35,778,576	37,920,774

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas tabelës 19, nën aktiviteti më me ndikim në punësim në kuadër të këtij nën sektori është prodhimi i karpentierisë dhe zdrukthëtarisë tjetër ndërtuese me 787 apo 56.6% të punësuarve, pastaj radhitet nën aktiviteti sharrimi i drurit dhe zdrukthëtarisë me 333 apo 23.96% të punësuarve, prodhimi i produkteve të tjera nga druri; prodhimi i artikujve nga tapa, kashta dhe

materialeve të gërshetuara-thurëse me 232 apo 16.70% të punësuarve dhe të tjerët me nga rreth 1% të pjesëmarrjes në punësim nga totali i nën sektorit - prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe tapës.

Sa i përket numrit më të madh të ndërmarrjeve dhe vlerës më të lartë të qarkullimit, renditja e nën aktiviteteve është e njëjtë si në rastin e punësimit, me përjashtim të nën aktivitetit prodhimi i fletëzave të rimesos dhe të paneleve bazuar në dru (furniri).

6.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të drurit dhe produkteve të drurit

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të drurit dhe të produkteve të drurit dhe tapës, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017 ka pësuar rënie për 12.7%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur një rritje të lehtë për 1%.

Importi në këtë nën sektori, në vitin 2017, ka pësuar rënie të lehtë për 1.20%, krahasuar me vitin 2016, ndërsa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur një rritje të dukshme për 6.92%. Raporti mes eksportit dhe importit të ky nën sektor është 7.24% eksport me 92.76% import.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 2.09% në totalin e eksporteve dhe 2.22% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 20. Eksporti dhe importi në nën sektorin (16), prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës, përveç mobilie; prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse

Kodi	Nën sektori (16): Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës, përveç mobilie; prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
16	16. Prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës, përveç mobilie; prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse	6,138,727.21	5,357,326.52	5,408,715.00	51,388.48	0.96	65,594,811.99	64,815,776.40	69,299,228.65	4,483,452.25	6.92
16.1	16.1 Sharrimi i drurit dhe zdrukthëtaria	579,017.25	654,712.96	551,831.93	(102,881.03)	(15.71)	14,115,332.48	15,304,840.74	13,192,537.20	(2,112,303.54)	(13.80)
16.2	16.2. Prodhimi i produkteve të drurit, tapës, kashtës dhe materialeve të gërshetuara-thurëse	5,559,709.96	4,702,613.56	4,856,883.07	154,269.51	3.28	51,479,479.51	49,510,935.66	56,106,691.45	6,595,755.79	13.32
1621	1621 Prodhimi i fletëzave të rimesos dhe të paneleve bazuar në dru (furniri)	272,749.56	176,515.52	170,434.01	(6,081.51)	(3.45)	38,245,397.61	37,023,860.96	40,376,396.58	3,352,535.62	9.06
1622	1622 Prodhimi i parketit për dysheme	55,744.44	12,537.34	19,715.00	7,177.66	57.25	1,393,191.86	1,179,323.13	1,504,235.44	324,912.31	27.55
1623	1623 Prodhimi i karpentierisë dhe zdrukthëtarisë tjetër ndërtuese	4,102,111.74	3,372,179.58	2,920,237.59	(451,941.99)	(13.40)	9,706,416.22	8,765,015.18	11,229,283.79	2,464,268.61	28.11
1624	1624 Prodhimi i kontejnerëve nga druri	767,317.50	753,822.12	970,303.33	216,481.21	28.72	449,839.88	537,219.23	635,704.26	98,485.03	18.33
1629	1629 Prodhimi i produkteve të tjera nga druri; prodhimi i artikujve nga tapa, kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse	361,786.72	387,559.00	776,193.14	388,634.14	100.28	1,684,633.94	2,005,517.16	2,361,071.38	355,554.22	17.73

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 5,408,715 €, eksporti me vendet e BE-së është 25.09%, me vendet e CEFTA-së 28.32%, EFTA-së 45.60% dhe vendet tjera 0.98%.

Sipas tabelës 20, rritje të lartë në eksporte me vlerë prej 776,193.14 €, ka pasur nën aktiviteti i prodhimit të produkteve të tjera nga druri; prodhimi i artikujve nga tapa, kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse, ku shprehur në përqindje rritja e eksportit në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka qenë 100%. Rritje për 28.72% në eksport ka pasur edhe prodhimi i kontejnerëve nga druri dhe prodhimi i produkteve për dysheme.

Nëse shikojmë në vlerë monetare atëherë duhet theksuar se vlera me trend më negativ e eksportit ka qenë në nën aktiviteti, prodhimi i karpentierisë dhe zdrukthëtarisë tjetër ndërtuese i cili aktivitet në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pësuar rënie për 13.40%. Te ky nën aktivitet ka lëvizje të trendit negativ në eksport, deri sa importi ka shënuar rritje për 28.11%.

Eksporti me vendet e EFTA-së, ka qenë 2,466,566 €, apo 64%, krahasuar me importin i cili ka qenë 1,383,812€ apo 36%, në totalin e shkëmbimit tregtar me vendet e EFTA-së.

Eksportet në sektorin e drurit konkretisht në prodhimin e drurit dhe produkteve të drurit dhe të tapës, përveç mobilie; prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse në vendet e EFTA-së është me Zvicër me 99.25%, deri sa në totalin e eksporteve të këtij nën sektori, të dhënat tregojnë se Zvicra merr pjesë me 45.26%.

Ndër produktet kryesore të eksportuara në Zvicër në këtë nën sektorë janë: dritaret, kornizat e tyre, dyert, kornizat dhe pragjet e tyre prej druri me rreth 45%, pastaj me rreth 29% radhitet eksporti i ndërtesave prej druri të parafabrikuara, me 13% marrin pjesë produktet e prodhimit të leshit prej druri, marqeti dhe druri i mbyllur, raste për argjendari ose takëm dhe artikuj të ngjashëm prej druri, statuja dhe zbukurime të tjera prej druri.

Vendet e BE-së, dominojnë me trend negativ të eksporteve të ky nën sektor, ku rënia e eksporteve në vitin 2018 është 23.40%, apo rënie në vlerë 414,538 €; derisa importi ka shënuar rritje për 1.27%.

Importet në nën sektorin, prodhimi i drurit dhe i produkteve të drurit dhe të tapës, përveç mobilie; prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshetuara-thurëse, për nga vlera dominohen nga vendet e BE, ndërsa për nga rritja e importeve krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018 rritje të lartë në import kanë pasur vendet tjera me 28.31%.

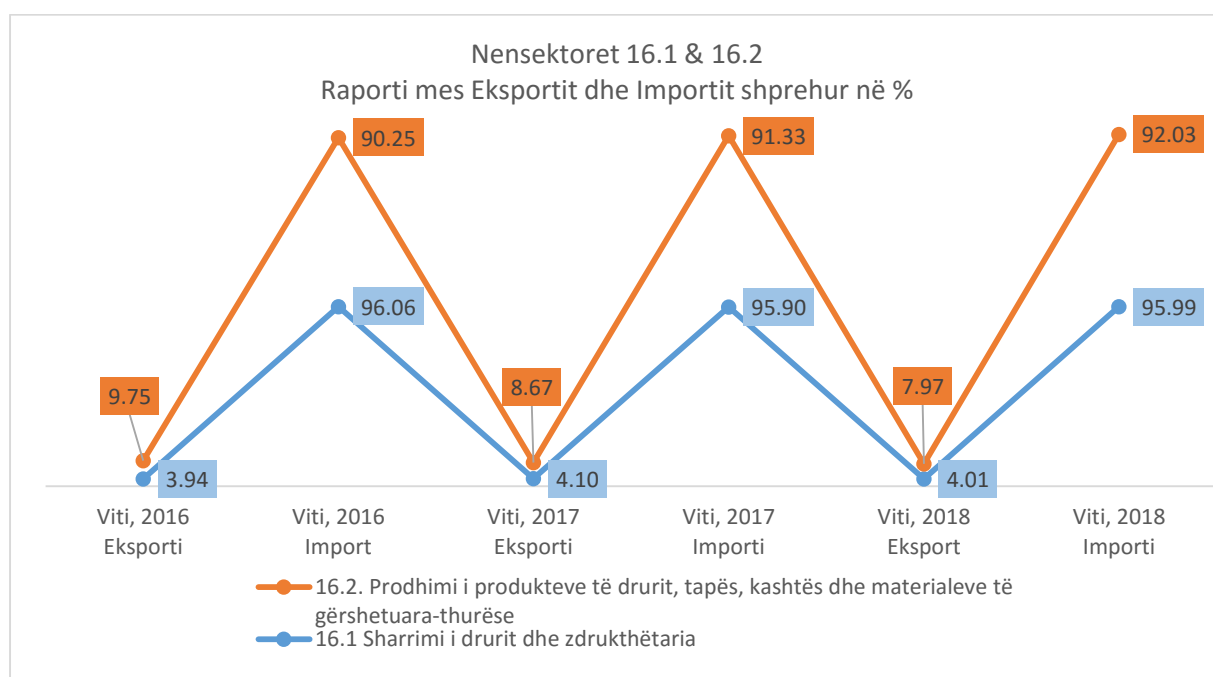
Ndër nën aktivitetet me ndikim në rritjen e importeve është, prodhimi i fletëzave të rimesos dhe të paneleve bazuar në dru (furniri), i cili nën aktivitet, në totalin e këtij nën sektori, merr pjesë me 40,376,396 €, ose shprehur në përqindje me rreth 60% të importeve të këtij nën sektori.

Importi në këtë nën sektor dominohen nga vendet si: Turqia me 19.13%, Gjermania me 15.88%, Serbia me 12.41%, Mali i zi me 11.43%, Kina 6.92%, Austria, Romania, Polonia, Sllovenia dhe Bosnja, rreth 2 deri 3% dhe tjerat me nga rreth 1%.

Ndër shtetet që ka ndikuar në rritje të importit në këtë nën sektor, nga vendet tjera është Turqia e cila krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 importi nga ky shtet ka pasur rritje rreth 45%.

Në figurën 4, është paraqitur raporti mes eksportit dhe importit sipas aktiviteteve në nivel tre shifrorë, për vitet 2016, 2017 dhe 2018, e cila paraqet trendin e eksporteve dhe importeve ndër vite.

Figura 4. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorin e drurit

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Trendi i shkëmbimit tregtar ndër vite i aktivitetit, sharrimi i drurit dhe zdrukthëtarisë sipas figurës 4, shkon në favor të importit, ku krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 importi ka shënuar rritje të lehtë, deri sa eksporti ka rënie për 0.09%. Importi dhe eksporti të aktivitetit, prodhimi i produkteve të drurit, tapës, kashtës dhe materialeve të gërshetuara thurëse kanë pasur rritje të lehtë për 0.7%.

7. PRODHIMI I LETRËS DHE PRODUKTEVE PREJ LETRËS

Nën sektori i letrës është ndër industritë kryesore në botë, konsumi i letrës dhe prodhimi i saj është në rritje të vazhdueshme.

Prodhimi global i letrës dhe kartonit qëndron në rreth 411 milion tonë metrikë në vitin 2016. Më shumë se gjysma e prodhimit i atribuohet letrës së paketimit, ndërsa po thuaj se një e treta i atribuohet letrës grafike. Tre vendet më të mëdha prodhuese të letrës në botë janë Kina, Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe Japonia. Këto tre vende përbëjnë më shumë se gjysmën e prodhimit të përgjithshëm të letrës në botë.⁹

Industria e pulpës dhe e letrës ka marrë shumë kritika nga e gjithë bota, veçanërisht nga grupet mjedisore, prerja e drurit për industrinë e letrës ka qenë e lidhur me rritjen e shpyllëzimit të pyjeve në botë.¹⁰

⁹ www.statista.com, 2019

¹⁰ <https://www.statista.com/topics/1701/paper-industry>

Nën sektori i letrës në këtë raport përfshinë, prodhimin e brumit të letrës dhe kartonit dhe prodhimin e artikujve të letrës dhe kartonit ku hynë, prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit, prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit, prodhimi i materialit prej letrës për zyre, prodhimi i tapetave të mureve, prodhimi i artikujve të tjerë prej letrës dhe kartonit p.k.t.

Në Kosovë, kryesisht prodhohen: thasë nga letra, qese të letrës, karton i valëzuar për ambalazhim, kutitë sipas kërkesave të tregut, letër kuzhine, tualeti, faculeta, etj.

Industria e letrës në Kosovë, është hulumtuar edhe në raportet tjera, në këtë rast sipas Institutit GAP (Analiza për Industrinë e letrës dhe kartonit, Maj 2016), në Kosovë, prodhimi dhe përpunimi i letrës dhe kartonit ndahet në dy fusha të gjëra: në atë të përpunimit të letrës higjienike dhe prodhimit dhe përpunimit të kartonit.

Sa i përket sektorit të letrës në Republikën e Kosovës, MTI konkretisht Departamenti i Industrisë në bazë të dhënave statistikore të pranura nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, në trend pozitiv dhe që vërehet një zhvillim në eksport është nën aktiviteti i prodhimit të letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit. Nëse marrim për bazë numrin e ndërmarrjeve dhe punësimin brenda nën sektorit të letrës, atëherë prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit prinë si në numër të ndërmarrjes po ashtu edhe në punësim.

7.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të letrës dhe produkteve prej letrës

Shikuar nga numri i ndërmarrjeve dhe punësimit, sektori i letrës nuk ka ndikim aq të lartë në numër të ndërmarrjeve dhe punësim, megjithatë si nën sektor ka mbajtur një qëndrueshmëri edhe pse për nga numri i të punësuarve në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rënie.

Bazuar në tabelën 21, nën sektori i letrës gjithsej ka të punësuar 430 punëtorë në 97 ndërmarrje dhe me qarkullim prej 23,641,515.80 €.

Krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018 ky nën sektor ka pasur rënie në punësim për 4.4%, derisa në numër të ndërmarrjeve ka pasur rritje për vetëm 3 ndërmarrje, po ashtu edhe qarkullimi të ky nën sektor është rritur për 7.8%. Ndikim në rënien e punësimit ka pasur nën aktiviteti prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, ambalazhit prej letrës dhe kartonit, i cili ka rënie në numër të ndërmarrjeve dhe punësim dhe ka ndikim të lartë, me që merr pjesë me 32.3% në totalin e punësimit të këtij nën sektori.

Nën sektori (17) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 2% të ndërmarrjeve,
- 1.65% të punësuarve dhe
- 2.23% në qarkullim.

Shpërndarja e ndërmarrjeve, punësimit dhe qarkullimit, në mënyrë më detaje, janë pasqyruar në tabelën 21.

Tabela 21. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e letrës

Kodi	Nën sektori (17): Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
1712	Prodhimi i letrës dhe kartonit	13	16	15	25	38	42	5,335,596.00	6,484,843.85	7,052,083.73
1721	Prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit	23	22	20	179	153	139	6,570,515.00	7,142,704.89	6,965,685.70
1722	Prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit	27	27	31	164	172	173	5,181,756.00	6,127,862.16	7,414,236.88
1723	Prodhimi i materialit prej letrës për zyre	7	10	12	8	21	17	487,646.00	777,560.53	508,858.10
1724	Prodhimi i tapetave të mureve	1	2	2	2	5	4	29,061.00	31,794.83	8,986.37
1729	Prodhimi i artikujve të tjerë prej letrës dhe kartonit p.k.t.	19	17	17	62	61	55	1,060,404.00	1,359,243.55	1,691,665.02
Gjithsej		90	94	97	440	450	430	18,664,978.00	21,924,009.81	23,641,515.80

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas tabelës 21, nën aktiviteti më me ndikim në punësim është prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit, me 173 apo 40.23% të punësuarve, pastaj radhitet, prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit me 139 apo 32.32% të punësuarve, prodhimi i artikujve të tjerë prej letrës dhe kartonit p.k.t. me 55 apo 12.79% të punësuarve etj.

Nën aktiviteti, prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit, prinë edhe me numër të ndërmarrjeve, dhe qarkullim i cili krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018 ka treguar trendë rritje.

7.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të letrës dhe produkteve prej letrës

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të letrës dhe produkteve prej letrës, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017, ka pësuar rritje të lartë për 56.12%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rënie për 5.28%.

Importi te ky nën sektor, në vitin 2017 ka shënuar rritje për 6.79% krahasuar me vitin 2016, po ashtu edhe në vitin 2018 ka pasur rritje për 3.64% krahasuar me vitin 2017. Raporti mes eksportit dhe importit te ky nën sektor është 3.97% eksport me 96.03% import.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 0.94% në totalin e eksporteve dhe 1.87% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 22. Eksporti dhe importi në nën sektorin (17) prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës

Kodi	Nën sektori (17): Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
17	Prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës	1,636,414.62	2,554,842.69	2,420,018.61	(134,824.08)	(5.28)	52,853,522.84	56,441,943.96	58,497,122.07	2,055,178.11	3.64
17.1	Prodhimi i brumit të letrës, letrës dhe kartonit	589,354.77	479,226.78	210,940.22	(268,286.56)	(55.98)	18,567,064.19	20,456,218.12	20,811,670.21	355,452.09	1.74
17.11	Prodhimi i brumit të letrës	1,012.01	-	1,107.00	1,107.00	100.00	313,812.24	222,648.59	293,600.86	70,952.27	100.00
17.12	Prodhimi i letrës dhe kartonit	588,342.76	479,226.78	209,833.22	(269,393.56)	(56.21)	18,253,251.95	20,233,569.53	20,518,069.35	284,499.82	1.41
17.2	17.2. Prodhimi i artikujve të letrës dhe kartonit	1,047,059.85	2,075,615.91	2,209,078.39	133,462.48	6.43	34,286,458.65	35,985,725.84	37,685,451.86	1,699,726.02	4.72
17.21	Prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit	571,488.16	1,524,950.65	1,666,324.86	141,374.21	9.27	9,490,833.19	10,220,795.24	10,114,338.37	(106,456.87)	(1.04)
17.22	Prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit	148,384.07	80,985.25	66,514.35	(14,470.90)	(17.87)	20,717,785.75	21,459,965.19	22,955,400.67	1,495,435.48	6.97
17.23	Prodhimi i materialit prej letrës për zyre	122,181.60	129,718.30	124,093.90	(5,624.40)	(4.34)	1,744,364.03	2,132,720.63	2,233,534.83	100,814.20	4.73
17.24	Prodhimi i tapetave të mureve	30,824.67	1,319.78	14,900.17	13,580.39	1028.99	385,254.98	294,940.02	319,116.91	24,176.89	8.20
17.29	Prodhimi i artikujve të tjerë prej letrës dhe kartonit p.k.t.	174,181.35	338,641.93	337,245.11	(1,396.82)	(0.41)	1,948,220.70	1,877,304.76	2,063,061.08	185,756.32	9.89

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 2,420,018.61 €, eksporti me vendet e BE-së është 4.87%, me vendet e CEFTA-së, 92.06% EFTA-së 2.01% dhe vendet tjera 1.05%.

Sipas tabelës 22, rritje në eksport në vitin 2018 duke marrë për bazë vlerën e cila ndikon në rritjen ekonomike, e gjejmë te nën aktiviteti, prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit me rritje prej 141,374 € apo 9.27%, krahasuar me vitin 2017.

Nëse shikojmë në vlerë monetare atëherë duhet theksuar se vlera me trend më negativ e eksportit ka qenë te nën aktiviteti, prodhimi i letrës dhe kartonit i cili nën aktivitet krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 ka pësuar rënie për 56.21%, derisa importi ka shënuar rritje për 1.74%.

Kosova me vendet e CEFTA-së, në eksporte ka pasur trend pozitiv në aktivitetin, prodhimi i artikujve të letrës dhe kartonit me rritje në eksport për 8.13%, deri sa importi në këtë aktivitet ka treguar rritje të lehtë me 0.62%.

Eksportet e prodhimit të letrës dhe produkteve prej letrës me vendet e CEFTA-së, kanë pasur trend negativ në eksport dhe import, në vitin 2018 trendi negativ ka qenë për 3.88%, krahasuar me vitin paraprak, po ashtu edhe importi ka pasur rënie me 1.54%.

Nën aktiviteti, prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit, në kuadër të këtij nën sektori, merr pjesë me 68.83% të eksportit. Me vendet e CEFTA-së ky nën aktivitet eksportin më të lartë me 60.57% ka shënuar me Shqipërinë.

Eksportet me vendet e EFTA-së, krahasuar me vitin 2017, tregojnë trend pozitiv krahasuar me importet. Nën sektori, prodhimi i letrës dhe produkteve prej letrës në vendet e EFTA-së, në vitin 2018 ka pasur rritje në eksport për 17.17%, po ashtu edhe importi ka shënuar rritje për 5.29%, krahasuar me vitin paraprak.

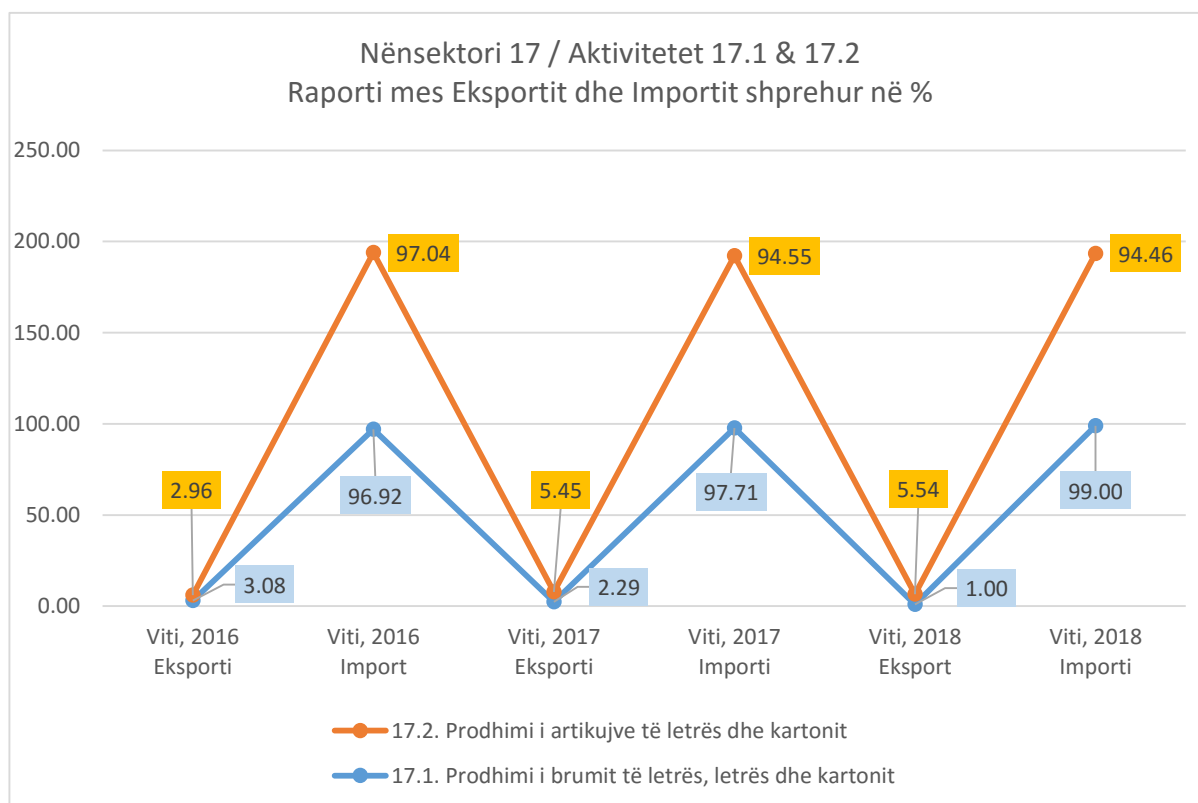
Në totalin e eksporteve të nën aktivitetit, prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit, dominon produkti thasë dhe çanta letre me pjesëmarrje 79.43%.

Importet kryesisht dominojnë te nën aktiviteti, prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit, ku në këtë nën aktivitet eksporti ka shënuar vlerën prej 66,514 €, po ashtu ka pasur rënie nga viti në vit, derisa importi ka vlerën 22,955,400 € me rritje nga viti në vit.

Ndër nën aktivitetet i cili ka pasur rënie të lehtë në import është, prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit i cili ka rënie për 106,456 €, krahasuar me vitin 2017 ka pasur rënie për 1%.

Bazuar në të dhënat statistikore, nën sektori i letrës, duhet të synoj të përmirësoj bilancin tregtarë në dy nën aktivitete të këtij nën sektori: prodhimi i letrës dhe kartonit të valëzuar, si dhe ambalazhit prej letrës dhe kartonit dhe prodhimi i artikujve prej letrës me përdorim familjar dhe sanitar, letrës së tualetit.

Figura 5. Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e letrës

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Trendi i shkëmbimit tregtar i aktivitetit prodhimi i brumit të letrës, letrës dhe kartonit, ka shënuar bilanc negativ tregtar, meqë importet kanë shënuar rritje, derisa eksportet kanë pasur rënie në tre vitet e fundit.

8. PRODHIMI I PRODUKTEVE KIMIKE

Industria kimike është një nga degët më të rëndësishme themelore të ekonomisë moderne, prodhimi i saj ka rreth 70 mijë artikuj dhe përdoret gjerësisht për prodhimin e mallrave.

Në vëllime të mëdha, produktet e industrisë kimike përdoren në sektorë të tjerë të ekonomisë, si bujqësia, prodhimi, ndërtimi dhe shërbimet.

Industria kimike është shumë komplekse, ka më shumë se 200 nën sektorë, numri i produkteve të këtij nën sektori arrin 1 milion produkte. Një grupim i nën sektorëve të industrisë kimike, zakonisht ka tre përbërës e që janë¹¹:

- Industria kimike e lidhur me nxjerrjen dhe pasurimin e minierave dhe lëndëve të para kimike - shkëmbin fosfat, kripërat e natriumit dhe kaliumit, sqfur, etj.

¹¹ <https://farbitis.ru/sq/geography-of-the-world-economy/world-chemical-industry/>

- Industria kimike kryesore, prodhimi i plehrave minerale, acideve, kripërave, alkaleve, etj.
- Industria e polimerive, bazuar kryesisht në sintezën organike dhe duke përfshirë prodhimin e sintetikës dhe plastikës, fibrave kimike, gomë sintetike, ngjyrave sintetike etj.

Vlen të theksohet se shumica e lëndës së parë dhe faktorëve të ndërmjetëm që përdoren nga bizneset kosovare në këtë industri importohen. Importi bëhet kryesisht nga vendet e Bashkimit Evropian (BE) si dhe nga shtetet anëtare të Marrëveshjes për Tregti të Lirë të Evropës Qendrore (CEFTA).

Një e pesta e kompanive furnizohen me lëndë të parë nga tregtarët vendorë, ndërsa pothuajse 13% e tyre furnizohen drejtpërdrejt nga prodhues të huaj. Përveç kësaj, 25% e kompanive kanë deklaruar që përdorin lëndë të parë dhe produkte të ndërmjetme të prodhuara në vend dhe po ashtu të importuara. Në fund, vetëm 10% e kompanive mbështeten në furnizime vendore, nga prodhimi vetjak apo furnizuesit tjerë vendor.¹²

Bazë për përpunimin e të dhënave për industrinë kimike në Kosovë, janë marrë kryesisht të dhëna statistikore nga Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK)

8.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të produkteve kimike

Ndërmarrjet janë ndër faktorët kryesor të punësimit, në këtë rast nën sektori i prodhimit të industrisë kimike dhe i produkteve kimike, sipas tabelës 23, në vitin 2018 ky nën sektor, ka të punësuar 642 punëtorë në 104 ndërmarrje, me qarkullim vjetor për 24,145,349 €. Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje për 14.43%, krahasuar me vitin 2017, rritje ka edhe te ndërmarrjet për 10.63%, gjithashtu edhe qarkullimi ka 15.30% rritje.

Nën sektori (20) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 2.14% të ndërmarrjeve,
- 2.46% të punësuarve dhe
- 2.26% në qarkullim.

¹² Profili i Industrisë Kimike, 2016 / MTI

Tabela 23. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në aktivitetet e nën sektorit të industrisë kimike

Kodi	Nën sektori (20): Prodhimi i kimikateve dhe produkteve kimike	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
2011	Prodhimi i gazrave industriale	4	3	3	16	13	14	354,538.00	299,425.79	299,679.47
2012	Prodhimi i ngjyrave dhe pigmenteve	3	2	2	16	17	8	959,464.00	595,331.79	471,050.06
2013	Prodhimi i produkteve të tjera kimike me bazë inorganike	3	4	3	34	43	47	1,216,054.00	1,479,770.31	1,727,891.63
2014	Përpunimi i produkteve të tjera kimike me bazë organike	2	4	4	2	13	23	8,664.00	24,713.10	113,274.10
2015	Prodhimi i plehrave kimike dhe komponimeve të azotit	2	1	4	3	2	4	263,853.00	244,530.12	247,404.65
2016	Prodhimi i plastikës në formë primare	26	24	25	116	148	196	3,306,292.00	3,691,338.17	4,933,653.21
2017	Prodhimi i gomës sintetike në formë primare	1	1	0	0	1	0	52,400.00	58,349.50	-
2020	Prodhimi i pesticideve dhe produkteve të tjera agrokimike	1	1	1	0	9	8	247,776.00	211,731.68	247,535.86
2030	Prodhimi i ngjyrave, llaqeve dhe shtresave të ngjashme, ngjyrave të printimit dhe mastikës	16	16	16	153	166	187	8,114,302.00	9,342,372.00	12,033,722.66
2041	Prodhimi i sapunit, detergjenteve dhe produkteve të pastrimit, si dhe preparateve për shkëlqim	21	26	28	96	118	117	3,688,972.00	4,610,112.03	3,206,250.87
2042	Prodhimi i parfumeve dhe preparateve të tualetit	2	2	5	3	3	6	98,279.00	119,791.07	80,762.87
2051	Prodhimi i eksplozivëve	2	2	3	5	5	8	19,952.00	-	279,502.69
2052	Prodhimi i ngjitësve	4	4	6	8	7	11	175,339.00	89,001.14	254,957.35
2053	Prodhimi i vajrave esenciale	2	2	2	10	11	10	84,430.00	60,769.02	230,596.65
2059	Prodhimi i produkteve të tjera kimike p.k.t.	2	1	1	201	0	0	18,433,750.00	55,564.04	16,949.15
2060	Prodhimi i fibrave sintetikë dhe artificialë	1	1	1	0	5	3	83,713.00	88,431.55	2,118.23
Gjithsej		92	94	104	663	561	642	37,107,778	20,971,231	24,145,349

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas tabelës 23, aktiviteti me ndikim më të madhe në punësim, është prodhimi i produkteve të plastikës në formën primare me 196 të punësuar në vitin 2018, e cila merr pjesë me 30.53% në kuadër të këtij nën sektori. Prodhimi i ngjyrave, llaqeve dhe shtresave të ngjashme, ngjyrave të printimit dhe mastikës, merr pjesë me 187 të punësuar ose 29%, në këtë nën sektor.

8.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të produkteve kimike

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të produkteve kimike, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017 ka pasur rritje 19%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka shënuar rritje për 3.45%.

Importi në nën sektorin e prodhimit të produkteve kimike, në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016, ka pasur rritje për 7.12%, po ashtu edhe në vitin 2018, krahasuar me vitin 2017, ka shënuar rritje për 6.13%.

Tabela 24. Eksporti dhe importi në nën sektorin (17) prodhimi i produkteve kimike

Kodi	Nën sektori (20): Prodhimi i kimikateve dhe produkteve kimike	Eksporti			Ndryshimi (2018-2017)	Ndryshimi në % 2018-2017	Importi			Ndryshimi (2018-2017)	Ndryshimi në % 2018-2017
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018			Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018		
20	Industria kimike	4,750,604.72	5,671,848.94	5,867,275.26	195,426.32	3.45	199,351,723.65	213,552,971.43	226,642,896.45	13,089,925.02	6.13
20.1	Prodhimi i kimikateve themelore, plehrave dhe komponimeve të azotit, plastika dhe goma sintetike në format parësore	1,349,194.84	1,328,914.82	566,872.29	(762,042.53)	(58.33)	73,385,502.13	79,942,768.02	90,067,083.28	10,124,315.26	12.66
2011	Prodhimi i gazrave industriale	-	-	-	-	0.00	750,140.40	1,120,978.59	1,184,842.42	63,863.83	5.70
2012	Prodhimi i ngjyrave dhe pigmenteve	964,876.48	573,083.38	45,956.35	(527,127.03)	(91.98)	1,529,832.54	2,026,404.80	2,558,711.92	532,307.12	26.27
2013	Prodhimi i produkteve të tjera kimike me bazë inorganike	7,739.90	7,380.05	20,349.70	12,969.65	175.74	2,750,670.61	2,861,925.92	2,655,992.74	(205,933.18)	(7.20)
2014	Përpunimi i produkteve të tjera kimike me bazë organike	56,798.75	100,242.46	69,929.06	(30,313.40)	(30.24)	4,017,482.34	6,474,784.58	7,922,530.79	1,447,746.21	22.36
2015	Prodhimi i plehrave kimike dhe komponimeve të azotit	77,386.63	137,527.80	119,476.86	(18,050.94)	(13.13)	17,613,434.15	16,050,757.11	13,627,903.97	(2,422,853.14)	(15.09)
2016	Prodhimi i plastikës në formë primare	242,317.98	510,681.13	311,160.32	(199,520.81)	(39.07)	45,760,029.42	50,591,636.28	60,887,098.63	10,295,462.35	20.35

2017	Prodhimi i gomës sintetike në formë primare	75.10	-	-	-	0.00	963,912.67	816,280.74	1,230,002.81	413,722.07	50.68
20.2	Prodhimi i pesticideve dhe produkteve të tjera agrokimike	57,422.38	-	294,871.58	294,871.58	0.00	4,114,534.94	3,714,670.87	3,496,322.12	(218,348.75)	-5.88
20.3	Prodhimi i ngjyrave, llaqeve dhe shtresave të ngjashme, ngjyrave të printimit dhe mastikës	1,083,586.91	1,543,941.25	1,723,577.99	179,636.74	11.63	31,119,262.64	33,297,740.63	34,178,607.51	880,866.88	2.65
20.4	Prodhimi i sapunëve dhe pastruesve, përgatitje pastrimi dhe lustrimi, parfumes dhe përgatitje tualeti	1,883,749.55	2,202,954.03	2,768,627.84	565,673.81	25.68	64,514,063.17	67,404,332.51	69,361,328.31	1,956,995.80	2.90
2041	Prodhimi i sapunit, detergjenteve dhe produkteve të pastrimit, si dhe preparateve për shkëlqim	245,498.34	212,829.17	571,795.84	358,966.67	168.66	28,691,002.34	30,297,162.84	30,678,036.67	380,873.83	1.26
2042	Prodhimin e parfumeve dhe preparateve të tualetit	1,638,251.21	1,990,124.86	2,196,832.00	206,707.14	10.39	35,823,060.84	37,107,169.67	38,683,291.64	1,576,121.97	4.25
20.5		284,627.48	504,390.10	402,265.37	(102,124.73)	(20.25)	22,934,193.79	25,751,657.99	25,917,944.44	166,286.45	0.65
2051	Prodhimi i eksplozivëve	-	6,505.00	-	(6,505.00)	(100)	2,189,522.10	1,773,388.98	1,682,876.82	(90,512.16)	(5.10)
2052	Prodhimi i ngjitësve	70,794.50	71,105.97	128,279.37	57,173.40	80.41	2,941,097.63	3,263,027.42	3,652,413.81	389,386.39	11.93
2053	Prodhimi i vajrave esenciale	42,859.74	230,070.92	59,200.55	(170,870.37)	(74.27)	3,433,808.35	3,814,695.83	3,926,127.20	111,431.37	2.92
2059	Prodhimi i produkteve të tjera kimike p.k.t.	170,973.24	196,708.21	214,785.45	18,077.24	9.19	14,369,765.71	16,900,545.76	16,656,526.61	(244,019.15)	(1.44)
20.6	Prodhimi i fibrave sintetikë dhe artificialë	92,023.56	91,648.74	111,060.19	19,411.45	21.18	3,284,166.98	3,441,801.41	3,621,610.79	179,809.38	5.22

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 5,867,275.26 €, eksporti me vendet e BE-së është 33.71%, me vendet e CEFTA-së 62.65%, EFTA-së 2.71% dhe vendet tjera 0.93%.

Eksportet me vendet e BE-së, në këtë nën sektor, kanë rënie për 16.06%, në vitin 2018 krahasuar me vitin paraprak.

Eksportet me vendet e CEFTA-së kanë qenë 3,675,880.08 €, apo 9 % krahasuar me importin i cili ka qenë 40,822,848.83 €, ose 91%, në totalin e shkëmbimit tregtar në sektorin e industrisë kimike.

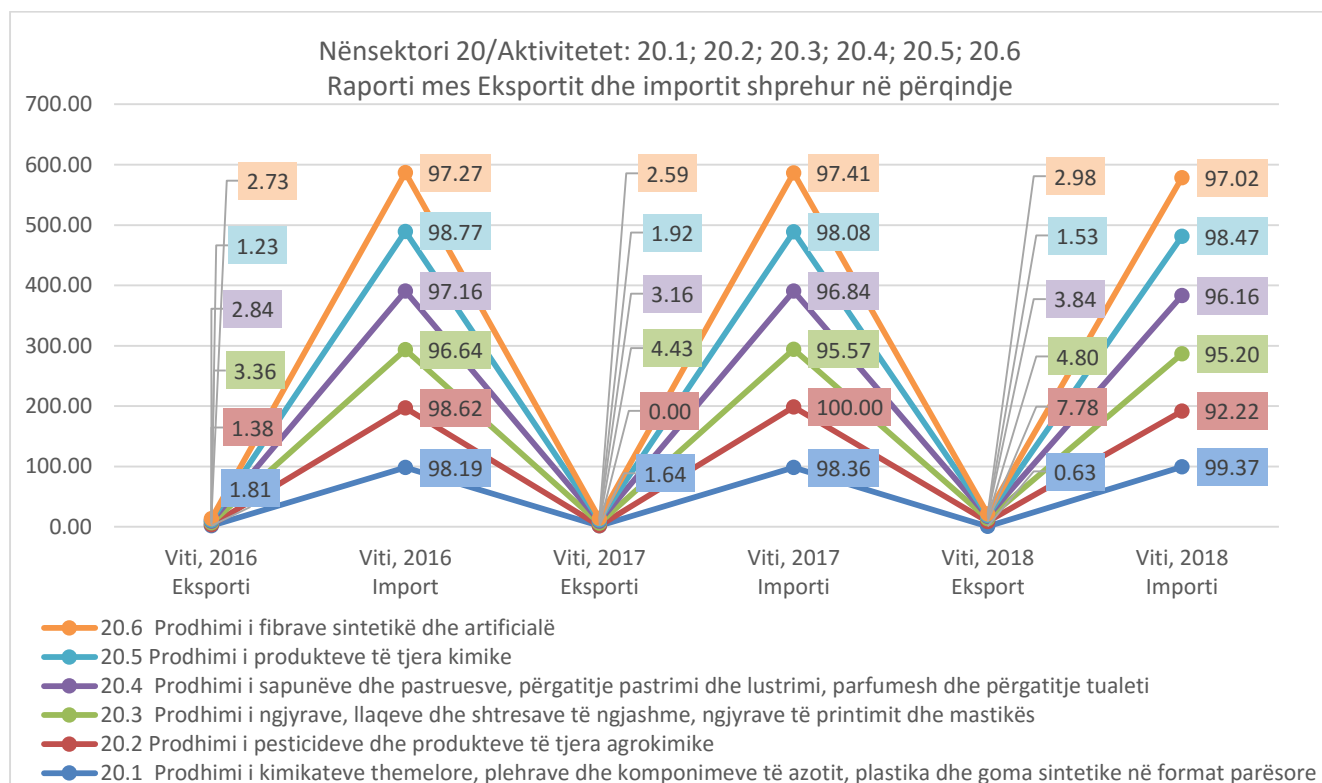
Importet, në nën sektorin prodhimi i produkteve kimike, në vitin 2018 marrin pjesë me 226,642,896.45 €, apo shprehur në përqindje 7.26%, në eksportet e përgjithshme të sektorit C, deri sa vlera e importeve është 3,121,766,376.51 €.

Vlerën me të lartë të importit e kemi tek aktiviteti prodhimi i plastikës në formë primare, me 10,295,462.35 € apo shprehur në përqindje 20.35%.

Vlera e importit me vendet e EFTA-së për nën sektorin industria kimike ka rritje prej 3.66% në vitin 2018. Importi me i lartë ka qenë nga shteti i Zvicrës, që arrin vlerën prej 1,258,640.95 € ose 0.55 % në kuadër të këtij nën sektori.

Sipas shteteve, importi në këtë nën sektor radhitet si: Gjermania me 11.90 %, Serbia 11.85 %, Turqia 8.62%, Kina 8.85%, Italia 6.1% , Sllovenia 3.36%, Shqipëria 2.23%.

Figura 6. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorë rin e industrisë së kimike

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Figura 6, pasqyron raportin mes eksporteve dhe importeve, në këtë rast aktiviteti prodhimi i pesticideve dhe produkteve tjera agrokimike në vitin 2018 ka arritur të ketë 7.78% të eksporteve, derisa në vitin 2017 nuk ka pasur eksport.

9. PRODHIMI I PRODUKTEVE TË GOMËS DHE TË PLASTIKËS

Plastika është një substance organike që fitohet fillimisht nga përpunimi i karburantit. Një qese plastike zakonisht mund të përdoret për vetëm 30 minuta, por do të duhen 500 vite për t'u dekompozuar. Plastika është rezistente dhe ka lakueshmëri të dukshme, për këtë arsye plastika ka arritur praktikisht nivele aplikimi në çdo fushë. Biodegradimi që i bëhet plastikës i duhet 500 deri 1000 vjet.¹³

Pavarësisht nga shqetësimet e publikut për ndotjen plastike, duhet të pranojmë se materialet plastike janë shumë efikase në burime, jo vetëm në fazën e tyre të prodhimit, por edhe gjatë fazës së përdorimit të tyre. Për më tepër, industria e plastikës është me rëndësi kyçe për Evropën. Rreth 60,000 kompani veprojnë në këtë industri duke siguruar mbi 1,5 milion vende pune. Qarkullimi i këtyre kompanive mund të llogaritet me 350 miliardë euro. Industria e përgjithshme evropiane e plastikës ka një bilanc tregtar prej afro 15 miliardë eurosh në 2016. Rreth 60% e prodhimit të plastikës botërore u shfaqën në Evropë (60 milion ton në vitin 2016), kryesisht termoplastikë, poliuretani dhe plastikë të tjera, si termosetë, veshje ose ngjites. Gjashtë vendet më të mëdha evropiane (Gjermania, Italia, Franca, Spanja, Mbretëria e Bashkuar dhe Polonia) dhe Beneluksit mbulojnë pothuajse 80% të kërkesës evropiane në vitin 2016. Por edhe për Republikën e Kosovës, prodhimi e plastikës po luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin industrial.¹⁴

Produktet kryesore që prodhohen nga ndërmarrjet e gomës dhe plastikës në Kosovë janë: prodhimi i qeseve, thasëve për mbeturina, bocave fryrëse, shisheve plastike, kutive plastike farmaceutike dhe për argjendari, dritareve dhe dyerve të plastikës, roletave, gypave të plastikës për ujë dhe kanalizim, kova plastike, ambalazh plastike për jogurt, pastaj mbështjellëse të gomave, plastika të gomës, rripa trapez, shirita transportues, lodra të ndryshme prej gomës dhe plastikës, etj.

Në vazhdim do të paraqesim disa të dhëna të industrisë plastike dhe gomë, që kanë të bëjnë me eksportin dhe importin sipas nën sektorëve, numrin e të punësuarve, numrin e ndërmarrjeve, si dhe qarkullimin.

¹³ <http://akm.gov.al/assets/riciklimi-i-plastikes.pdf>

¹⁴ Raport, Analiza e Zinxhirit të vlerës për sektorin e plastikës (2019) / MTI-DI

9.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të produkteve të gomës dhe plastikës

Ndërmarrjet janë faktorët kryesor të punësimit, në këtë rast nën sektori i prodhimit të gomës dhe plastikës, sipas tabelës 27, në vitin 2018 ka të punësuar 2,374 punëtorë në 504 ndërmarrje, me qarkullim vjetor për 15,331,123.86 €.

Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje për 4.58%, krahasuar me vitin 2017, ndërsa numri i ndërmarrjeve ka shënuar rritje për 4.13%, deri sa qarkullimi ka shënuar rënie për 5.84%.

Nën sektori (22) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 10.4% të ndërmarrjeve,
- 9.1% të punësuarve dhe
- 10.8% në qarkullim.

Tabela 25. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në sektorin e industrisë së gomës dhe plastikës

Kodi 22	Nën sektori (22): Prodhimi i produkteve të gomës dhe plastikës	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
2211	Prodhimi i gomave të jashtme dhe të brendshme të automjeteve; veshja dhe riparimi i gomave	6	4	5	296	29	29	258,068.00	474,163.49	883,029.58
2219	Prodhimi i produkteve të tjera të gomës	3	3	3	3	3	3	5,624.00	7,495.80	5,602.00
2221	Prodhimi i pllakave të plastikës, fletëzave, tubave dhe profileve	28	29	32	142	168	192	770,576.00	651,046.65	691,207.88
2222	Prodhimi i artikujve të plastikës për paketim	29	30	31	183	230	276	24,009.00	35,371.81	72,726.14
2223	Prodhimi i artikujve të plastikës për ndërtimtari	324	340	352	1408	1521	1565	12,531,403.00	14,869,025.24	13,450,364.72
2229	Prodhimi i produkteve të tjera të plastikës	75	78	81	317	319	309	205254	245136.47	228193.54
Gjithsej		465	484	504	2349	2270	2374	13,794,934.00	16,282,239.46	15,331,123.86

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas tabelës 25, aktivitetet me ndikim në punësim është prodhimi i artikujve të plastikës për ndërtimtari me 1,565 të punësuar në vitin 2018 apo 65.9% të këtij nën sektori, gjithashtu vërejmë se numri i të punësuarve në industrinë e gomës në vitin 2016 ishte 296 të punësuar, ndërsa rënie e konsiderueshme ishte në vitin 2017 dhe atë 2018 për 90% të punësuarve.

Numri i ndërmarrjeve ka trend të rritjes ndër vite në këtë nën sektor, nga 465 ndërmarrje ka ishte në vitin 2016, po ashtu në vitin 2018, ka rritje për 8.38% më shumë se në vitin 2017.

9.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të produkteve të gomës dhe plastikës

Eksportet e nën sektorit, prodhimi i industrisë të gomës dhe plastikës, në vitin 2018 ka vlerë për 16,454,436.21 €, krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 eksportet kanë shënuar rritje për 20.6%, derisa rritja në vitin 2017, krahasuar me vitin 2016 ishte 18.8%.

Importi në nën sektorin e prodhimit të gomës dhe plastikës, në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016 ka pasur rritje për 0.93%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka rritje për 6.19%.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 17.9% në totalin e eksporteve dhe 4.48% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 26. Eksporti dhe importi në nën sektorin (17) prodhimi i produkteve të gomës dhe plastikës

Kodi	Nën sektori (22): Prodhimi i produkteve të gomës dhe plastikës	Eksporti			Ndryshimi (2018-2017)	Ndryshimi në % 2018-2017	Importi			Ndryshimi (2018-2017)	Ndryshimi në % 2018-2017
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
22	Prodhimi i produkteve të gomës dhe plastikës	29,948,204.41	36,886,716.18	46,454,152.31	9,567,436.13	25.94	140,979,408.42	142,299,337.72	151,108,932.16	8,809,594.44	6.19
22.1	Prodhimi i produkteve të gomës	5,318,055.11	5,261,908.91	5,467,377.83	205,468.92	3.90	26,039,969.89	24,919,855.99	27,518,551.20	2,598,695.21	10.43
2211	Prodhimi i gomave të jashtme dhe të brendshme të automjeteve; m'veshja dhe riparimi i gomave	53,431.63	19,333.00	16,323.14	(3,009.86)	0.00	16,585,529.08	16,127,322.74	16,772,045.94	644,723.20	4.00
2219	Prodhimi i produkteve të tjera të gomës	5,264,623.48	5,242,575.91	5,451,054.69	208,478.78	3.98	9,454,440.81	8,792,533.25	10,746,505.26	1,953,972.01	22.22
22.2	Prodhimi i produkteve plastike	24,630,149.30	31,624,807.27	40,986,774.48	9,361,967.21	29.60	114,939,438.54	117,379,481.73	123,590,380.96	6,210,899.23	5.29
2221	Prodhimi i pllakëzave të plastikës, fletëzave, tubave dhe profileve	9,524,416.57	11,460,280.15	13,922,652.58	2,462,372.43	21.49	71,141,132.41	70,380,736.36	73,521,836.04	3,141,099.68	4.46
2222	Prodhimi i artikujve të plastikës për paketim	7,265,490.67	8,625,565.35	12,140,878.57	3,515,313.22	40.75	13,818,282.59	14,668,738.53	16,372,440.42	1,703,701.89	11.61
2223	Prodhimi i artikujve të plastikës për ndërtimtari	5,580,179.31	7,768,287.12	11,285,917.03	3,517,629.91	45.28	11,698,713.20	12,290,686.16	12,027,697.31	(262,988.85)	(2.14)
2229	Prodhimi i produkteve të tjera të plastikës	2,260,062.75	3,770,674.65	3,637,326.30	(133,348.35)	(3.54)	18,281,310.34	20,039,320.68	21,668,407.19	1,629,086.51	8.13

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Eksportet me vendet e BE-së, në vitin 2017 kanë shënuar rritje, krahasuar me vitin 2016 për 15.6 %, po ashtu edhe në vitin 2018 ka shënuar rritje për 25%, krahasuar me vitin 2017.

Eksportet, me vendet e CEFTA-së, në vitin 2017 ka shënuar rritje për 25.96% krahasuar me vitin 2016, po ashtu rritje për 19.5% ka shënuar edhe në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017.

Prodhimi i produkteve të gomës ka pjesëmarrje 1,453,853.40 € apo 9.48 % në nën sektorin e gomës dhe plastikës.

Eksporti në vitin 2018 me vendet e EFTA-së, ka qenë 5,455,866.800 € apo 73% krahasuar me importin i cili ka qenë 1,456,336.190 € apo 27 %, në totalin e shkëmbimit tregtarë në sektorin e gomës dhe plastikës. Eksporti me i lartë në nën sektorin e gomës dhe plastikës me vendet e EFTA-së është në Zvicër me 99.8%.

Ndër produktet kryesore të eksportuara në Zvicër, janë prodhimet e produkteve të gomës dhe plastikës me artikujt: plastikë për ndërtimtari, në vlerë prej 4,825,464.9 € apo 85.9 % të këtij nën sektori.

Importi në nën sektorin, prodhimi i industrisë së gomës dhe plastikës, në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016 ka pësuar rënie të lehët për 1.1% deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur një rritje të dukshme për 5.83 %. Disbalanci mes eksportit dhe importit të ky nën sektor tregon se ka pasur trend në rritjen e importeve krahasuar me eksportet.

Importet, me vendet e BE-së, në vitin 2017 kemi një rritje në krahasim me vitin 2016 për 5.74 %, ndërsa në vitin 2018 kemi rritje të importeve për 9.55 % në krahasim me vitin 2017.

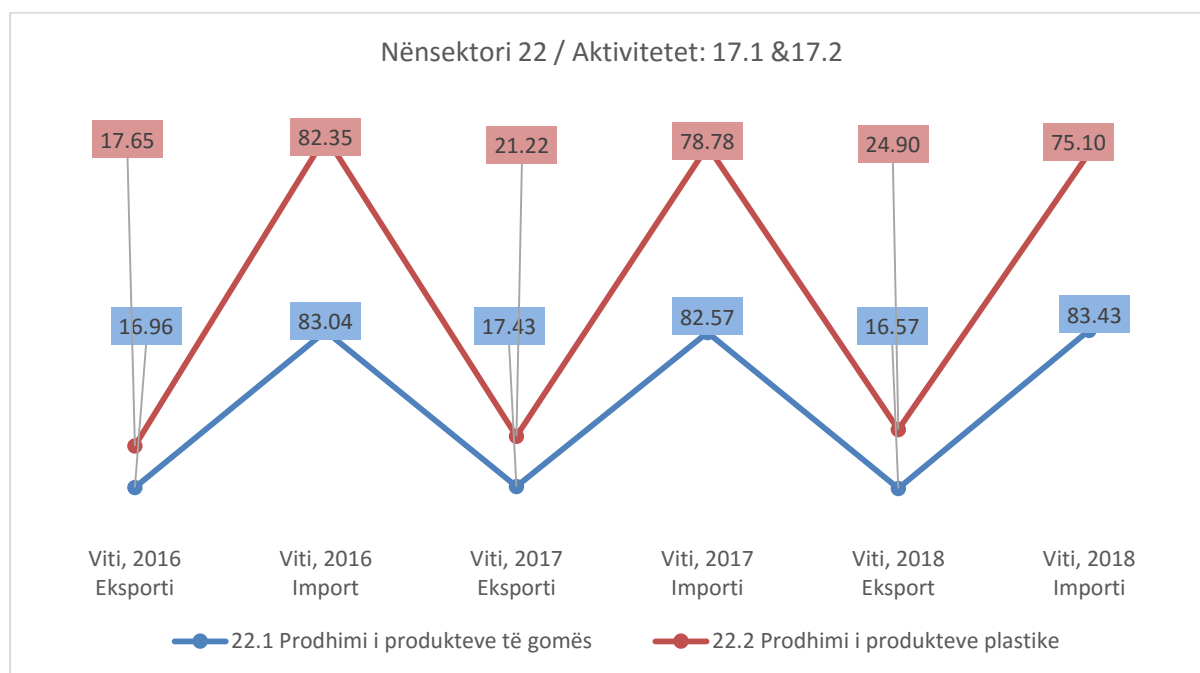
Importet, me vendet e CEFTA-së, kanë pasur rënie ndër vite, në vitin 2017 kemi një rënie të importit nga viti 2016 për 7.48%, po ashtu edhe në vitin 2018 kemi rënie të njëjtë për 7.49 % krahasuar me vitin 2017.

Importi i nën sektorit të industrisë së gomës dhe plastikës, merr pjesë me 4.51 %, të importit me vendet e CEFTA-së, në sektorin C të industrisë përpunuese.

Në vitin 2018 me vendet e EFTA-së në industrinë gomë dhe plastikë, Kosova ka bilancin pozitiv në raportin eksport-import. Eksporti është për 79% më i lartë se sa importi, me vlerë 1,456,336.19 € import dhe eksport 5,455,866.800 €.

Eksportet e produkteve të gomës, kanë vlerë të ulët për 468,787.13 €, apo 32.8% të këtij nën sektori, Zvicra është vendi ku më së shumti eksportohen këto produkte: artikujt e pllakave të plastikës, fletëzave, tubave dhe profileve, në vlerën prej 618,196.88 € apo 42.5 % të këtij nën sektori.

Figura 7. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorin e industrisë gomës dhe plastikës

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Figura 7, pasqyron raportin mes eksporteve dhe importeve, te nën sektori gomës dhe plastikës për vitin 2016-2018.

10. PRODHIMI I METALEVE

Prodhimi i metaleve, përfshin ndarjen e veprimtarive të shkrirjes dhe/ose rafinimit të metaleve me ngjyrë dhe pangjyrë nga xeherorja, metali i shkrirë ose nga mbeturinat, duke përdorur procese dhe teknika elektro-metalurgjike dhe procese të tjera metalurgjike. Po ashtu përfshin prodhimin e përzierjeve të metaleve dhe super-përzierjeve duke futur elemente të tjera kimike në metalet e pastra.

Prodhimi i shkrirjes dhe i rafinimit, zakonisht në formë të kallëpit, përdoret në veprimtari të petëzimit, tërheqjes dhe ngjeshjes, për të bërë produkte, siç janë: pllakat, fletëzat, rripat, kallëpet, shufrat, telat ose tubacionet, gypat dhe profilet e zbrazëta, dhe në formën e shkrirë për t'i bërë derdhjet, si dhe produktet e tjera bazë të metalit.

Nën sektori i përpunimit të metalit karakterizohet nga një grup i vogël i ndërmarrjeve të mëdha (industri tradicionale të zhvilluara në Kosovë para viteve të '90, shumica e të cilave tashmë janë privatizuar), të cilat përbëjnë pjesën më të madhe të prodhimit, eksporteve dhe punësimit. Ndërmarrjet e këtij nën sektori, shfrytëzojnë resurset e pasura të Kosovës me xehe të metaleve (p.sh. nikelit), për të prodhuar metale bazë që zakonisht eksportohen, prodhimin e produkteve fundore (tuba të çeliktë, gypa të çeliktë, radiatorë për ngrohje, produkte të galvanizuar të çelikut, etj.).

Në këtë nën sektor, numri më i madh i ndërmarrjeve të regjistruara, janë ndërmarrje mikro dhe të vogla, shumica e të cilave merren me prodhimin e konstrukteve dhe produkteve të metalit që përdoren në industrinë e ndërtimit. Po ashtu, numër të madh të ndërmarrjeve ka prodhimi i komponentëve të metalit, përmes veprimtarisë së përpunimit metalurgjia pluhur, trajtimi dhe veshja e metaleve, si dhe prodhimi i produkteve të metaleve të çmuara, fijeve dhe aluminit.

Në kuptim të vlerës së tregut të prodhimeve, veprimtaria bindshëm më e rëndësishme është ajo e përpunimit të ferro nikelit, vijuar nga hekuri për përdorim fundor dhe produktet e çelikut.

Deri tani nuk ka pasur masa stimuluese qeveritare që drejtpërdrejt synojnë sektorin e përpunimit të metaleve.¹⁵

Megjithatë, ekzistojnë disa masa stimuluese, qëllimi i të cilave është mbështetja e prodhuesve vendorë në përgjithësi dhe që janë të rëndësishme edhe për kompanitë e përpunimit të metalit, si lirimi i mallrave nga tatimi doganor. Stimulimi më i rëndësishëm në këtë drejtim është tarifa doganore 0% për importin e makinerive dhe të lëndës së parë që janë të destinuara për përpunim të mëtejshëm nga kompanitë e prodhimit.

10.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e metaleve

Ndërmarrjet janë mekanizëm që mundësojnë punësim. Në vitin 2018 në këtë nën sektor, janë evidentuar 99 ndërmarrje, me 1051 të punësuar dhe me qarkullim për 46,172,078 €.

Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje për 1.15%, krahasuar me vitin 2017. Ndërsa numri i ndërmarrjeve krahasuar me vitin paraprak, ka shënuar rënie për 4.8%, po ashtu edhe qarkullimi ka shënuar rënie për 29%.

Nën sektori (24) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 2.04% të ndërmarrjeve,
- 4.03% të punësuarve dhe
- 4.35% në qarkullim.

¹⁵ Profili i sektorit të industrisë së përpunimit të metalit (2014) / MTI

Tabela 27. Numri i ndërmarrjeve, punësimit dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të metaleve

Kodi	Nën sektori (24): Prodhi i Metaleve	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
2410	Prodhi i hekurit dhe çelikut bazë, si dhe i ferrolegurave	23	25	22	906	882	867	27,688,324.00	59,537,285.43	38,129,953.58
2420	Prodhi i tubave, gypave, profileve bosh dhe pajisjeve të tjera nga çeliku	2	7	4	8	9	18	88,882.00	112,077.73	283,224.11
2433	Formimi ose palosja e ftohtë	9	8	1	16	12	13	309,980.00	177,196.58	1,345,677.12
2434	Tërheqja e ftohtë e telit	2	25	9	6	32	12	104,325.00	398,234.14	207,999.28
2441	Prodhi i metaleve të çmuara	29	23	22	34	60	28	232,565.00	4,107,516.26	266,901.07
2442	Prodhi i aluminit	22	2	24	39	8	64	1,367,060.00	16,896.98	4,849,685.85
2444	Prodhi i bakrit	1	1	1	5	1	4	24,258.00	-	18,467.28
2451	Derdhja (fonderia) e hekurit	6	4	4	14	10	6	392,335.00	353,677.70	324,765.49
2452	Derdhja (fonderia) e metaleve të lehta		1	3	21	1	9	-	-	40,341.52
2453	Derdhja (fonderia) e metaleve të lehta	7	1	8	1	24	30	252,721.00	399,213.47	702,213.06
2454	Derdhja (fonderia) e metaleve të tjera jo-ferrike	2	7	1	-	-	-	18,517.00	4,350.00	2,850.00
	Gjithsej	103	104	99	1050	1039	1051	30,478,967.00	65,106,448.29	46,172,078.36

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Bazuar nga tabela 27, nën aktiviteti që gjeneron punësim më të madh është prodhimi i hekurit dhe çelikut bazë, si dhe i ferro-legurave me gjithsej 867 punëtor, apo shprehur në përqindje me 82.49% në kuadër të këtij nën sektori. Ky trend pasohet nga nën aktiviteti, prodhi i aluminit me 64 të punësuar, apo 6.09% në kuadër të këtij nën sektori, pasuar nga nën-aktiviteti derdhja (fonderia) e metaleve të lehta me 30 të punësuar apo 2.85% në totalin e punësimit të këtij nën-sektori.

Prodhi i aluminit, është nën aktiviteti i cili ka rritje më të lartë të punësimit për 56 punëtor, apo shprehur në përqindje 5.33% krahasuar me vitin 2017, ku ishin vetëm 8 të punësuar, për deri sa rënie kishte te nën aktiviteti tërheqja e ftohtë e telit për 20 të punësuar apo 1.90%, më pak se në vitin 2017.

10.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e metaleve

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të metaleve, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017, ka shënuar rritje mbi 100%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rënie 24%.

Importi në nën sektorin prodhimi i metaleve, në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016 ka pasur rritje për 16.53%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rritje të lartë për 28.24%. shkëmbimi tregtar (eksport dhe import) te ky nën sektor tregon se ka pasur trend në rritje të importeve krahasuar me eksportet.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 24.45% në totalin e eksporteve dhe 8.45% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 28. Pasqyron të dhënat e eksportit dhe importit në nën-sektorin (24) Prodhimi i metaleve, në nivelin 3 dhe 4 shifrorë

Kodi	Nën sektori (24): Prodhimi i Metaleve	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % (2017-2018)	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % (2017-2018)
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
24	Prodhimi i Metaleve	40,060,234.65	83,307,151.89	63,135,997.19	(20,171,154.70)	(24.21)	176,568,204.04	205,753,206.18	263,854,273.63	58,101,067.45	28.24
24.1	Prodhimi i hekurit dhe çelikut bazë, si dhe i ferrolegurave	23,297,747.60	61,054,910.35	36,945,115.30	(24,109,795.05)	(39.49)	130,428,893.13	155,914,705.53	206,344,411.50	50,429,705.97	32.34
24.1	Prodhimi i hekurit dhe çelikut bazë, si dhe i ferrolegurave	23,297,747.60	61,054,910.35	36,945,115.30	(24,109,795.05)	(39.49)	130,428,893.13	155,914,705.53	206,344,411.50	50,429,705.97	32.34
24.2	Prodhimi i tubave, gypave, profileve bosh dhe pajisjeve të tjera nga çeliku	14,856,335.71	19,384,493.40	22,663,168.17	3,278,674.77	16.91	7,373,611.39	6,744,399.30	9,457,833.00	2,713,433.70	40.23
24.2	Prodhimi i tubave, gypave, profileve bosh dhe pajisjeve të tjera nga çeliku	14,856,335.71	19,384,493.40	22,663,168.17	3,278,674.77	16.91	7,373,611.39	6,744,399.30	9,457,833.00	2,713,433.70	40.23
24.3	Prodhimi i produkteve të tjera nga përpunimi i parë i çelikut	829,936.02	675,953.59	1,101,923.64	425,970.05	63.02	14,155,763.93	16,249,486.97	16,662,483.48	412,996.51	2.54

24.31	Tërheqja në të ftohtë e shufrave	23,858.99	12,141.04	14,776.95	2,635.91	21.71	271,082.23	356,667.15	409,358.07	52,690.92	14.77
24.32	Mbështjellja e ftohtë e rripave të ngushtë	32,030.90	47,122.03	76,267.46	29,145.43	61.85	1,295,771.33	1,193,444.44	1,697,518.07	504,073.63	42.24
24.33	Formimi ose palosja e ftohtë	226,152.23	100,846.72	208,814.44	107,967.72	107.06	9,838,916.12	11,903,864.53	11,048,187.10	(855,677.43)	(7.19)
24.34	Tërheqja e ftohtë e telit	547,893.90	515,843.80	802,064.79	286,220.99	55.49	2,749,994.25	2,795,510.85	3,507,420.24	711,909.39	25.47
24.4	Prodhimi i metaleve të çmuara dhe metaleve jo-ferrik	1,059,095.05	2,154,421.88	2,371,727.03	217,305.15	10.09	23,304,639.96	25,767,484.10	30,310,007.21	4,542,523.11	17.63
24.41	Prodhimi i metaleve të çmuara	110.30	-	-	-	-	20,144.36	5,090.29	5,329.75	239.46	4.70
24.42	Prodhimi i aluminit	345,308.37	248,838.86	318,485.67	69,646.81	27.99	15,328,495.27	16,046,423.42	19,160,183.81	3,113,760.39	19.40
24.43	Prodhimi i plumbit, zinkut dhe kallajit	688,470.77	1,890,733.46	2,018,309.81	127,576.35	6.75	1,173,247.05	1,729,635.43	2,217,062.07	487,426.64	28.18
24.44	Prodhimi i bakrit	25,205.61	14,849.56	34,491.55	19,641.99	132.27	6,744,962.31	7,835,763.02	8,619,172.42	783,409.40	10.00
24.45	Prodhimi i metaleve të tjera jo-ferrike	-	-	440.00	440.00	-	37,790.97	150,571.94	308,259.16	157,687.22	104.73
24.46	Përpunimi i lëndës djegëse nukleare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24.5	Derdhja (fonderia) e metaleve	17,120.27	37,372.67	54,063.05	16,690.38	44.66	1,305,295.63	1,077,130.28	1,079,538.44	2,408.16	0.22
24.51	Derdhja (fonderia) e hekurit	17,120.27	27,830.28	54,063.05	26,232.77	94.26	1,032,613.81	904,261.83	820,338.08	(83,923.75)	(9.28)
24.52	Derdhja (fonderia) e çelikut	-	9,542.39	-	(9,542.39)	(100)	272,681.82	172,868.45	259,200.36	86,331.91	49.94
24.53	Derdhja (fonderia) e metaleve të lehta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24.54	Derdhja (fonderia) e metaleve të tjera jo-ferrike	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 63,135,997 €, eksporti me vendet e BE-së është 2.86%, me vendet e CEFTA-së, 37.73% EFTA-së 2.36% dhe vendet tjera 57.05%.

Krahasuar me vitin 2017, eksportet në vitin 2018 me vendet e BE-së, shënuan rritje për 3.78%, po ashtu edhe importi me BE-në ka shënuar rritje për 44.77%.

Eksportet gjatë vitit 2018 me vendet e CEFTA-së, krahasuar me vitin 2017, kanë shënuar rritje në eksporte për 17.05%, si dhe importe ka rritje 19.53%.

Me vendet anëtare të EFTA-së eksportet, krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018 ka shënuar rritje për 46.55%, ky eksport ka qenë i lartë kryesisht me Zvicrën, ndërsa importi në vitin 2018 ka shënuar rënie për 11.72%, krahasuar me vitin paraprak.

Ndërsa me vendet tjera, trendi i eksportit të ky nën sektor, gjatë vitit 2018 ka shënuar rënie për 40.17%, krahasuar me vitin paraprak, deri sa importi ka shënuar rritje për 58.69%.

Bazuar në tabelën 28, aktiviteti, prodhimi i produkteve tjera nga përpunimi i parë i çelikut, në vitin 2018 ka pasur rritje në eksport për 63.02%, krahasuar me vitin 2017.

Aktiviteti, prodhimi i tubave, gypave, profileve bosh, dhe pajisjeve tjera nga çeliku, në vitin 2018, ka pas vlerë të lartë në eksporte për 22,663,168.17 € ose 16.91%, krahasuar me vitin 2017.

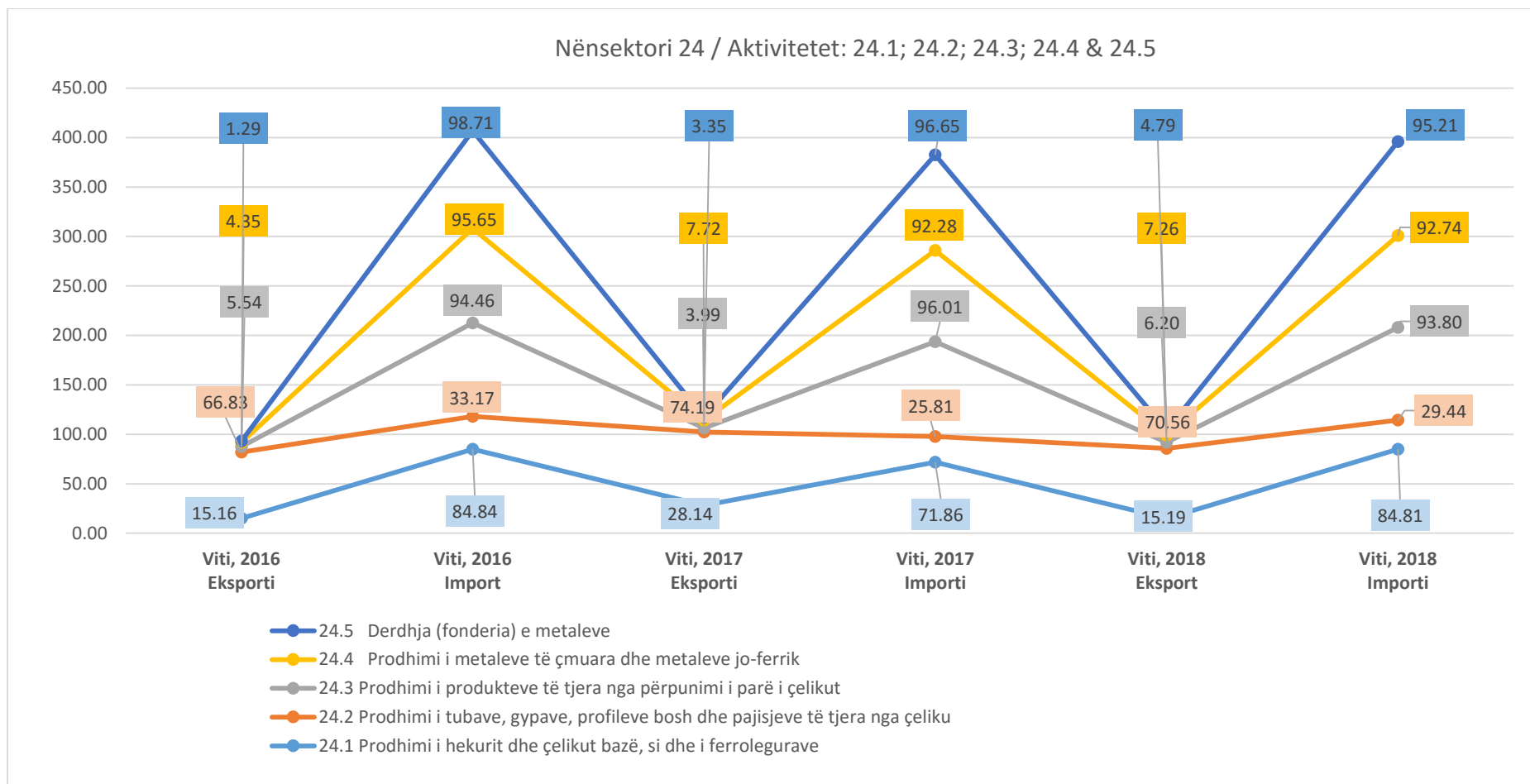
Rënie në eksport në vitin 2018, ka shënuar aktiviteti, prodhimi i hekurit dhe çelikut bazë dhe i ferrolegurave, me rënie për 39.49%, krahasuar me vitin paraprak.

Trendi i importeve më i lartë është në aktivitetin prodhimi i tubave, gypave, profileve bosh, dhe pajisjeve tjera nga çeliku, ku gjatë vitit 2018 ka pasur rritje 40.23%, krahasuar me vitin 2017.

Importet kryesisht kanë qenë me vendet e CEFTA-së, bazuar nga të dhënat e tabelës 28, ku dominon Shqipëria me 91,334,413.59 €, shprehur në përqindje 50.94%, në totalin e importeve me vendet e CEFTA-së.

Në kuadër të vendeve të CEFTA-së, krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018, importi ka shënuar rritje për 32.34% të aktiviteti prodhimi i hekurit dhe çelikut bazë si dhe i ferrolegurave,

Figura 8. Raporti mes eksportit dhe importit në nën sektorin e prodhimit të metaleve

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Trendi i shkëmbimit tregtar ndër vite i aktivitetit prodhimi i hekurit dhe çelikut bazë, si dhe ferrolegurave, sipas figurës 8, ka dominuar me import rreth 70% në vitin 2016 dhe 2018, deri sa në vitin 2017 importi në shkëmbimin tregtar është 43.72%, nga mund të konkludojmë se eksporti në vitin 2017 ka qenë më i lartë në tri vitet e fundit.

Aktiviteti prodhimi i tubave, gypave, profileve bosh dhe pajisjeve të tjera nga çeliku në shkëmbimin tregtar, eksporti ka pasur rritje për 7.36% në vitin 2017, derisa në vitin 2018 ka pësuar rënie për 3.63%.

11. PRODHIMI I PRODUKTEVE TË FABRIKUARA METALIKE, PËRVEÇ MAKINERISË DHE PAJISJEVE

Ky nën sektor përfshinë përpunimin e produkteve nga metali duke i shndërruar në produkte finale si: thika, brava, cilindra, veglave të ndryshme, kaçavide, tel, dhe disa produkte të tjera.

Ndërmarrjet e përpunimit të metalit janë pothuajse tërësisht në pronësi private dhe janë të shpërndara anekënd Kosovës, numri më i madh i të cilave janë në rajonin e Prishtinës. Këto ndërmarrje punësojnë rreth 1.5% të gjithsej popullatës së punësuar në Kosovë. Ndërmarrjet e këtij nën sektori, kryesisht janë në pronësi të burrave, meqë vetëm 5% të fuqisë punëtore janë gra dhe 7% të kompanive janë aksionarë gra.¹⁶

Spektori i përpunimit të metalit vazhdon të jetë burim i rëndësishëm i të hyrave në Kosovë, ndonëse jo në përmasat e njëjta si në të shkuarën. Shumica e ndërmarrjeve të përpunimit të metalit merren me trajtimin dhe veshjen e metaleve ose prodhimin e konstruksioneve dhe elementeve metalike për industrinë e ndërtimit. Investimet e ndërmarrjeve të përpunimit të metalit janë më tepër të natyrës kapitale se sa të lidhura me fuqinë punëtore. Megjithatë, sektori i përpunimit të metalit ka potencial për rritje të prodhimit dhe bashkëpunim me sektorët e tjerë.

Përpunuesit e metalit në Kosovë, në masë të madhe mund t'i shtojnë vlerën metaleve që destinohen për eksport dhe t'i përmbushin njëherësh kërkesat e tregut vendor me cilësi më të mirë dhe çmime më të ulëta. Përkrahja për këtë nën sektor ngërthen adresimin e mangësive të kapitalit dhe shkathtësive, lehtësimin e kategorizimeve të sektorëve, si dhe inkurajimin dhe marrjen e certifikimeve për cilësi.¹⁷

¹⁶ Profili i sektorit të industrisë së përpunimit të metalit (2014) / MTI

¹⁷ <http://empowerkosovo.org/al/perpunimi-i-metalit/>

11.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike, përveç makinerisë dhe pajisjeve

Ndërmarrjet janë ndër faktorët kryesor të punësimit, në këtë rast nën sektori i prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike sipas tabelës 29, në vitin 2018 ka të punësuar 2,471 punëtorë në 600 ndërmarrje dhe 117,431,916 € qarkullim.

Punësimi te ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje për 10.50%, krahasuar me vitin 2017, po ashtu edhe numri i ndërmarrjeve ka shënuar rritje për 6%, për 26% ka shënuar rritje edhe në qarkullim.

Nën sektori (25) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 12.34% të ndërmarrjeve,
- 9.46% të punësuarve dhe
- 11.06% në qarkullim

Tabela 29. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e Prodhimi i produkteve të fabrikuara metalike

Kodi	Nën sektori (25): Prodhimi i produkteve të fabrikuara metalike	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
2511	Prodhimi i konstruksioneve metalike dhe pjesëve të tyre	180	179	208	1,390	1,277	1,435	69,025,027	65,457,924.85	82,246,440.01
2512	Prodhimi i dyerve dhe dritareve prej metalit	119	119	121	237	265	298	7,428,180	7,771,445.85	8,123,751.84
2521	Prodhimi i radiatorëve dhe kazanëve për ngrohje qendrore	5	5	7	13	16	16	227,178	183,788.89	265,978.61
2529	Prodhimi i tankerëve, rezervuarëve dhe kontejnerëve të tjerë prej metalit	3	3	4	4	4	3.00	807,995	275,269.91	18,913.57
2540	Prodhimi i armëve dhe municionit	1	1		-	-	-	114	944.90	-
2550	Farkimi, presimi, stampimi dhe palosja rrethore e metaleve; pluhuri metalurgjik	57	55	59	156	172	181	6,989,270	5,794,567.84	7,226,231.29
2561	Trajtimi dhe veshja e metaleve	41	39	41	72	78	81	1,752,150	1,951,008.13	2,161,903.66
2562	Përpunimi mekanik	80	71	69	191	164	175	4,292,681	4,813,040.85	8,155,592.56
2571	Prodhimi i thikave	2	2	2	1	3	3	8,245	10,403.86	6,395.30
2572	Prodhimi i bravave dhe cilindrave	2	2	2	2	2	2	-	21,051.00	-
2573	Prodhimi i veglave	2	3	3	-	2	2	4,450	2,952.00	2,583.00
2591	Prodhimi i kovave të çelikut dhe mbajtësve të tjerë të ngjashëm	1	1	1	2	2	3	34,787	39,512.51	48,541.50
2592	Prodhimi i ambalazheve prej metalit të lehtë	3	4	2	9	11	5	503,675	143,503.22	84,391.17
2593	Prodhimi i produkteve prej teli, zinxhiri dhe suste	17	17	16	62	63	71	2,406,599	2,724,165.74	3,375,177.55
2594	Prodhimi i vidave dhe kaçavidave	4	4	4	8	10	9	13,588	58,067.35	194,467.22
2599	Prodhimi i produkteve të tjera metalike p.k.t.	49	61	61	150	167	187	3,367,938	3,488,298.06	5,521,548.93
Gjithsej		566	566	600	2,297	2,236	2,471	96,861,877	92,735,945	117,431,916

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Sipas tabelës 29, në këtë nën sektor, në vitin 2018 dominon nën aktiviteti prodhimi i konstruksioneve metalike dhe pjesëve të tyre me 1,435 të punësuar, duke pasur nga nën aktiviteti i prodhimit të dyerve dhe dritareve prej metalit me 298 të punësuar, ndërsa në vendin e tretë, me numrin e të punësuarve zë nën aktiviteti prodhimi i produkteve të tjera metalike p.k.t me 189 të punësuar.

E rëndësishme në këtë nën sektor është se nën aktivitetet kanë pasur rritje të vazhdueshme si në numrin e të punësuarve, numër të ndërmarrjeve dhe qarkullim, me përjashtim dy nën aktiviteteve.

11.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike, përveç makinerisë dhe pajisjeve

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike, përveç makinerisë dhe pajisjeve, krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 ka shënuar rritje për 55.84%.

Importi në nën sektorin e produkteve të fabrikuara metalike, përveç makinerisë dhe pajisjeve, në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka shënuar rritje për 7.9%.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 8.32% në totalin e eksporteve dhe 3.52% në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 30. Eksporti dhe importi në nënë-sektorin e prodhimit të produkteve të fabrikuara metalike

Kodi	Nën sektori (25): Prodhimi i produkteve të fabrikuara metalike	Eksporti			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017-2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
25	Prodhimi i produkteve të fabrikuara metalike	48,240,981.20	13,782,596.54	21,478,381.68	7,695,785.14	55.84	99,579,644.69	101,979,284.00	110,032,985.05	8,053,701.05	7.90
25.1	Prodhimi i produkteve të konstruksioneve metalike	41,685,094.70	5,616,414.37	9,952,232.96	4,335,818.59	77.20	23,007,057.84	21,035,788.56	22,009,763.39	973,974.83	4.63
25.11	Prodhimi i konstruksioneve metalike dhe pjesëve të tyre	2,771,827.86	2,705,137.81	3,942,042.29	1,236,904.48	45.72	20,129,627.29	18,705,417.84	19,084,325.68	378,907.84	2.03
25.12	Prodhimi i dyerve dhe dritareve prej metalit	38,913,266.84	2,911,276.56	6,010,190.67	3,098,914.11	106.45	2,877,430.55	2,330,370.72	2,925,437.71	595,066.99	25.54
25.2	Prodhimi i tankerëve, rezervuarëve dhe kontejnerëve prej metalit	2,154,947.92	2,872,096.12	2,998,453.49	126,357.37	4.40	10,515,972.51	11,219,433.24	8,936,208.52	(2,283,224.72)	(20.35)
25.21	Prodhimi i radiatorëve dhe kazanëve për ngrohje qendrore	2,132,948.72	2,866,217.05	2,914,896.10	48,679.05	1.70	9,213,535.61	9,940,606.68	7,616,085.47	(2,324,521.21)	(23.38)
25.29	Prodhimi i tankerëve, rezervuarëve dhe kontejnerëve të tjerë prej metalit	21,999.20	5,879.07	83,557.39	77,678.32	1,321.27	1,302,436.90	1,278,826.56	1,320,123.05	41,296.49	3.23

25.3	Prodhimi i gjeneratorëve të avullit, përveç kazanëve për ngrohje qendrore	77,405.00	87.00	789.00	702.00	806.90	900,247.67	561,203.32	276,184.65	(285,018.67)	(50.79)
25.31	Prodhimi i gjeneratorëve të avullit, përveç kazanëve për ngrohje qendrore	77,405.00	87.00	789.00	702.00	806.90	900,247.67	561,203.32	276,184.65	(285,018.67)	(50.79)
25.4	Prodhimi i armëve dhe municionit	-	-	-	-	-	2,873,996.15	2,481,654.05	2,601,674.24	120,020.19	4.84
25.4	Prodhimi i armëve dhe municionit	-	-	-	-	-	2,873,996.15	2,481,654.05	2,601,674.24	120,020.19	4.84
25.7	Prodhimi i takëmeve të kuzhinës, mjeteve dhe pajisjeve të përgjithshme metalike	261,412.42	368,479.88	803,092.37	434,612.49	117.95	24,779,271.62	25,468,499.36	27,478,669.54	2,010,170.18	7.89
25.71	Prodhimi i thikave	4,908.72	4,566.86	8,967.07	4,400.21	96.35	3,431,034.42	3,965,512.18	3,953,026.08	(12,486.10)	(0.31)
25.72	Prodhimi i bravave dhe cilindrave	163,094.58	281,682.19	402,118.41	120,436.22	42.76	15,664,723.71	14,967,518.72	16,133,100.15	1,165,581.43	7.79
25.73	Prodhimi i veglave	93,409.12	82,230.83	392,006.89	309,776.06	376.72	5,683,513.49	6,535,468.46	7,392,543.31	857,074.85	13.11
25.9	Prodhimi i produkteve të tjera prej metalit	4,062,121.16	4,925,519.17	7,723,813.86	2,798,294.69	56.81	37,503,098.90	41,212,705.47	48,730,484.71	7,517,779.24	18.24
25.91	Prodhimi i kovave të çelikut dhe mbajtësve të tjerë të ngjashëm	93,163.53	71,132.47	55,567.66	(15,564.81)	(21.88)	833,432.12	784,140.60	748,069.67	(36,070.93)	(4.60)
25.92	Prodhimi i ambalazheve prej metalit të lehtë	29,910.70	34,657.80	1,802.00	(32,855.80)	(94.80)	7,210,108.94	9,433,241.04	9,398,198.87	(35,042.17)	(0.37)
25.93	Prodhimi i produkteve prej teli, zinxhiri dhe suste	823,790.97	736,822.95	2,501,321.25	1,764,498.30	239.47	5,840,955.27	6,722,311.47	9,006,153.56	2,283,842.09	33.97
25.94	Prodhimi i vidave dhe kaçavidave	1,058,988.08	1,419,593.89	1,165,995.21	(253,598.68)	(17.86)	3,606,469.84	3,659,294.91	5,317,673.28	1,658,378.37	45.32
25.99	Prodhimi i produkteve të tjera metalike p.k.t.	2,056,267.88	2,663,312.06	3,999,127.74	1,335,815.68	50.16	20,012,132.73	20,613,717.45	24,260,389.33	3,646,671.88	17.69

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 21,478,381.68 €, eksporti me vendet e BE-së është 33.5%, me vendet e CEFTA-së, 27.32% EFTA-së 37.52% dhe vendet tjera 1.66%.

Bazuar në tabelën 30, në këtë nën sektor, eksporti është në rritje të vazhdueshme në tre vitet e fundit, rritja më e shprehur është në vitin 2018 me 55% në krahasim me vitin 2017, ku aktiviteti me eksportin me të madh është prodhimi i konstruksioneve metalike me 9,952,232.96 €, pasuar nga aktiviteti prodhimi i produkteve tjera metalike me 7,723,813.86 €.

Në këtë nën sektor, eksporti në Zvicër ka shënuar vlerën për 7,958,459.78 €, gjë që e bënë shtetin me të synuar për treg. Kosova ka arritur të eksportoje edhe në vendet e BE-së me një eksport prej 7,195,530.59 €, ku me së shumti kanë eksportuar në: Holandë me 1,473,584.54 € dhe Gjermani me 1,968,737.17 €.

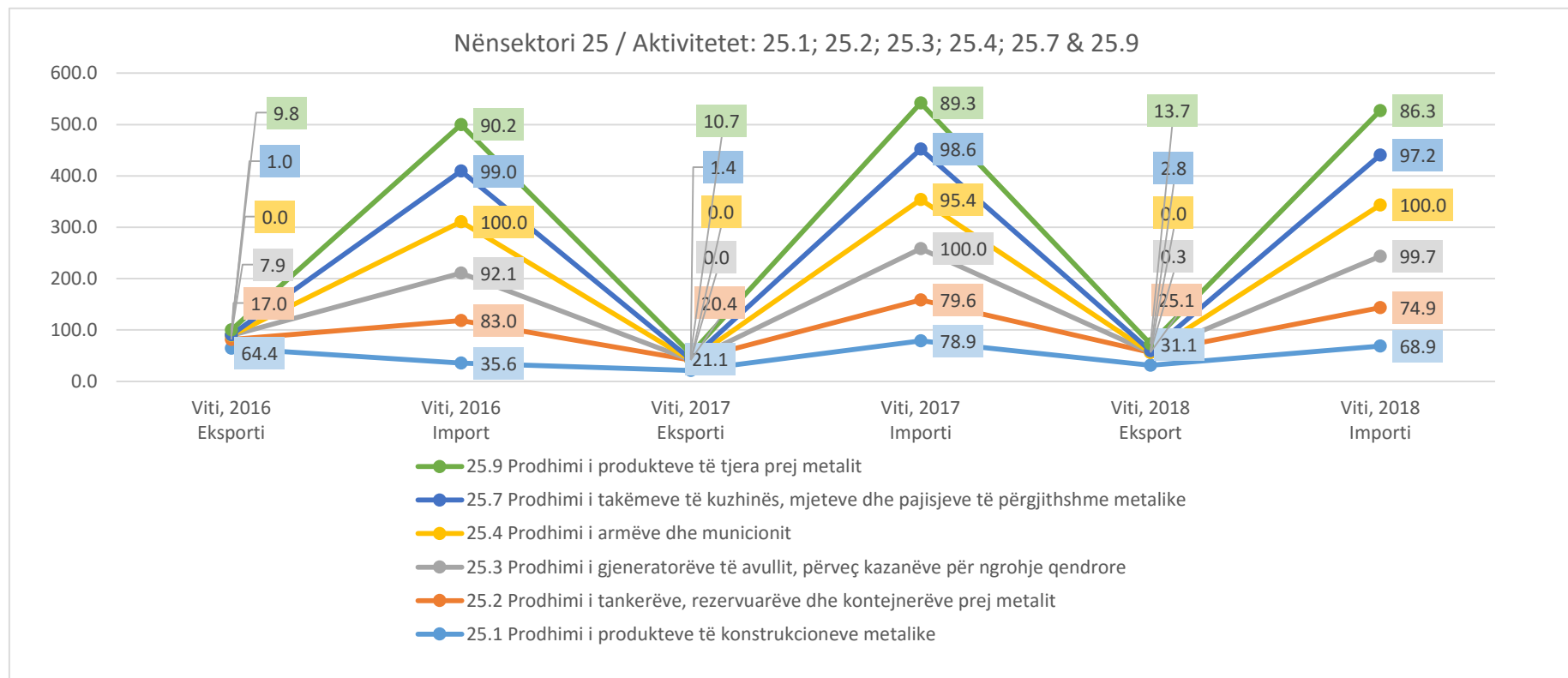
Sa i përket eksportit me vendet e CEFTA-së, ndërmarrjet më së shumti eksportojnë në Maqedoninë Veriore me 1,941,929.17 €, pastaj në Serbi me 1,759,695.20 € dhe Shqipëri me 1,663,238.78 € eksport.

Importet, në këtë nën sektor, për nga vlera dominohen nga vendet e BE-së, ku importi më i lartë është nga shtetet: Gjermania me 13,420,819.11 € dhe Italia me 9,175,458.15 €.

Ndër aktivitetet me ndikim në rritjen e importeve është prodhimi i produkteve tjera prej metali me 18.24% për vitin 2018 krahasuar me vitin 2017, pastaj aktiviteti prodhimi i takëmeve të kuzhinës, mjeteve dhe pajisjeve të përgjithshme metalike me 7.89% import për vitin 2018.

Në figurën 9, është paraqitur raporti mes eksportit dhe importit sipas aktiviteteve në nivel tre shifrorë, për vitet 2016, 2017 dhe 2018, e cila paraqet trendin e eksporteve dhe importeve ndër vite.

Figura 9. Raporti mes eksportit dhe importit në nënë-sektorin, Prodhimi i produkteve të fabrikuar metalike

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Trendi i shkëmbimit tregtar sipas figurës 9, tregon se aktiviteti prodhimi i produkteve të konstruksioneve metalike, në vitin 2016 ka pasur bilanc tregtar pozitiv, derisa në vitin 2017 dhe 2018 ka kaluar në bilanc negativ.

12. NËN SEKTORI I MOBILEVE

Industria e mobileve është industri e mbizotëruar nga ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme, si në Kosovë ashtu edhe në vendet tjera të BE-së.

Vendet e BE-së janë lider botëror në segmentin e niveleve të larta të tregut të mobileve. Gati dy nga çdo tre produkte mobile të nivelit të lartë të shitura në botë prodhohen në BE. Po ashtu, në vendet e BE-së, punësimi në këtë nën sektor është rreth 1 milion punëtorë në 130 mijë ndërmarrje, që gjenerojnë një qarkullim vjetor prej rreth 96 miliardë Euro.¹⁸

Në raportin, (Report “The EU Furniture Market Situation and a Possible Furniture Products Initiative”, 2014), Gjermania, Italia, Polonia dhe Franca, renditen në mesin e 10 vendeve evropiane më të mira të prodhuesit në industrinë e mobileve dhe mbajtën një pjesë të kombinuar prej 17% të prodhimit botëror dhe pothuajse 60% të prodhimit të BE-së. Në nivel global, 77% të prodhimit të mobileve e përbëjnë top 10 vendet si: Kina 40%, Shtetet e Bashkuara të Amerikës 14%, Gjermania 5%, Italia 4%, India 3%, Japonia 3%, Polonia 2%, Kanadaja 2%, Brazili 2% dhe Franca 2%.

Raporti i importit / konsumit të mobileve, shprehur në përqindje sipas vendeve ishte: Azia dhe Paqësori 8%, Amerika e Veriut 40%, 28 vendet e BE 47%, Norvegjia, Zvicra, Islanda 76%, Evropa tjetër jashtë BE (përfshirë Rusinë) 33%, Amerika e Jugut 10%, Lindja e Mesme dhe Afrika 49%.¹⁹

Ndërmarrjet të cilat merren me prodhimin e mobileve janë duke instaluar procesin teknologjik të modernizuar edhe pse me vështirësi në mungesë të financave. Megjithatë produktet në këtë nën sektor janë me cilësi të mirë, çka edhe kanë trend të rritjes në eksporte.

Nën sektori i prodhimit të mobileve në Kosovë, zë vend të rëndësishëm me pjesëmarrjen e numrit të ndërmarrjeve, punësimit, eksporteve dhe qarkullimit në industrinë prodhuese.

Eksportet e këtij nën sektori, kanë shënuar rritje në eksport në vitin 2018 për 45% rritje, krahasuar me vitin paraprak, po ashtu edhe importi ka pasur rritje rreth 22%.

12.1 Numri i ndërmarrjeve, punësimit dhe qarkullimit në nën sektorin e mobileve

Nën sektori i mobileve si edhe nën sektorët tjerë, ndikojnë në punësim dhe qarkullim, numri i të punësuarve të ky nën sektor, është 2,314 të punësuar, në 406 ndërmarrje dhe Numri i ndërmarrjeve, të punësuarve dhe në qarkullim për 63,113,256 €.

Punësimi të ky nën sektor, në vitin 2018, ka shënuar rritje për 24.27%, krahasuar me vitin 2017, po ashtu edhe numri i ndërmarrjeve ka shënuar rritje për 6.84%, ndërsa për 28.91% ka shënuar rritje edhe qarkullimi.

Nën sektori (31) në totalin e sektorit C merr pjesë:

- 8.35% të ndërmarrjeve,
- 8.87% të punësuarve dhe
- 5.95% në qarkullim.

¹⁸ Industria e mobileve - Tregu i Brendshëm, Industria, Ndërmarrsia dhe NVM - Komisioni Evropian (2019)

¹⁹ Report “The EU Furniture Market Situation and a Possible Furniture Products Initiative”. (2014)

Shpërndarja e ndërmarrjeve, punësimit dhe qarkullimit, në mënyrë më detaje, është pasqyruar në tabelën 31.

Tabela 31. Numri i ndërmarrjeve, punësimi dhe qarkullimi në nën sektorin e mobileve

Kodi	Nën sektori Prodhimi i mobileve (31)	Numri i ndërmarrjeve			Numri i të punësuarve			Qarkullimi		
		Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018
3101	Prodhimi i mobileve të zyrave dhe dyqaneve	55	64	72	253	239	305	4,703,844.00	3,357,478.44	4,915,731.80
3102	Prodhimi i mobileve të kuzhinës	141	148	166	394	452	582	6,020,695.00	7,056,919.49	7,954,702.10
3103	Prodhimi i dyshekëve	12	13	15	208	263	418	16,162,302.00	19,234,785.07	29,059,984.09
3109	Prodhimi i mobileve të tjera	154	155	153	986	908	1,009	20,886,824.00	19,309,848.61	21,182,838.09
Gjithsej		362	380	406	1,841	1,862	2,314	47,773,665.00	48,959,031.61	63,113,256.08

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/MTI-së

Sipas tabelës 31, nën aktiviteti më me ndikim në punësim te ky nën sektor, është nën aktiviteti prodhimi i mobileve të tjera me 1,009 apo 43.6% të punësuarve, në vendin e dytë për nga punësimi radhitet nën aktiviteti, prodhimi i mobileve të kuzhinës, me numër të ndërmarrjeve 166 ndërmarrje ose shprehur në përqindje 40.90%, deri sa në qarkullim prinë nën aktiviteti prodhimi i dyshekëve me 29,059,984 €.

12.2 Eksportet dhe importet në nën sektorin e mobileve

Eksporti në nën sektorin e prodhimit të mobileve, krahasuar me vitin 2016 në vitin 2017, ka pasur rritje për 22.26%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rritje për 45.22%.

Importi në nën sektorin prodhimi i mobileve, në vitin 2017 krahasuar me vitin 2016 ka pasur rënie për 6.49%, deri sa në vitin 2018 krahasuar me vitin 2017 ka pasur rritje të lartë për 21.57%.

Raporti mes eksportit dhe importit të ky nën sektor është 17.52% eksport me 82.43% import.

Eksportet e këtij nën sektori marrin pjesë me 4.08 % në totalin e eksporteve dhe 1.59 % në totalin e importeve, të Sektorit C.

Tabela 32. Eksporti dhe importi në nën sektorin (31), prodhimi i mobileve

Kodi	Nën sektori (31): Prodhimi i mobileve	Eksporti			Ndryshimi (2017- 2018)	Ndryshimi në % 2017-2018	Importi			Ndryshimi (2017- 2018)	Ndryshimi në % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
31	Prodhimi i mobileve	5,937,328.06	7,259,136.72	10,541,831.77	3,282,695.05	45.22	43,484,657.57	40,831,638.62	49,638,936.13	8,807,297.51	21.57
31.0	Prodhimi i mobileve	5,937,328.06	7,259,136.72	10,541,831.77	3,282,695.05	45.22	43,484,657.57	40,831,638.62	49,638,936.13	8,807,297.51	21.57
31.00	Prodhimi i mobileve	1,340,972.61	1,144,508.57	1,381,880.33	237,371.76	20.74	15,956,395.29	15,655,959.19	19,611,908.46	3,955,949.27	25.27
31.01	Prodhimi i mobileve të zyrave dhe dyqaneve	222,406.84	440,797.85	385,793.92	(55,003.93)	(12.48)	2,101,413.98	2,094,623.98	3,207,958.17	1,113,334.19	53.15
31.02	Prodhimi i mobileve të kuzhinës	1,428,491.22	2,165,839.41	2,578,071.89	412,232.48	19.03	992,365.28	785,214.34	860,199.63	74,985.29	9.55
31.03	Prodhimi i dyshekëve	137,358.03	304,005.71	848,175.87	544,170.16	179.00	2,472,925.09	2,644,015.27	2,507,772.95	(136,242.32)	(5.15)
31.09	Prodhimi i mobileve të tjera	2,808,099.36	3,203,985.18	5,347,909.76	2,143,924.58	66.91	21,961,557.93	19,651,825.84	23,451,096.92	3,799,271.08	19.33

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Vlera totale e eksporteve të ky nën sektor është 10,541,831.77 €, eksportet me vendet e BE-së ishin 34.62%, me vendet e CEFT-as 11.35%, EFTA-së 55.53% dhe vendet tjera 0.48%.

Sipas tabelës 32, shikuar në vlerë monetare, rritje të lartë në eksport krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 ka pasur nën aktiviteti prodhimi i mobileve të tjera me rritje prej 2,143,924.58 €, shprehur në përqindje 66.91%. Rritje të mirë në eksport për vitin 2018, krahasuar me vitin 2017 ka pasur edhe prodhimi i dyshekëve për 544,170.16 € etj.

Nëse marrim për bazë bilancin tregtar, tabela 32, pasqyron se nën aktiviteti, prodhimi i mobileve të kuzhinës ka bilanc pozitiv, ku në vitin 2018 eksportet kanë qenë 2,578,071.89 €, deri sa importet arrijnë vlerën 860,199.63 €. Po ashtu, te ky nën aktivitet edhe përqindja e rritjes së eksporteve krahasuar me vitin 2017, në vitin 2018 ka qenë në rritje për 19.03% deri sa importi ka pasur rritje për 9.55%.

Trend negativ në eksport dhe rritje të lartë në import, ka pasur nën aktiviteti prodhimi i mobileve të zyrave dhe dyqaneve, në vitin 2018 krahasuar me vitin paraprak, eksporti ka pasur rënie për 12.48%, deri sa importi ka pasur rritje për 53.15%.

Eksporti në këtë nën sektor, me vendet e BE, krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018, paraqet trend rritje për 78.07%, po ashtu edhe importi te ky nën sektor në vitin 2018 ka pasur rritje për 37.67%.

Trend jo i mirë i eksporteve krahasuar me importet është paraqitur me vendet tjera, ku krahasuar me vitin 2017 në vitin 2018 eksportet kanë pasur rritje vetëm për 2.28%, deri sa importet kanë shënuar rritje të lartë me 32.92%.

Përparësi dhe bilanc pozitiv, në këtë nën sektor, Kosova ka pasur me vendet e EFTA-së, ku eksporti në vitin 2018 ka pasur rritje për 32.52%, derisa importi ka pësuar rënie për 17.16%. Nën sektori i mobileve, ka bilanc pozitiv me vendet e EFTA-së, në të gjitha nën aktivitetet.

Nën aktiviteti i mobileve të kuzhinës, prinë me eksport në shtetin e Zvicrës me 2,009,235 €, ose shprehur në përqindje, 78% në kuadër të nën sektorit.

Eksportet dominohen nga produkti dyshekët, duke përjashtuar mbështetëset e dyshekëve, ku vendi kryesor ku eksporton Kosova është Shqipëria. Kosova eksporton këtë produkt me rreth 52% në Shqipëri, pastaj vjen Greqia me 17%, me 13% Zvicra etj.

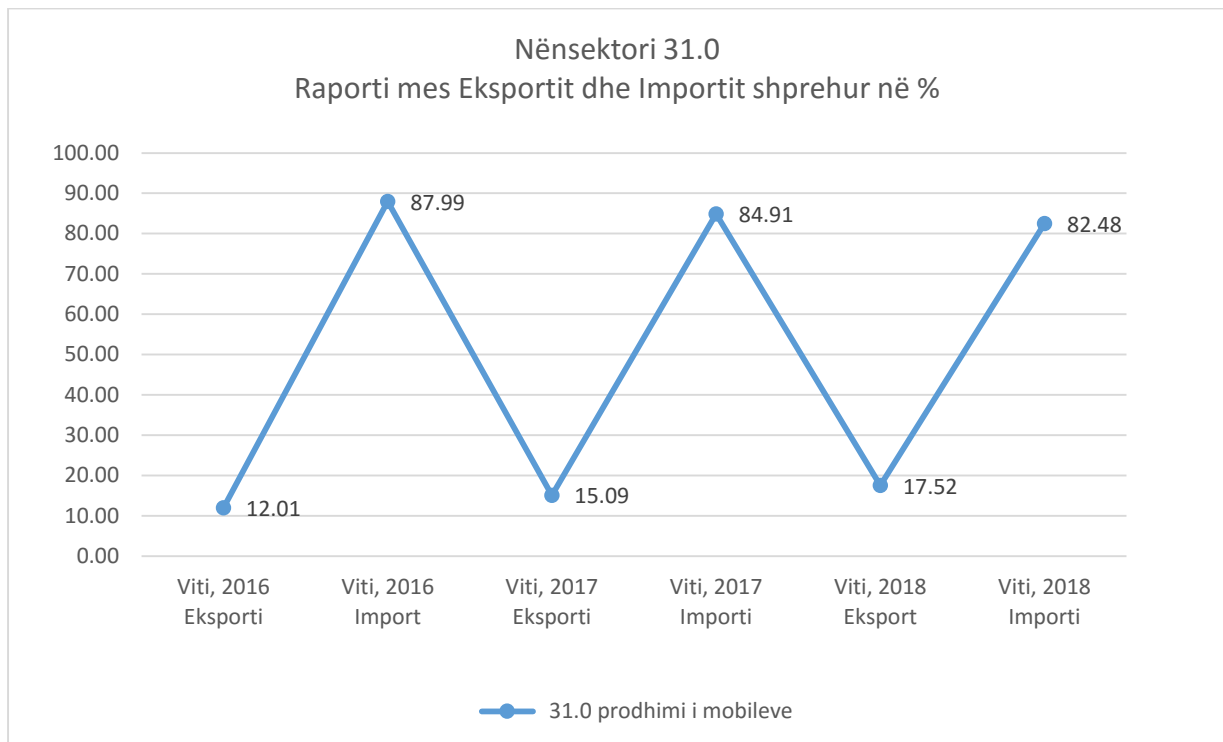
Sa i përket importit Kosova ka treguar trend negativ te nën aktiviteti, prodhimi i mobileve për zyra dhe dyqane, importi më i lartë te ky nën aktivitet është te produktet e mobileve prej druri prej dyqaneve me rreth 54%, në totalin e importeve të nën aktivitetit.

Në kuadër të nën aktivitetit, prodhimi i mobilieve të zyrave dhe dyqaneve, importi dominohet nga produkti, mobile prej druri për dyqan me rreth 54% në totalin e importit të këtij nën aktiviteti. Vendet të cilat importojnë më shumë në Kosovë produkte të mobilieve prej druri për dyqane janë: Turqia 19.59%, Spanja 18%, Sllovenia 17.76% Serbia 10.97%, Gjermania 9.46 % etj.

Vendet të cilat kanë import më të madh të produkteve të mobileve prej druri të një lloji që përdoret në zyra janë: Turqia me 35.53%, Kina 21.84%, Shqipëria 17.05% etj. Produktet,

mobile metalike e një lloji që përdoret në zyra, kryesisht Kosova i importon nga Kina me rreth 43% dhe Turqia me rreth 21%.

Figura 10. Raporti mes eksportit dhe importit në sektorin e mobileve

Burimi: ASK, përpunuar nga DPI/ MTI-së

Trendi i shkëmbimit tregtar ndër vite i aktivitetit prodhimi i mobileve, sipas figurës 10, shkon në favor të importit, me gjithat nga viti 2016 vërehet një rënie e lehtë e importeve krahasuar me eksportet.

13. Përmbledhje

- Sektori C, Industria përpunuese, në BPV merr pjesë me 11.3%;
- Në totalin e eksportit, sektori C merr pjesë me 70.27%;
- Në totalin e importit, sektori C merr pjesë me 93.97%;
- Sektori C, në shkallën e punësimit sipas aktivitetit ekonomik është 10.03%
- Në totalin e numrit të ndërmarrjeve aktive, sektori C merr pjesë me 7.36%;
- Normat efektive e interesit në sektorin e industrisë në vitin 2018 është 6.1%;
- Nën sektori i tekstilit në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 3.13%;
- Nën sektori i tekstilit në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 2.61%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i tekstilit merr pjesë me 2.38%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i tekstilit merr pjesë me 1.88%;
- Nën sektori i veshjeve në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 3.28%;
- Nën sektori i veshjeve në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 4.65%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i veshjeve merr pjesë me 0.84%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i veshjeve merr pjesë me 3.37%;
- Nën sektori i lëkurës në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 1.65%;
- Nën sektori i lëkurës në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 0.76%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i lëkurës merr pjesë me 1.06%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i lëkurës merr pjesë me 1.43%;
- Nën sektori i drurit në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 5.33%;
- Nën sektori i drurit në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 9.15%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i drurit merr pjesë me 2.09%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i drurit merr pjesë me 2.22%;
- Nën sektori i letrës në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 1.65%;
- Nën sektori i letrës në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 2%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i letrës merr pjesë me 0.94%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i letrës merr pjesë me 1.87%;
- Nën sektori i prodhimit të produkteve kimike në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 2.46%;
- Nën sektori i prodhimit të produkteve kimike në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 2.14%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i prodhimit të produkteve kimike merr pjesë me 2.27%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i prodhimit të produkteve kimike merr pjesë me 7.26%;
- Nën sektori i gomës dhe plastikës në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 9.1%;
- Nën sektori i gomës dhe plastikës në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 10.4%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i gomës dhe plastikës merr pjesë me 17.9%;

- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i gomës dhe plastikës merr pjesë me 4.48%;
- Nën sektori i prodhimit të metaleve në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 4.03%;
- Nën sektori i prodhimit të metaleve në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 2.04%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i prodhimit të metaleve merr pjesë me 24.45%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i prodhimit të metaleve merr pjesë me 8.45%;
- Nën sektori i produkteve të fabrikuara metalike në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 9.46%;
- Nën sektori i produkteve të fabrikuara metalike në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 12.34%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i produkteve të fabrikuara metalike merr pjesë me 8.32%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i produkteve të fabrikuara metalike merr pjesë me 3.52%;
- Nën sektori i mobileve në totalin e sektorit C, në punësim merr pjesë me 8.87%;
- Nën sektori i mobileve në totalin e sektorit C, në numër të ndërmarrjeve merr pjesë me 8.35%;
- Në eksporte, në kuadër të sektorit C, nën sektori i mobileve merr pjesë me 4.08%;
- Në importe, në kuadër të sektorit C, nën sektori i mobileve merr pjesë me 1.59%;

Konkludime për rritjen e prodhimit në sektorët e industrisë përpunuese

- Për të përmirësuar standardin e jetesës, për të ekuilibruar bilancin e madh negativ tregtar si dhe për rritje të eksporteve Kosova duhet të investojë në nën sektorët e industrisë përpunuese, konkretisht në prodhim;
- Të krijohen lidhjet ndër sektoriale, rrjetëzime, në mes të prodhueseve, furnitorëve dhe transportuesve në bashkëpunim me institucionet relevante për të identifikuar sfidat dhe për të ndërmarr hapat konkret për intervenim dhe zgjidhje të pengesave;
- Investimet në teknologji të avancuara, që mundësojnë rritjen e vlerës së produktit duke zbatuar edhe në standardet e kërkuara, konform kërkesave të tregut të BE-së;
- Institucionet përgjegjëse të Arsimit dhe akterëve tjerë, bashkë me biznesin duhet të bashkëpunojnë në hartimin e programeve arsimore profesionale, që do i përgjigjen nevojave dhe kërkesave të bizneseve për punëtor të kualifikuar në nën sektorët e Sektorit C;
- Zhvillimi i programeve për hulumtimin e tregjeve për eksport si dhe programe të trajnimeve profesionale për plotësimin e nevojave të tregut;
- Duhet të tejkalohen pengesat që bizneseve, gjatë procesit të prodhimit, që ua shkakton mungesa e energjisë elektrike duke mundësuar plotësimin e tyre me alternativa të tjera.

Referencat

- Agjencia e Statistikave të Kosovës. <http://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/sq/askdata/>
- Agjencia e Statistikave të Kosovës, *Bruto Vlera e Shtuar (BVSH)) dhe viti-PX-Web*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: http://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/sq/askdata/askdata__07%20National%20and%20gqeverisë%20accounts__National%20accounts__Annual2020ational%20accounts/gdp09.px/table/table/table? rxd = ad787284-363a-44a5-bb3d-0f067afa36b7 Arrihen më 14 Tetor 2019].
- Bqk-kos.org. (2019). [Qasja në internet] Në dispozicion në: https://www.bqk-kos.org/repository/docs/2018/BQK_RV_2018.pdf [Qasja më 23 shtator 2019].
- Bqk-kos.org. (2019). *Seritë Kohore - Banka Qendrore e Republika e Kosovës*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: <https://bqk-kos.org/?id=55> [Qasja më 23 shtator 2019].
- Ec.europa.eu. (2019). *Annual production of roundwood, EU-28, 1999–2017*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/52477.pdf> [Qasja 5 Gusht 2019].
- Eos-oes.eu. (2019). *Annual Report of the European Sawmill Industry 2017/2018*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: https://www.eos-oes.eu/downloads/eos-annual-report-2017-2018_web.pdf [Qasja 5 Gusht. 2019].
- EMPOWER Sektori Privat USAID Kosovë (2019). *VLERËSIMI I SEKTORIT TË DRURIT NË KOSOVË INFORMACION I AZHURNUAR MBI MUNDËSITË DHE SFIDAT 2015*. [në internet] p.<http://empowerkosovo.org/al/wp-content/uploads/sites/2/KOSOVO-WOOD-SECTOR-ASSESSMENT-ALB.pdf>. Në dispozicion në: <http://empowerkosovo.org/al/wp-content/uploads/sites/2/KOSOVO-WOOD-SECTOR-ASSESSMENT-ALB.pdf> [Qasja 6 Gusht. 2019].
- Institutigap.org. (2019). [në internet]. Në dispozicion në: https://www.institutigap.org/document/14980_ProdhimiLetres.pdf [Qasja 4 Shtator 2019].
- Mbpzhr-ks.net. (2019). *Inventari Kombëtar të Pyjeve 2012/13*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/84090_Inventarizimi-Nacional-i-Pyjeve-Kosov%EB-2012_web.pdf [Qasja 6 Gusht 2019].
- Topic: Paper Industry. [Qasja në internet] www.statista.com. Në dispozicion në: <https://www.statista.com/topics/1701/paper-industry/> [Qasja 4 Shtator 2019].
- Tregu i Brendshëm, Industria, Ndërmarrësi dhe NVM - Komisioni Evropian. (2019). *Industria e mobileve - Tregu i Brendshëm, Industria, Ndërmarrësia dhe NVM - Komisioni Evropian*. [Qasja në internet] Në dispozicion në:

https://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/industries/forest-based/furniture_en [Qasja më 10 Shtator 2019].

- Report “The EU Furniture Market Situation and a Possible Furniture Products Initiative”. (2014). [libër elektronik] *Brussels: Done in Brussels*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/7572/attachments/1/translations> [Qasja më 9 Shtator 2019].
- Tregti dhe industri, M. (2014). *Profili i sektorit të industrisë së përpunimit të metalit*. [Qasja në internet] mti-ks.org. Në dispozicion në: <https://kiesa.rks-gov.net/desk/inc/media/B873C4CA-CA36-4822-986D-AC9833AF856E.pdf> [Qasur më 5 Shtator 2019].
- Trade Solution, W. (2017). *World Integrated Trade Solution (WITS) | Data on Export, Import, Tariff, NTM*. [Qasja në internet] Wits.worldbank.org. Në dispozicion në: <https://wits.worldbank.org/> [Qasja më 11 Shtator 2019].
- Farbitis.ru. (2019). *Industria kimike e botës*. [Qasja në internet] Në dispozicion në: <https://farbitis.ru/sq/geography-of-the-world-economy/world-chemical-industry/> [Qasja më 10 Tetor 2019].
- <http://kosovoapparel.org/Portals/1/USAID%20EMPOWER%20Private%20Sector%20Kosovo%20Sector%20Assessment%20and%20Selection%20Report%20ALB>.
Raport i vlerësimit të sektorit dhe përzgjedhjes – USAID FUQIZIM i sektorit privat
- <https://kiesa.rks-gov.net/desk/inc/media/7CAF0988-5BC9-4F9B-A7F4-BCE9D3733F33.pdf>- <http://www.universum-ks.org/blog/karriera/biznesi-tekstilit-nje-mundesiteper-qe-ndermarresit-te-investojne-ne-kosove/>
- <https://farbitis.ru/sq/geography-of-the-world-economy/textile-industry/>
- <http://www.universum-ks.org/blog/karriera/biznesi-tekstilit-nje-mundesiteper-qe-ndermarresit-te-investojne-ne-kosove>
- <http://kosovowood.org/LinkClick.aspx?fileticket=y0NkNbvG-LI%3D&tabid=184&portalid=1&mid=761> & language=sq-AL
- <http://akm.gov.al/assets/riciklimi-i-plastikes.pdf>